

**UCHWAŁA Nr XXXIV/227/05
RADY MIEJSKIEJ W TWARDOGÓRZE
Z DNIA 30 CZERWCA 2005 ROKU**

w sprawie: zmiany uchwały nr XLV/400/2002 Rady Miejskiej w Twardogórze z dnia 11 kwietnia 2002 roku.

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 2 i 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (tekst jednolity z 2001 roku Dz. U. Nr 142 poz. 1591 z późniejszymi zmianami) **Rada Miejska w Twardogórze uchwala, co następuje:**

§ 1.

Zmienia się uchwałę nr XLV/400/2002 Rady Miejskiej w Twardogórze z dnia 11 kwietnia 2002r. w sprawie uchwalenia Strategii Rozwoju Gminy Twardogóra w ten sposób, że załącznik do uchwały „Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Twardogóra” otrzymuje nowe brzmienie w wersji stanowiącej załącznik nr 1 do niniejszej uchwały

§ 2.

Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta i Gminy Twardogóra.

§ 3.

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

*Przewodniczący Rady Miejskiej
w Twardogórze*

Stanisław Adamski

Załącznik Nr 1
do Uchwały Nr XXXIV/227/05
Rady Miejskiej w Twardogórze
z dnia 30 czerwca 2005 roku

STRATEGIA ROZWOJU MIASTA i GMINY TWARDOGÓRA

Opracował zespół w składzie:
Katarzyna Kobielska
Przemysław Wojcieszak
Paweł Kieruzal
Tomasz Wiśniewski

Wrocław 2005

Spis treści

<i>Wstęp</i>	5
I. Sytuacja społeczno – gospodarcza na obszarze objętym wdrażaniem planu	7
1.1. Obszar realizacji Strategii rozwoju gminy	7
1.2. Informacje wstępne: położenie, powierzchnia, ludność, demografia	7
1.2.1. Podstawowe informacje o gminie	7
1.2.1.1. Położenie, powierzchnia.....	7
1.2.1.2. Ludność gminy	8
1.2.2. Sfera ekologiczno przestrzenna.....	10
1.2.2.1. Środowisko przyrodnicze - walory turystyczne - czystość środowiska	10
1.2.2.2. Przyroda - tereny zielone.....	11
1.2.2.3. Infrastruktura techniczna.....	12
1.2.3. Sfera gospodarcza	28
1.2.3.1. Struktura gospodarki lokalnej	28
1.2.3.2. Rolnictwo i leśnictwo.....	30
1.2.3.3. Handel i gastronomia	31
1.2.3.4. Turystyka.....	32
1.2.3.5. Działania marketingowe władz lokalnych, promocja	33
1.2.3.6. Administracja samorządowa i zarządzanie gminą	34
1.2.3.7. Identyfikacja problemów.....	34
1.2.4. Społeczna sfera gminy	35
1.2.4.1. Rynek pracy i bezrobocie	35
1.2.4.2. Oświata i wychowanie	38
1.2.4.3. Ochrona zdrowia	43
1.2.4.4. Kultura.....	46
1.2.4.5. Sport i rekreacja	49
1.2.4.6. Opieka społeczna.....	51
1.2.4.7. Bezpieczeństwo publiczne	53
1.2.4.8. Identyfikacja problemów i potrzeb	55
<i>Cel strategiczny nr I Rozwój przedsiębiorczości i gospodarki lokalnej opartej na małych i średnich przedsiębiorstwach, zgodny z zasadami ekologii</i>	57
CEL OPERACYJNY NR 1 ROZWÓJ INFRASTRUKTURY PRZEDSIĘBIORCZOŚCI	57
CEL OPERACYJNY NR 2 REWITALIZACJA OBSZARÓW WIEJSKICH	62
CEL STRATEGICZNY NR II ZAPEWNIENIE WYSOKIEGO STANDARDU USŁUG PUBLICZNYCH ŚWIADCZONYCH MIESZKAŃCOM MIASTA I GMINY TWARDOGÓRA	63
CEL OPERACYJNY NR 1 POPRAWA FUNKCJONOWANIA JEDNOSTEK ORGANIZACYJNYCH GMINY	63
CEL OPERACYJNY NR 2 AKTYWIZACJA SPOŁECZNA I KULTURALNA WSPÓLNOTY LOKALNEJ	66
CEL STRATEGICZNY NR III ROZBUDOWA I UNOWOCZEŚNIENIE GMINNEJ INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ	71
CEL OPERACYJNY NR 2 NOWOCZESNY SYSTEM KOMUNIKACYJNY W GMINIE	71

CEL OPERACYJNY NR 2 MODERNIZACJA I ROZBUDOWA SYSTEMU WODNO – KANALIZACYJNEGO ORAZ GOSPODARKI ODPADAMI	75
CEL OPERACYJNY NR 3 INTENSYFIKACJA DZIAŁAŃ NA RZECZ ESTETYKI I WARUNKÓW BYTOWYCH MIESZKAŃCÓW GMINY	78
<i>CEL STRATEGICZNY NR IV ROZWÓJ TURYSTYKI I REKREACJI</i>	<i>81</i>
CEL OPERACYJNY NR 1 BUDOWA ORAZ ROZWÓJ INFRASTRUKTURY TURYSTYKI I REKREACJI	81
CEL OPERACYJNY NR 2 GENEROWANIE I PROMOCJA LOKALNYCH PRODUKTÓW I ATRAKCJI TURYSTYCZNYCH	83
<i>UKŁAD CELÓW STRATEGICZNYCH</i>	<i>88</i>

Wstęp

Proces zarządzania gminą nie może polegać wyłącznie na podejmowaniu bieżących, doraźnych decyzji. Władze samorządowe coraz częściej zdają sobie sprawę z tego, że kierowanie gminą musi mieć charakter aktywny, uporządkowany i zorientowany na kreowanie jej przyszłości. Stanowisko takie wynika z analizy otaczającej nas rzeczywistości: przemian społeczno – gospodarczych zachodzących w naszym kraju oraz na świecie, w tym wstąpienie naszego kraju do struktur unijnych. Władze miejskie, w swej działalności, stale borykają się z ograniczeniami finansowymi, ludzkimi, politycznymi oraz technicznymi, które usprawniłyby zaspokajanie potrzeb mieszkańców. Dlatego właśnie, tak istotne jest racjonalne i efektywne wykorzystanie posiadanych atutów, walorów i szans. Aby temu wszystkiemu sprostać, wykorzystuje się planowanie strategiczne.

Obecne przemiany struktury społeczno – gospodarczej naszego kraju stanowią szczególne wyzwanie nie tylko dla władz państwa ale również dla samorządów reprezentujących społeczności lokalne.

Rozumiejąc to władze miasta i gminy Twardogóra podjęły decyzję o zbadaniu i aktualizacji *Strategii rozwoju miasta i gminy*. Zadanie to zostało zlecone Dolnośląskiemu Centrum Rozwoju Lokalnego DCRL.

W ramach prac nad aktualizacją odbyło się spotkanie grupy fokusowej, złożonej z władz gminy, kierowników referatów urzędu miasta i gminy. Ponadto przeprowadzono badania ankietowe wśród mieszkańców i młodzieży na temat warunków życia i świadczenia usług komunalnych.

Dodatkowo odbyły się warsztaty z udziałem pracowników samorządowych, sołtysów, liderów społecznych i politycznych, w trakcie których pracowano nad nowym układem strategii. Do aktualizacji strategii posłużyły również prace wykonane przy opracowywaniu *Programu rozwoju lokalnego*. Przede wszystkim stworzono nową diagnozę układu lokalnego (zaprezentowaną w tym dokumencie), a także wykorzystano wyniki warsztatów, w trakcie których określano słabe i mocne strony gminy oraz istniejące szanse i zagrożenia (analiza SWOT).

W wyniku tych prac powstał nowy układ *Strategii rozwoju miasta i gminy Twardogóra* zaprezentowany w niniejszym dokumencie. Należy zaznaczyć, że strategia jest dokumentem otwartym i dynamicznym. W związku z tym wskazana, a nawet konieczna, jest jej aktualizacja w zależności od zmian zachodzących wewnątrz i w otoczeniu systemu gminy.

Dolnośląskie Centrum Rozwoju Lokalnego wraz z zespołem ekspertów składa podziękowania wszystkim osobom, które wniosły swój wkład w proces aktualizacji *Strategii rozwoju miasta i gminy Twardogóra*, poprzez udział w warsztatach oraz udzielanie wielu cennych informacji i wskazówek, służących opracowaniu niniejszego dokumentu.

I. Sytuacja społeczno – gospodarcza na obszarze objętym wdrażaniem planu

1.1. Obszar realizacji Strategii rozwoju gminy

Strategia rozwoju miasta i gminy Twardogóra obejmuje obszar całej gminy. Gmina należy do powiatu oleśnickiego i jest członkiem Stowarzyszenia Gmin i Powiatów Doliny Baryczy.

1.2. Informacje wstępne: położenie, powierzchnia, ludność, demografia

1.2.1. Podstawowe informacje o gminie

1.2.1.1. Położenie, powierzchnia

Gmina Twardogóra leży w północno-wschodniej części województwa dolnośląskiego. Liczy jedno miasto – Twardogórę oraz 18 sołectw. Powierzchnia gminy wynosi 16 799 ha, w tym miasto 829 ha. Gmina zajmuje obszar Wzgórz Trzebnickich i Wzgórz Twardogórskich, gdzie najwyższe wzniesienie ma wysokość 267,6 m n.p.m. Kompleksy leśne zajmują około 45 % powierzchni gminy.

Na terenie gminy znajduje się kilka mezoregionów: Kotlina Milicka, Wzgórza Trzebnickie, Wzgórza Twardogórskie, Pradolina Wrocławska. Twardogóra jest w całości położona w dorzeczu Odry i jest elementem zlewni rzek: Baryczy i Widawy. Tutaj biorą swój początek ciek wodne wpływające do Baryczy i Widawy (Skorynia, Prądnia, Oleśnica). W północnej części gminy znajduje się wiele stawów, należących do największego regionu hodowli karpia w Polsce – Stawów Milickich. Ta część gminy oraz teren sołectwa Olszówka znajdują się w obrębie Parku Krajobrazowego "Dolina Baryczy". Charakterystyczne dla gminy jest duże, obejmujące ponad 40% terenu, zalesienie. Przeważają lasy sosnowe, choć występują też licznie dęby, olchy, brzozy, buki i świerki. Wymienione warunki wpływają korzystnie na klimat Twardogóry.

Twardogóra leży w sąsiedztwie aglomeracji wrocławskiej (46 km od Wrocławia). Niestety nie posiada z nią dobrego połączenia drogowego. Przez gminę przebiega droga wojewódzka nr 448 (Milicz-Syców). Gmina posiada także bezpośrednie połączenie kolejowe z Oleśnicą i Ostrowem Wielkopolskim.

Rolnicza wartość gruntów na terenie gminy jest niska: występują tutaj jedynie grunty niższych klas bonitacyjnych: III, IV, V, VI. Użytki rolne zajmują 45% powierzchni ogólnej.

Na terenie gminy Twardogóra znajduje się wiele obiektów zaliczanych do dziedzictwa kulturowego. Są to między innymi:

- barokowy pałac z zabytkowym parkiem w Twardogórze,
- kościół pod wezwaniem św. Trójcy w Twardogórze,
- kościół parafialny pod wezwaniem NMP Wspomożenia Wiernych w Twardogórze,
- kościół Wniebowstąpienia Pańskiego w Twardogórze,
- rynek z niesymetrycznie położonym ratuszem i budynkami z XVIII i XIX wieku w Twardogórze,
- obecny ratusz
- kościół (drewniany) pod wezwaniem św. Idziego w Chełstowie,
- zespół pałacowo-parkowy w stylu barokowo-rokokowym w Goszczu,
- kościół ewangelicki - rokokowy kościół zamkowy z XVIII wieku w Goszczu,
- kościół parafialny, barokowy z 1778 r. w Goszczu,
- kościół drewniany w Grabownie Małym.

1.2.1.2. Ludność gminy

Ludność miasta i gminy Twardogóra w końcu roku 2003 wynosiła 12 933 osoby. Stosunek ilości kobiet do ilości mężczyzn (6 510 kobiet i 6 423 mężczyzn) utrzymuje się na stałym poziomie 1 do 1.

Strukturę wieku ludności ilustruje tabela poniżej.

Tabela. Struktura wieku ludności miasta i gminy Twardogóra (stan na koniec roku 2003)

Ludność w wieku:	ogółem	w %
przedprodukcyjnym	3 388	26
produkcyjnym	8 093	63
poprodukcyjnym	1 452	11
razem	12 933	100

Źródło: Wydział Ewidencji Ludności UMiG w Twardogórze

Nadal dominującą grupę stanowią osoby w wieku produkcyjnym, przy dość niskim poziomie liczby ludności w wieku poprodukcyjnym i wysokim poziomie liczby ludności

w wieku przedprodukcyjnym. Na 100 osób w wieku nieprodukcyjnym przypada obecnie 60 osób w wieku produkcyjnym – generalnie więc można zauważyć tendencję spadkową, gdyż w roku 2001 były to 64 osoby, a w roku 2002 odnotowano 62 osoby.

Wskaźnik przyrostu naturalnego miasta i gminy Twardogóra jest dość wysoki i wynosi 3,3, podczas gdy dla powiatu oleśnickiego wskaźnik ten wynosi 1,9, a dla całego regionu –1,1 (dane za rok 2002).

Ciekawą tendencją jest zanotowane, po raz pierwszy od ostatnich trzech lat, w roku 2003 dodatnie saldo migracji wewnętrznej.

Tabela. Migracje wewnętrzne ludności w gminie Twardogóra w latach 2001 – 2003

lata	napływ	odpływ	saldo migracji stałej (w liczbach bezwzględnych)
2001	79	112	-33
2002	83	123	-40
2003	100	94	+6

Źródło: Wydział Ewidencji Ludności UMiG w Twardogórze

Zatrzymanie odpływu mieszkańców z gminy, a nawet zanotowanie ich przyływu, może być wynikiem:

- zwiększenia możliwości zakupu gruntów pod zabudowę w cenie atrakcyjniejszej niż np. w okolicach Wrocławia
- zaferowanie przez gminę sprzedaży mieszkań komunalnych po atrakcyjnych cenach.

Średni wiek mieszkańców gminy można określić jako młody: blisko 60% liczby mieszkańców stanowią osoby w wieku od 20 do 60 lat.

1.2.2. Sfera ekologiczno przestrzenna

1.2.2.1. Środowisko przyrodnicze - walory turystyczne - czystość środowiska

W gminie Twardogóra, podobnie jak w znacznej większości tego typu gmin w kraju, nie prowadzi się stałych działań mających na celu monitorowanie jakości środowiska naturalnego. Wynika to z ograniczonych możliwości finansowych gmin, które chcąc znać stopień zanieczyszczenia poszczególnych komponentów środowiska naturalnego, musiałyby same ponosić koszty przeprowadzania stosownych badań. Stąd też trudno jest ocenić w sposób obiektywny jakość wód, powietrza, stopień hałasu, itp. dla obszaru gminy Twardogóra.

Na terenie gminy Twardogóra nie ma stacji pomiarów emisji zanieczyszczeń do powietrza. Na terenie miasta głównymi źródłami zanieczyszczenia powietrza są paleniska domowe oraz środki transportu (zwłaszcza duży ruch na odcinku drogi wojewódzkiej). Tylko 102 gospodarstwa domowe wykorzystują gaz ziemny jako nośnik energii cieplnej. Większość gospodarstw domowych używa do opału węgla kamiennego z dużą zawartością siarki. Często paliwem uzupełniającym jest drewno, lub też odpady z, tak popularnej w Twardogórze, produkcji meblarskiej. Sytuacja taka wiąże się z ograniczonymi możliwościami finansowymi mieszkańców (konieczność dokonania inwestycji modernizujących domowe systemy ogrzewania) oraz ich niską świadomością ekologiczną. Paleniska domowe powodują lokalne zanieczyszczenie atmosfery, głównie: tlenkami węgla, dwutlenkiem siarki i benzo-A-pirenem. W Twardogórze nie ma większych kotłowni, oddziałujących na stan powietrza. Wszystkie instytucje użyteczności publicznej mają wymienione instalacje i podczas ogrzewania korzystają z gazu. Jedyne badania czystości powietrza jakie przeprowadzono w Twardogórze, miały miejsce w 1998r. Wykonał je na zlecenie Urzędu Miasta i Gminy Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska. Badania wykazały niewielki stopień zanieczyszczenia powietrza. Zanieczyszczenia określono jako charakterystyczne dla ruchu drogowego.

Badania stanu wód, zarówno tych powierzchniowych jak i podziemnych, nie są prowadzone na terenie gminy. Jakość wody pitnej jest sprawdzana w laboratorium znajdującym się przy Zakładzie Wodociągów i Kanalizacji w Twardogórze. Są to jednak badania standardowe, nie zawsze uznawane za wiarygodne przez instytucje zewnętrzne np. przez Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska. Woda dostarczana mieszkańcom gminy spełnia wymogi stawiane w stosownych przepisach.

Jedynym źródłem hałasu w Twardogórze jest wzmożony ruch samochodowy. Hałas drogowy jest szczególnie dotkliwy dla mieszkańców – ma to związek z przebiegającą przez miasto trasą nr 448. Dopóki nie powstanie obwodnica, o której mowa w punkcie dotyczącym systemu komunikacyjnego gminy, sytuacja prawdopodobnie nie ulegnie poprawie. Hałas przemysłowy nie stanowi uciążliwości dla mieszkańców Twardogóry.

1.2.2.2. Przyroda - tereny zielone

Całkowita powierzchnia gminy Twardogóra wynosi 16 799 ha. W tym można wyróżnić następujące tereny zielone:

- lasy i grunty leśne – 7 563 ha
- łąki i pastwiska – 2 188 ha
- zieleńce – 3 ha
- tereny zieleni osiedlowej – 1,3 ha
- tereny zieleni ulicznej – 0,9 ha

Na obszarze Twardogóry znajdują się tereny będące pod ochroną prawną. Są to: rezerwaty:

- Torfowisko k/ Grabowa Wielkiego – 4,22 ha wraz z otuliną 22,76 ha,
- obszar chronionego krajobrazu – Park Krajobrazowy Dolina Baryczy – 1 283 ha (powierzchnia całkowita parku wynosi 16 799 ha),

parki zabytkowe / ogrody ozdobne:

- w Goszczu – 19,74 ha + 1,96 ha stawy,
- w Grabownie Wielkim – 5,3 ha
- w Twardogórze – ogrody dworskie przy zespole szkół ponadgimnazjalnych – 2 ha.

pomniki przyrody:

- Moszyce p. Wesołka – dęby (2 szt.),
- Gola Wielka – głazy narzutowe (2 szt.)

Na obszarze gminy znajduje się 29 ha lasów komunalnych oraz 6 649 ha lasów Administracji Lasów Państwowych, w tym 1 192 ha lasów ochronnych (ALP).

1.2.2.3. Infrastruktura techniczna

1.2.2.3.1. *Oczyszczanie miasta i gminy, gospodarka odpadami*

Oczyszczaniem miasta i terenów wiejskich zajmuje się Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Twardogórze (ZGKiM). Miasto oczyszczane jest w sposób ręczny i przy użyciu sprzętu mechanicznego. Przy czynnościach tych pracuje 5 osób zajmujących się załadunkiem i wywozem śmieci oraz obsługą zmiatarki. W połowie 2001 roku w gminie Twardogóra wprowadzono system selektywnej zbiórki odpadów komunalnych. Obecnie, w ramach wyżej wymienionego systemu, istnieje 31 punktów (w mieście oraz przy szkołach), gdzie należy wyrzucać posegregowane śmieci. Na każdy taki punkt składają się trzy lub cztery zbiorniki.

Na terenach wiejskich gminy prowadzi się selektywną zbiórkę śmieci opartą o tzw. system workowy – każde gospodarstwo domowe, które ma podpisaną umowę na odbiór śmieci z ZGKiM, nieodpłatnie otrzymuje pięć rodzajów worków (z przeznaczeniem na: szkło białe, szkło kolorowe, plastik, makulaturę i na metale). Systemem selektywnej zbiórki objęte są wszystkie wioski znajdujące się na terenie gminy (jak na razie tylko mieszkańcy jednej wioski nie korzystają z usług świadczonych przez ZGKiM w opisywanym zakresie). Większość gospodarstw domowych segreguje swoje odpady. Jak wynika z danych udostępnionych przez ZGKiM, w niektórych miejscowościach selektywną zbiórkę prowadzi blisko 90% gospodarstw domowych. Średnio jest to blisko 60% ogółu gospodarstw domowych z terenów wiejskich gminy. Mieszkańcy miasta mają możliwość segregowania odpadów i odprowadzania ich do wymienionych wyżej punktów zbiorczych.

Na początku roku 2000, w ramach prac nad *Programem gospodarki odpadami komunalnymi dla miasta i gminy Twardogóra* przeprowadzono inwentaryzację dzikich wysypisk, naliczono ich około 30. W ocenie pracowników UMiG sytuacja ta nie zmieniła się zasadniczo – wprowadzenie systemu selektywnej zbiórki śmieci nie wpłynęło na zwiększenie się liczby punktów nielegalnego porzucania śmieci. Można nawet powiedzieć, że świadomość w tym zakresie wzrasta i liczba dzikich wysypisk wydaje się maleć.

Zebrane odpady komunalne są wywożone na wysypisko znajdujące się w Grabownie Wielkim. Zostało ono oddane do użytku w 1995 r., jego pierwotna pojemność wynosiła 103 023,1 tys. m³. Na przełomie 2000 i 2001 roku prowadzono prace nad jego rozbudową, polegające na nadbudowie obwałowań kwatery odpadów przemysłowych i komunalnych. Obecnie na obszarze wysypiska znajdują się:

- kwatera komunalna – powierzchnia 0,7 ha, pojemność 28 tys. m³,

- staw odciekowy – powierzchnia 0.3 ha, pojemność 3 120 tys. m³,
- budynek socjalno – techniczny, wiata magazynowo – garażowa, brodzik dezynfekcyjny, studnie odgazowujące.

Do obsługi składowiska służy ciągnik. Odpady komunalne odprowadzane na składowisko w Grabownie Wielkim są poddawane segregacji na miejscu (w sposób ręczny). Zastosowanie selektywnej zbiórki oraz segregacji, zdaniem administratora, pozwoliło znacznie zmniejszyć ilość i objętość śmieci oraz lepiej je zagospodarować – szkło oraz sprasowany plastik są sprzedawane.

Mimo powiększenia rozmiarów wysypiska (wspomniane prace związane z nadbudową) jego możliwości eksploatacyjne ciągle są ograniczone. Obecnie planuje się rozpoczęcie jego rozbudowy w roku 2005. Szacuje się, że istniejący zapas wolnego miejsca zostanie wykorzystany w ciągu najbliższych kilkunastu miesięcy. Władze gminy planują powiększenie wysypiska w Grabownie Wielkim do rozmiarów, które pozwolą na jego eksploatację przez około 5 następnych lat. Jak widać takie rozwiązanie nie zabezpieczy mieszkańców Twardogóry w perspektywie strategicznej. Należałoby zastanowić się nad najbardziej optymalnym rozstrzygnięciem tej kwestii w przyszłości. Rozwiązaniem problemu może być współpraca z okolicznymi gminami i budowa wspólnego, ponadlokalnego wysypiska, co zresztą zostało zaproponowane w *Strategii rozwoju powiatu Oleśnickiego* oraz w nowo powstałym *Powiatowym programie gospodarki odpadami* – proponuje się tam utworzenie powiatowego Centrum Utylizacji Odpadów.

Kolejną kwestią dotyczącą gospodarki odpadami, którą trzeba będzie rozstrzygnąć w najbliższych latach (a nawet miesiącach), będzie konieczność przeprowadzenia rekultywacji opisywanego wysypiska śmieci (co również zostało zapisane w *Powiatowym programie gospodarki odpadami* ze wskazaniem terminu rozpoczęcia pierwszych robót na rok 2004).

1.2.2.3.2. Transport i łączność

Przez teren gminy Twardogóra przebiegają 153 km dróg. Z tego 68 km to drogi gminne, 69 km – drogi powiatowe i 16 km – droga wojewódzka nr 448 relacji Milicz – Syców.

Droga wojewódzka biegnie przez centrum miasta, co powoduje liczne niedogodności takie jak: hałas, zanieczyszczenie powietrza, zwiększone ryzyko wypadków, nadmierną eksploatację nawierzchni. Aby odciążyć centrum miasta należałoby wybudować pięciokilometrową obwodnicę tejże drogi. Plan zagospodarowania przestrzennego przewiduje

tereny pod taką inwestycję. Jej bardzo wysoki koszt sprawia, że gmina samodzielnie nie jest w stanie zrealizować tego przedsięwzięcia. Alternatywą dla zredukowania, skoncentrowanego w centrum miasta ruchu, mogłaby być przebudowa drogi biegnącej pod wiaduktem kolejowym (ul. Wojska Polskiego). Przebudowa jest tutaj konieczna ze względu na ograniczenie, jakim jest możliwość przejazdu pod tym wiaduktem pojazdów o maksymalnej wysokości 3,3 m. To także jest kosztowna inwestycja. W tym przypadku sytuację komplikuje dodatkowo fakt, że w rozmowy i prace zaangażować się muszą trzy podmioty: zarządca drogi, PKP i władze gminy. W *Planie zagospodarowania aglomeracji wrocławskiej* przewidziano przeprowadzenie stosownej modernizacji na wskazanej drodze w Twardogórze – ma to związek z modernizacją całej trasy wojewódzkiej i robotami poczynionymi już częściowo na innych odcinkach tej trasy. Nie określono jednak dotychczas konkretnych terminów, kiedy to stosowne prace mogłyby się rozpocząć. Drugą możliwością mogłaby być tzw. mała obwodnica – droga wewnętrzna (ul. Partyzantów) wyłożona płytami, traktowana jako rozwiązanie doraźne. W tej sprawie od kilku lat prowadzone są rozmowy z Zarządem Dróg Powiatowych w Oleśnicy nie przynoszące, jak dotąd, spodziewanych efektów.

Drogi powiatowe na terenie gminy liczą 69 km długości. W większości są to drogi o nawierzchni bitumicznej (kilka kilometrów stanowią jeszcze szlaki gruntowe). Ta kategoria tras prowadzi w kierunkach na Oleśnicę i Trzebnicę. Biegną one także przez obszar miasta, np. ul. Wrocławska, Lipowa, Trzebnicka i in. Znajdują się one pod administracją Zarządu Dróg Powiatowych w Oleśnicy. W ciągu minionych 3 lat wykonano pewne prace remontowe oraz nowe inwestycje drogowe – polegały one na budowie kilku kilometrów dróg (niektóre są w trakcie realizacji). W najbliższym czasie roboty remontowo-budowlane, planowane przez wyżej wymieniony podmiot, objąć mają: odcinek drogi Łaziska – Brzeziny (docelowo 2,7 km), odcinek Nowa Wieś Goszczańska – Goszcz (ok. 2,5 km), budowę chodników w Grabownie Wielkim.

Drogi gminne liczą 68 km, z tego 20 km, znajdujących się na obszarze miasta, posiada nawierzchnie bitumiczne. Znaczącą część dróg gminnych, bo aż około 70% stanowią drogi gruntowe. Ich stan jest oceniany jako niedostateczny. Około 30 km wymaga przeprowadzenia robót nawierzchniowych. Wynika to przede wszystkim z dużego ich obciążenia przy cząstkowych tylko remontach. W samym mieście i w niektórych wioskach, należałoby zbudować kilkanaście odcinków dróg, a na kilkunastu innych odcinkach przeprowadzić gruntowną renowację. Dotyczy to przykładowo takich miejscowości jak Sosnówka, Drogoszowice, Chełstów, Sądrożyce, Olszówka. W przypadku tych miejscowości udało się również uregulować status terenowo-prawny gruntu, który bywa często przeszkodą

w realizacji konkretnych przedsięwzięć. Stan sieci drogowej ma dla tych miejscowości kluczowe znaczenie, biorąc pod uwagę np. możliwość osiedlenia się w okolicach Twardogóry ludzi „z zewnątrz”. Nie bez znaczenia jest także fakt, że to właśnie na terenach wiejskich gminy rozmieszczona jest duża część firm produkcyjnych.

Plan inwestycji na najbliższe miesiące i lata przewiduje prace modernizacyjne lub budowlane na następujących odcinkach dróg:

- Sądrożyce – Chełstów (ok.600m),
- Twardogóra – ulice: Wrocławska, Wołodyjowskiego, Zbyszka, Jagienki, Kmicica, Zagłoby, Boczna – Stolarska (przy drogach tych wykonano już pełną infrastrukturę, brakuje jedynie nawierzchni i chodników).

Ponadto gmina zgłosiła następujące potrzeby (w sumie około 14 km), w zakresie budowy dróg transportu rolnego, do Dolnośląskiego Biura Geodezji i Terenów Rolnych, celem zdobycia dofinansowania (niektóre ze wskazanych poniżej odcinków zawarte zostały w planie inwestycyjnym gminy). Będą to następujące odcinki:

- Oszówka (1 000 m),
- Grabowo Wielkie – wysypisko (720 m),
- Olszówka – Trzy Chałupy (2 100 m),
- Sądrożyce – Chełstówek (612 m),
- Domasławice (1 400 m),
- Bukowinka – Białe Błoto (760 m),
- Drogoszowice – Kolonia Sosnówka (3 500 m),
- Chełstów – Sądrożyce (2 000 m),
- Chełstów – Drogoszowice (1 500 m).

Ponadto planuje się także budowę chodników (poza wskazanymi powyżej ulicami w Twardogórze) w mieście, przy następujących ulicach: Słowackiego, Asnyka, Prusa, Przyjaciół Żołnierzy, Norwida, Kraszewskiego, Kilińskiego, Rzemieślnicza, Dębowa, Topolowa, Akacjowa, Sportowa, Bukowa, Kasztanowa, Wierzbowa i Polna.

W perspektywie kilku przyszłych lat planuje się także renowację Rynku w Twardogórze – po odnowieniu elewacji budynków otaczających Rynek, oraz wymianie sieci biegnących przez ten teren, planuje się wymianę istniejącej nawierzchni drogowej na kamienny (szlachetny) materiał.

Na jakość dróg wpływa także ich „otoczenie” czyli: chodniki, parkingi, rowy, stacje paliw itp. Budowa ciągów pieszych konieczna jest w znacznej części samego miasta. Także we wsiach potrzeby są duże, zwłaszcza w pasie dróg powiatowych (około 60% biegnących

tam dróg powinno mieć chodniki). Obecnie problem ten jest uregulowany tylko częściowo w Łaziskach, Goszczu i Grabownie Wielkim (tam też powiatowe służby planują kontynuować prace związane z budową chodników).

Jeśli chodzi o miejsca parkingowe, to w mieście jest ich kilkadziesiąt i stan taki wydaje się być zadawalający. Trzeba jednak mieć na uwadze, że w dłuższej perspektywie może zaistnieć potrzeba zwiększenia ilości miejsc do parkowania. Obecnie planuje się zorganizowanie miejsc parkingowych przy Placu Piastów – wokół Sanktuarium. Konieczność taka wiąże się z ruchem pielgrzymkowym do tego miejsca. Docelowo ma tam powstać około 70 miejsc parkowania.

Pojawia się także problem związany z parkingami leśnymi – które nie wchodzą w zakres administrowania gminy. Chociaż jest to zadanie powiatu i zarządców lasów państwowych i prywatnych, to władze lokalne powinny mieć je na uwadze, zważywszy na specyfikę produktu turystycznego jaki może zaoferować Twardogóra przyjezdnym, bądź też przejeżdżającym turystom. Parkingi takie – odpowiednio zagospodarowane – mogą stać się wizytówką gminy ułatwiającą pobyt na jej obszarze.

Na terenie Twardogóry nie ma ścieżek rowerowych. Ich wytyczenie planuje się podczas budowy nowych dróg. Przy już istniejących ciągach komunikacyjnych, zwłaszcza w centrum miasta, jest to niemożliwe do zrealizowania (brak wolnej przestrzeni) lub pociągałoby to za sobą bardzo duże nakłady.

Istnieją plany rozbudowy tej infrastruktury w oparciu o środki europejskie. Inicjatywę taką podjęły władze powiatowe. Planuje się realizację projektu, który obejmować ma obszar całego powiatu. W połowie maja 2004 r. podpisano porozumienie o współpracy pomiędzy ośmioma gminami wchodzącymi w skład powiatu oraz władzami powiatowymi, dotyczące utworzenia sieci ścieżek rowerowych na obszarze tych właśnie gmin. Pierwszy etap planowanego przedsięwzięcia obejmować ma wytyczenie szlaków oraz opracowanie i wydanie folderu prezentującego tę sieć. W drugim etapie prac, planuje się budowę dodatkowych ścieżek tak, aby istniejący układ „dróg” rowerowych był kompletny, aby odzwierciedlał faktyczne potrzeby w opisywanym zakresie. Prace podjęte w ramach projektu dotyczyły będą sieci ścieżek rowerowych usytuowanych wzdłuż dróg powiatowych.

1.2.2.3.3. Transport zbiorowy

Twardogóra leży niedaleko głównych, licznie uczęszczanych, szlaków komunikacyjnych. Z jednej strony jest to atut gminy, z drugiej rodzi to wiele komplikacji. Transport zbiorowy zapewniają autobusy PKS Oleśnica i PKS Syców oraz inne obsługujące

linie dalekobieżne. Z Twardogóry najłatwiej dostać się do Sycowa i do Oleśnicy. Brakuje dostatecznej ilości bezpośrednich połączeń z Wrocławiem, co wydaje się być ważne w strategicznej perspektywie rozwoju gminy. Bezpośredniego dojazdu do Wrocławia nie zapewnia także kolej. Z Twardogóry koleją można podróżować w kierunku Oleśnicy (i dalej na Wrocław) i Ostrowa Wielkopolskiego. Z Grabowna Wielkiego dodatkowo w stronę Krotoszyna.

1.2.2.3.4. Zaopatrzenie w wodę

Gmina Twardogóra jest wyposażona w 123 km sieci wodociągowej pokrywającej 98% jej obszaru. Z tego 23,4 km na terenie miasta (dane z 2004 r.). Dostarczana woda pochodzi z 5 studni głębinowych znajdujących się w Chełstowie, Grabownie Wielkim, Sosnowce. Ich sumaryczna wydajność eksploatacyjna wynosi 251 m³ na godzinę. Z danych uzyskanych w Zakładzie Wodociągów i Kanalizacji w Twardogórze wynika, że niniejsza sieć wodociągowa obejmuje 11 968 mieszkańców, co stanowi 92,5 % ogółu ludności zamieszkującej gminę. Z systemu zbiorowego zaopatrzenia w wodę nie korzysta jeszcze nieco ponad 7% mieszkańców gminy. Sytuacja taka ma ulec zmianie do roku 2006. Wtedy właśnie planuje się zakończyć wodociągowanie gminy. Roboty przewidywane na najbliższe miesiące obejmować będą doprowadzenie wody do następujących odcinków (punktów) wodociągu:

- Brzeziny Jezioro,
- Olszówka – Gola Mała – Trzy Chałupy – Kuźnia Goszczańska (II etap prac, inwestycja wsparta środkami uzyskanymi w ramach funduszu SAPARD),
- Zakrzów – Drożdżęcín (ok. 3 km),
- Będzin – Grabek – Pajęczak – Poręby,
- Świniary (1,5 km),
- Bukowinka (5,5 km),
- Gola Wielka (7 km),
- Kolonia Grabowo.

Inną znaczącą inwestycją, której realizacja zostanie rozpoczęta w tym roku, będzie budowa Stacji Uzdatniania Wody (wraz z odbudową ujęcia wody i rurociągiem przesyłowym) w Sądrożycach. Środki na realizację tego projektu pochodzą m.in. z funduszu SAPARD.

Istotnym problemem jest jakość wody pitnej. Mimo tego, że woda odpowiada standardom wody pitnej i używanej do celów spożywczych, w opinii mieszkańców jej jakość jest niedostateczna. Badania odnotowują zwiększony poziom zawartości żelaza i manganu.

Ważnym przedsięwzięciem wymagającym niezwłocznego sfinalizowania jest unowocześnienie urządzeń służących uzdatnianiu wody.

Zakład Wodociągów odnotowuje spore straty na sieci. Nie zostały one jak dotychczas precyzyjnie zdiagnozowane. Ubytki, między innymi, związane są z przepłukiwaniem (czyszczeniem) zażelazionych rur. Sytuacja ta ulegnie zmianie w momencie oddania do eksploatacji stacji uzdatniania wody w Sądrożycach - realizacja tej inwestycji nastąpi w maju 2004 r. Budowa wskazanej stacji uzdatniania wody przyczyni się także do podniesienia jakości dostarczanej mieszkańcom wody pitnej.

Niektóre starsze sieci administrowane przez ZWiK wymagają wymiany – jednak nie jest to priorytetowy problem do rozwiązania.

Średnie roczne zużycie wody przez odbiorców przemysłowych na terenie gminy wynosiło w latach 80-tych ok. 150 tys. m³/rok, w roku 2000 równało się 50 tys. m³/rok, a aktualnie kształtuje się na poziomie 30 tys. m³/rok. Podobnie spadło zużycie wody na cele bytowo - gospodarcze z 408 tys. m³/rok w 2000 roku na 367 tys. m³/rok w roku 2003.

1.2.2.3.5. Usługi kanalizacyjne

Gmina Twardogóra posiada 21 km sieci kanalizacyjnej, rozmieszczonej głównie na terenie miasta, tworzącej jeden system kanalizacyjny. Do systemu tego dołączone są (częściowo) miejscowości położone w bezpośrednim sąsiedztwie: Twardogóra - Moszyce (400 m kanalizacji), Sądrożyce (500 m kanalizacji), Osiedle (1 000 m kanalizacji). Sieć znajdująca się w centrum Twardogóry (około 11 km) jest przestarzała, jej największym mankamentem jest ogólnospławność. Obecnie istniejąca sieć kanalizacyjna obejmuje 6 885 osób, co przekłada się na 53% ogółu mieszkańców gminy. Nie jest to niski odsetek, należy jednak pamiętać o tym, że dotyczy to prawie wyłącznie mieszkańców miasta. Prace w zakresie kanalizacji gminy, prowadzone w dalszej kolejności, dotyczyć będą terenów wiejskich gminy, co wiązało się będzie z wysokimi nakładami finansowymi. Najnowsza koncepcja rozbudowy sieci kanalizacyjnej (dla której w połowie maja 2004 opracowano studium wykonalności) na obszarze gminy Twardogóra przewiduje budowę nowej oczyszczalni ścieków w Nowej Wsi Goszczańskiej (oraz sukcesywną rozbudowę sieci) obsługującej docelowo wszystkie większe sołectwa.

Przewidywane na najbliższe miesiące prace w zakresie rozbudowy sieci kanalizacyjnej (sanitarnej i deszczowej) obejmować będą następujące ulice w Twardogórze: Klonową, Akacjową, Sportową, Polną, Wierzbową, Bukową, Kasztanową.

Obecnie gmina posiada mechaniczno - biologiczną oczyszczalnię ścieków (projekt pochodzi z 1975 roku) oddaną do użytku w 1982 r. Docelowa przepustowość oczyszczalni wynosi 3 770 m³/dobę. Ilość oczyszczanych ścieków doprowadzanych siecią kanalizacyjną wynosi obecnie średnio 1 100 m³/dobę (w roku 2000 było to 1 300 m³/dobę). Istnieje zatem znaczna rezerwa, jeśli chodzi o jej możliwości przerobowe, jednakże pozwolenie wodno-prawne na eksploatację oczyszczalni oraz na odprowadzanie ścieków komunalnych do rzeki Skoryni określono na poziomie 1 350 m³/dobę. Obecnie ZWiK stara się o zwiększenie możliwości odprowadzania ścieków w wymienionym wyżej pozwoleniu.

1.2.2.3.6. Zaopatrzenie energetyczne

1.2.2.3.6.1. Energia ciepła

Energetyka ciepła stanowi margines w energetycznym zasilaniu gminy. Twardogóra nie posiada rozwiniętego zbiorowego systemu zaopatrującego w ciepło służące ogrzewaniu mieszkań i dostarczającego ciepłą wodę. Mieszkania wyposażone w sieć c.o. to przede wszystkim te, które znajdują się w zarządzie Twardogórskiej Spółdzielni Mieszkaniowej. Z usług lokalnej kotłowni olejowej korzysta 6 budynków. Ponadto małe kotłownie posiadają ZGKiM i Spółdzielnia Mieszkaniowa "Wrzos". Stan techniczny istniejących urządzeń należy ocenić jako zadowalający.

Dominująca część zasobów mieszkaniowych jest zasilana w oparciu o indywidualne systemy grzewcze, pod postacią pieców opalanych węglem, koksem (część zasobów komunalnych w mieście) lub przy wykorzystaniu innych nośników energii. Sytuacja ta powoduje, że niska emisja jest znaczącym problemem ekologicznym na zurbanizowanych terenach gminy. Zakłady produkcyjne działające na terenie gminy posiadają własne źródła zaopatrzenia energetycznego.

Władze samorządowe i inni zarządcy zasobów mieszkaniowych nie posiadają konkretnych planów rozbudowy istniejącego systemu. Na terenie nieruchomości należącej do byłych zakładów Fiat Auto Poland znajduje się kotłownia, która w perspektywie mogłaby być zaczątkiem większego systemu zasilania energetycznego, tym bardziej iż jej moc wynosi ok. 2 100 kW. Plany takie wiążą się z poważnymi nakładami środków finansowych, ale w efekcie mogłyby doprowadzić do znacznego odciążenia środowiska naturalnego. Kwestia ta powinna zostać rozważona w gminnym audycie energetycznym.

1.2.2.3.6.2. Zaopatrzenie w gaz

W 2002 r. rozpoczęto gazyfikację gminy Twardogóra. Obecnie gaz dostarczany jest do miejscowości: Twardogóra, Chełstówek, Sądroyce, Nowa Wieś Goszczańska, Grabowo Wielkie, Goszcz, Moszyce. Gaz dostarczany mieszkańcom gminy, odbierany jest za odcinkiem pomiarowym U1 zlokalizowanym na terenie nieczynnej kopalni Brzostowo koło Nowej Wsi Goszczańskiej. Do układu pomiarowego gaz doprowadzany jest siecią PGNiG z Kopalni Gazu Ziemnego Czeszów – Bogdaj – Uciechów zlokalizowanej w miejscowości Czeszów (gmina Zawonia). Siecią gazową na terenie gminy Twardogóra zarządza Gazowe Pogotowie Techniczne PETRICO S.A. Obszar Twardogóra.

Na obszarze gminy rozmieszczone są 74 km gazociągu (40,2 km w Twardogórze i 33,8 km na obszarach wiejskich). Na tym terenie PETRICO S.A. posiada sieć średniego ciśnienia, obsługiwaną przez dwie stacje redukcyjne:

- I stopnia $Q = 3000 \text{ Nm}^3/\text{h}$ (lokalizacja na terenie kopalni Brzostowo przy Nowej Wsi Goszczańskiej),
- II stopnia zlokalizowana przy Gimnazjum w Twardogórze (nie jest własnością PETRICO S.A.).

Obecnie, zgodnie z informacjami uzyskanymi od Gazowego Pogotowia Technicznego PETRICO S.A. Obszar Twardogóra, sieć średniego ciśnienia przekłada się na 220 przyłączy do budynków mieszkalnych i 102 gospodarstwa domowe, korzystające ze zbiorowego gazociągu. Średnie roczne zużycie gazu jest niewielkie – wynosi 300 tys. m^3 . Zainteresowanie mieszkańców instalowaniem sieci gazowniczej do celów bytowych jest oceniane jako umiarkowane. Może to być spowodowane bardzo jeszcze małą wiedzą o związku użytkowania gazu ziemnego z ekologią, bezpieczeństwem, komfortem i kosztami eksploatacji, a także niewielkimi możliwościami finansowymi mieszkańców.

1.2.2.3.7. Własność nieruchomości

1.2.2.3.7.1. Komunalne zasoby mieszkaniowe.

Zasobami mieszkaniowymi gminy Twardogóra zarządza Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej (ZGKiM), a w jego ramach Rejon Obsługi Mieszkańców (ROM). ZGKiM administruje obecnie 193 budynkami mieszkalnymi, co przekłada się na 656 mieszkań o łącznej powierzchni użytkowej ponad 30 964 m². Budynki te zamieszkują 2 074 osoby. Na jedno mieszkanie przypada średnio 3,1 osoby, a na jedną osobę – 14,9 m² powierzchni mieszkalnej. Przeciętna wielkość mieszkania mierzy 47,2 m². Garaże i komórki wchodzące w skład zasobów, którymi administruje ZGKiM to około 5 tys. m².

Budynki, o których mowa nie należą do najlepiej wyposażonych. Do wszystkich doprowadzone są jedynie prąd i woda. Tylko niektóre z nich podłączone są do sieci centralnego ogrzewania pochodzącej z minikotłowni obsługiwanej przez mieszkańców jednego z budynków, którzy z własnej inicjatywy wypracowali taką formę ogrzewania swoich mieszkań. Minikotłownia zaspokaja potrzeby 18 rodzin (ok. 1 000 m²). Wiele problemów stwarza także przestarzała (ogólnospławna) sieć kanalizacyjna.

Tabela. Charakterystyka komunalnych zasobów mieszkaniowych w gminie Twardogóra w latach 2001 - 2003.

Wyszczególnienie	2001r.	2002r.	2003r.
Liczba budynków mieszkalnych	192	193	193
Liczba lokali mieszkalnych	661	656	687 ¹
Liczba lokali użytkowych	76 (4 333 m ²)	76	76
Pow. eksploatacyjna ogółem (lokale użytkowe + mieszkalne)	35 584 m ²	35 297 m ²	37 201 m ²
Pow. lokali mieszkalnych	30 251 m ²	30 964 m ²	32 867 m ²
Przeciętna wielkość mieszkania	~47 m ²	~47 m ²	~47 m ²
Ogólna liczba lokali mieszkalnych wykupionych	102	107	118

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych w Rejonie Obsługi Mieszkańców (ZGKiM).

Stan techniczny komunalnych zasobów mieszkaniowych Twardogóry budzi liczne zastrzeżenia. Przede wszystkim trzeba zwrócić uwagę na to, że są to budynki stare - najnowszy pochodzi z 1974 r. Tylko kilka budynków przeszło generalne remonty. Prace remontowe prowadzone w ciągu minionych lat miały charakter zabezpieczający i polegały na remontach dachów, klatek schodowych, itp. W znacznej części budynków administrowanych przez ZGKiM należy przeprowadzić gruntowne przebudowy: od wymiany instalacji poprzez docieplenia, wymianę stolarki okiennej, naprawę dachów, aż po odnowę elewacji.

Dotychczas wykupiono 118 lokali mieszkalnych należących do zasobu administrowanego przez ROM. Mieszkańcy, którzy wykupili lokale mieszkalne od Gminy, są obecnie zrzeszeni w 68 Wspólnotach Mieszkaniowych. Administratorem jest Dyrekcja Wspólnot Mieszkaniowych. Patrząc na skalę zainteresowania wykupem zasobów komunalnych należy stwierdzić, że jest ona niewielka. Na przestrzeni ostatnich lat, rocznie sprzedawanych jest kilka / kilkanaście mieszkań.

Zainteresowanie mieszkańców Twardogóry otrzymaniem przydziału na lokale mieszkalne z zasobów gminy jest spore. Obecnie (po zrewidowaniu i uaktualnieniu wymaganych danych) na liście oczekujących znajduje się 36 rodzin. Na przestrzeni minionych trzech lat przydzielono 27 tego typu mieszkań oczekującym rodzinom. Jest to znacznie większa ilość niż w latach dziewięćdziesiątych, kiedy to przydzielono 25 takich lokali. Obecnie możliwość uzyskania przydziału mieszkaniowego z gminnego zasobu pojawia się dopiero w momencie, kiedy któreś z mieszkań zostanie zwolnione.

¹ W tym nowo oddany budynek przy ul. Padarewskiego (w całości przeznaczony na sprzedaż).

Lokale użytkowe, będące własnością gminy, zajmują łączną powierzchnię 4 333 m². Wśród 76 lokali większość stanowią sklepy lub różnego rodzaju punkty usługowe, niektóre z nich to: biblioteki, punkty opieki zdrowotnej, kilka garaży, baza magazynowa, niektóre świetlice wiejskie. Od trzech lat w gminie funkcjonuje Fundusz Remontu Lokali Użytkowych (przyjęty uchwałą radnych). W jego ramach rocznie przeznaczana się około 20 tys. złotych na poprawę jakości funkcjonujących obiektów użytkowych. Władze gminne jak na razie nie prowadzą sprzedaży lokali ich najemcom, uznając tę formę dochodów własnych za stałe i pewne źródło zarobku.

1.2.2.3.7.2. Zasoby spółdzielcze

Pod zarządem Spółdzielni Mieszkaniowej Lokatorsko - Własnościowej w Twardogórze znajduje się 10 budynków mieszkalnych, obejmujących 385 mieszkań o łącznej powierzchni użytkowej ponad 19 tys. m². Budynki te zamieszkuje około 1 400 osób. Na jedno mieszkanie przypada średnio 3,6 osoby, a na jedną osobę - 13,5 m². Przeciętna wielkość mieszkania wynosi 49,3 m².

Budynki pod zarządem spółdzielni mieszkaniowej nie są wyposażone we wszystkie media. Mieszkańcy Twardogóry szczególnie dotkliwie odczuwali brak gazu, ale ostatecznie działania dotyczące gazyfikacji gminy przełamują ten niekorzystny stan. Nie wszystkie mieszkania spółdzielcze są wyposażone w centralne ogrzewanie i ciepłą wodę – część z nich jest podłączona do spółdzielczej ciepłowni opalanej olejem (stąd też pochodzi ciepła woda), pozostała część (4 budynki) to domy ogrzewane przez indywidualne piece. Istotną niedogodnością jest brak rozdzielczej sieci kanalizacyjnej w mieście, co powoduje, podczas występowania obfitych opadów, podmywanie piwnic budynków mieszkalnych.

Ogólnie stan budynków oceniono jako niezadowalający. Nie są one stare (najstarszy budynek ma 35 lat, najnowszy – 11), ale dotychczas nie prowadzono w nich stosownych remontów (np. dociepleń czy wymiany instalacji, dachów, stolarki okiennej, itp.), które pozwoliłyby podnieść ich standard. Spółdzielnia od ponad dziesięciu lat nie wybudowała ani jednego nowego budynku i w przyszłości nie przewiduje wzrostu zasobów mieszkaniowych. Świadczy to o małej dynamice budownictwa spółdzielczego na terenie gminy. Popyt na nowe mieszkania jest zaspokajany poprzez rozwój budownictwa jednorodzinnego.

Lokale użytkowe wydierżawiane przez spółdzielnię obejmują około 480 m². Spółdzielnia posiada jeszcze wolny zasób takich powierzchni. W jej zasobach znajduje się także 27 garaży. Zapotrzebowanie na dodatkowe garaże oszacowano na około 70 sztuk. Zarząd nie wyklucza realizacji takiej inwestycji w najbliższym czasie.

Jeśli chodzi o wykup mieszkań, to w przypadku Twardogóry proces ten jest zaawansowany – blisko $\frac{3}{4}$ spółdzielców posiada spółdzielcze własnościowe prawo do swoich mieszkań. Kilka wniosków jest w trakcie procedury przekształcania prawa własności. Spółdzielcy nie powołali żadnej wspólnoty mieszkańców – wszystkie sprawy zarządzania leżą w gestii administracji spółdzielczej.

1.2.2.3.7.3. Zasoby Spółdzielni Mieszkaniowej „Wrzos”

Na terenie gminy Twardogóra funkcjonuje jeszcze jeden podmiot „zaspokajający” pewną część zbiorowych potrzeb w zakresie mieszkalnictwa, jest to Spółdzielnia Mieszkaniowa „Wrzos” w Grabownie Wielkim. Spółdzielnia ta utworzona została w 1997 r. (na mocy ustawy o własności rolnej skarbu państwa) przez właścicieli mieszkań, wykupionych w budynkach po byłym osiedlu popegeerowskim, od Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa, specjalnie dla sprawowania zarządu wspólnot powstałych z mocy prawa. Administruje ona 5 budynkami z osiemdziesięcioma lokalami mieszkalnymi o ogólnej powierzchni mieszkalnej 3 817 m². Budynki te zamieszkuje 320 osób. Średnia wielkość mieszkania to 47,7 m², a na jedną osobę przypada 11,9 m² (bardzo niski wskaźnik). Budynki pochodzą z 1974 r. i wyposażone są tylko w najbardziej podstawowe media – wodę, prąd, kanalizację i c.o. Przeprowadzono w nich wymianę instalacji c.o. i elektrycznej. W 2000 r. dokonano wymiany pokryć dachów, rynien i instalacji odgromowych. Stan budynków oceniany jest jako zadowolający. Wymagają one jednak jeszcze pewnych inwestycji. Spośród 80 mieszkań wykupionych jest 79. Ich mieszkańcy powołali wspólnoty, z którymi spółdzielnia ma podpisane umowy o zarządzaniu. Współpraca oceniana jest jako poprawna. Spółdzielnia nie przewiduje rozbudowy swoich zasobów.

Około 25% mieszkańców gminy Twardogóra zamieszkuje bądź to w zasobach komunalnych należących do gminy, bądź w mieszkaniach spółdzielczych (w większości wykupionych). Widać więc, że dominuje tutaj mieszkalnictwo jednorodzinne – blisko $\frac{3}{4}$ ludności gminy zamieszkuje we własnych domach jednorodzinnych.

1.2.2.3.8. Stan obiektów dziedzictwa kulturowego

Na terenie gminy Twardogóra można znaleźć kilkanaście interesujących obiektów stanowiących niewątpliwie elementy dziedzictwa kulturowego. Znaczna większość tych obiektów znajduje się w nienajlepszym, bądź wręcz złym lub bardzo złym stanie technicznym. Renowacja tego typu obiektów przerasta możliwości finansowe ich

administratorów (gminy, władz powiatowych czy kościelnych), dlatego konieczne jest jak najaktywniejsze poszukiwanie zewnętrznych środków finansowych, pozwalających zachować je w dobrym stanie dla przyszłych pokoleń oraz dla podniesienia atrakcyjności całej gminy. Zaliczyć tutaj można takie obiekty jak:

- Pałac barokowy w Twardogórze (koniec XV w.) wraz z resztkami fosy, obwarowań ziemnych oraz parkiem itd. Obecnie znajduje się tam Zespół Szkół Zawodowych. Obiekt ten, ze względu na to, że znajduje się w nim szkoła nie jest w najgorszym stanie.
- Kościół pod wezwaniem św. Trójcy („polski”, „dolny”, „ewangelicki”) w Twardogórze (obecna konstrukcja kościoła pochodzi z pierwszej połowy XVIII w.). Obiekt ten jest w bardzo złym stanie.
- Kościół p.w. Matki Bożej Wspomożenia Wiernych (tzw. „górny”). Pochodzący z końca XVII w. Dzisiejszy kształt nadała mu odbudowa po pożarze z 1873 r. Obecnie w kościele tym znajduje się sanktuarium maryjne ze słynną figurą Matki Bożej Wspomożenia Wiernych, stanowiącą miejsce licznych pielgrzymek. Kościół jest w dobrym stanie jednak ze względu na jego walory turystyczne należałoby uczynić go miejscem łatwo dostępnym dla turystów. Należałoby zadbać o utworzenie wokół sanktuarium miejsc parkingowych, lokali gastronomicznych, ogólnie dostępnych szaletów, itp.
- Rynek wraz z Ratuszem. Jest to zespół kilkunastu kamienic pochodzących z drugiej połowy XIX w. bądź początków XX w. (z kilkoma starszymi wyjątkami) mających formy eklektyczne i secesyjne. Część kamienic nie jest w dobrym stanie technicznym jednak cały czas sukcesywnie prowadzi się prace elewacyjne, itd. Do upiększenia opisywanej części gminy przyczyni się niewątpliwie planowana rewaloryzacja Rynku.
- Zespół pałacowo – parkowy z pierwszej połowy XVIII w. w Goszczu. Pałac Reichenbachów - jedyny na Śląsku zespół pałacowo – parkowy w stylu rokokowym. Poza samymi zabudowaniami są tu jeszcze: interesujące bramy wjazdowe (stosunkowo dobrze zachowane), późnobarokowy kościół dworski, mauzoleum Reichenbachów (1826). Ze świetności tego dworu pozostały ruiny oraz zamieszkałe obecnie budynki gospodarskie i kościół. Obiekt jest w bardzo złym stanie.

- Kościół p.w. Matki Bożej Częstochowskiej w Grabownie Wielkim z 1850 r. Obiekt ten jest w nienajgorszym stanie technicznym, wymaga jednak jeszcze pewnych prac konserwatorskich.
- Drewniany kościół o cechach gotyckich p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego (1655 r.) w Grabownie Małym. Jest to jeden z niewielu tego typu obiektów na Dolnym Śląsku. Dobrze zachowany.
- Drewniany kościółek p.w. św. Idziego, w Chełstowie, z 1695 r. (wnętrze z XVIII w.). Dobrze zachowany.

Wymienione obiekty stanowią najbardziej reprezentatywne dla gminy Twardogóra elementy dziedzictwa kulturowego. Nie wyczerpują jednak długiej listy, którą można w tym miejscu przytoczyć. Wszystkie miejsca i rzeczy, które stanowią o tożsamości mieszkańców Twardogóra i okolic, które przez wieki tworzyły historię tego obszaru, należy objąć należytą opieką i starać się o pozyskiwanie środków finansowych na ich rekonstrukcję, odnowę bądź konserwację.

1.2.2.3.9. Identyfikacja problemów

Podstawowe problemy, jakie można wyróżnić na płaszczyźnie sfery ekologiczno – przestrzennej dotyczą stanu infrastruktury technicznej gminy Twardogóra. W tym zakresie do zasadniczych potrzeb zaliczyć należy:

- Rozwój sieci kanalizacyjnej oraz dostosowanie systemu oczyszczania ścieków do faktycznych potrzeb mieszkańców.
- Doskonalenie systemu komunikacyjnego na obszarze Twardogóry. Problemy z zakresu drogownictwa wiążą się zarówno z niezadowalającą jakością większości dróg gminnych, jak też z niedostatecznym stanem (jakościowym i ilościowym) infrastruktury towarzyszącej rozwiązaniom komunikacyjnym. Dotyczy to przede wszystkim braku chodników na zabudowanych terenach wiejskich oraz ścieżek rowerowych.
- Niewystarczająca ilość parkingów i to przede wszystkim leśnych, przy których brakuje stosownej infrastruktury pozwalającej na wykorzystanie ich jako atrybutu przyciągającego turystów.
- Istotnym problemem, w perspektywie strategicznej, może się również okazać fakt, że możliwości eksploatacyjne wysypiska w Grabownie Wielkim ulegają stopniowemu wyczerpaniu. Fakt objęcia obszaru całej gminy systemem selektywnej zbiórki z całą pewnością przyczyni się do ograniczenia objętości odprowadzanych na wysypisko

odpadów, jednak w świetle szacunków administratora, eksploatowane obecnie części wysypiska należało będzie zamknąć oraz poddać rekultywacji. Planuje się także rozbudowę wysypiska o kolejne kwatery.

- Niedostateczne zainteresowanie mieszkańców korzystaniem z gazu jako podstawowego źródła energii cieplnej.
- Zły stan komunalnych zasobów mieszkaniowych w gminie. Większość gminnego zasobu mieszkaniowego wymaga remontów, bardzo często gruntownych.
- Istotną kwestią jest utrzymanie w należyтым stanie obiektów dziedzictwa kulturowego, zarówno ze względów edukacyjnych dla przyszłych pokoleń, jak też dla przyciągnięcia na teren gminy turystów.
- Czystość środowiska naturalnego gminy nie budzi większych zastrzeżeń. Należałoby jednak w większym zakresie popularyzować stosowanie gazu ziemnego do ogrzewania mieszkań. Stałej popularyzacji wymaga również prowadzenie przez miejscową ludność selektywnej zbiórki odpadów i zachęcanie jeszcze niezaangażowanych grup. Istotne okazać się może zwrócenie większej uwagi oraz środków na edukację ekologiczną prowadzoną wśród mieszkańców gminy.

1.2.3. Sfera gospodarcza

1.2.3.1. Struktura gospodarki lokalnej

Do najważniejszych i największych zakładów przemysłowych na terenie Twardogóry należą :

- Fabryka Mebli BODZIO - Goszcz - produkcja mebli
- Ilpea – produkcja uszczelki do chłodziarek (ok. 70 pracowników)
- Spółdzielnia SPAMEL - branża elektryczna (ok. 300 pracowników)

Wśród ważnych dla gospodarki lokalnej zakładów wymienić należy:

- Zakład Produkcyjny TAPPOL - produkcja tworzyw sztucznych
- Zakład Tworzyw Sztucznych DREWPLAST- produkcja tworzyw sztucznych
- Zakład Produkcyjny GIERUS MEBLE - produkcja mebli
- Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowe DORTEX - branża tapicerska
- Stolarstwo Meblowe s.c. GAŁA - produkcja mebli

Specyfiką gminy jest to, że na jej terenie zdecydowaną większość podmiotów gospodarczych stanowią małe zakłady produkcyjne zatrudniające 5 - 10 osób. Dominującą branżą jest produkcja mebli (stolarstwo, tapicerstwo). W tej gałęzi gospodarki lokalnej funkcjonuje około 300 podmiotów. Meble są głównym i rozpoznawalnym produktem Twardogóry.

Istotną rolę w strukturze gospodarki gminy odgrywa produkcja wyrobów z tworzyw sztucznych (a także ich przetwarzanie). Na terenie gminy występują także zakłady i podmioty zajmujące się budownictwem, remontami, naprawą samochodów, itp.

Analizując strukturę gospodarczą Twardogóry warto wspomnieć fakt, że wszystkie niezbędne materiały, produkty i półprodukty potrzebne do produkcji meblarskiej są wytwarzane lub dostarczane przez rodzime zakłady i rzemieślników.

Gmina, po zamknięciu w 2002 roku fabryki Bosch, wciąż nie ma tak znaczącego inwestora. Pewną nadzieję stanowi włoska firma Ilpea, która produkuje uszczelki do urządzeń chłodniczych . W tej chwili zatrudnia 70 osób i zapowiada dalsze inwestycje.

Na terenie gminy miejsko – wiejskiej Twardogóra funkcjonuje obecnie 747 podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w ewidencji działalności gospodarczej Urzędu Miasta i Gminy. Zmiany ilości podmiotów gospodarczych w przeciągu ostatnich 3 lat kształtowały się następująco:

- w 2001 roku zarejestrowało się 157 podmiotów gospodarczych i wyrejestrowało 160
- w 2002 roku zarejestrowało się 68 podmiotów gospodarczych i wyrejestrowało 68
- w 2003 roku zarejestrowało się 71 podmiotów gospodarczych i wyrejestrowało 60.²

Jak widać z powyższego zestawienia, liczba podmiotów gospodarczych wzrosła dopiero w ostatnim roku. Powyższe wskaźniki wiążą się prawdopodobnie z koniunkturą gospodarczą kraju, która w najbliższych latach rysuje się dość korzystnie.

Tabela. Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w KRUPGN REGON*

	2000r.	2001r.	2002r.
Ogółem	871	840	862
Sektor publiczny	21	18	22
Sektor prywatny	850	822	840
Jednostki budżetowe	15	15	19
Spółki prawa handlowego	9	13	17
Spółki z udziałem kapitału zagranicznego	5	6	4
Osoby fizyczne	732	711	724
Przedsiębiorstwa państwowe	0	0	0

*bez jednostek lokalnych

Jak wynika z tabeli, nastąpił regres rozwoju sektora prywatnego w porównaniu do lat dziewięćdziesiątych. Prawdopodobnie zaważył tutaj czas dekonunktury gospodarczej kraju w ostatnich latach.

² Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy Twardogóra.

Tabela. Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w KRUPGN REGON według sekcji*

	2000r.	2001r.	2002r.
Ogółem	871	842	862
Przemysł	330	303	302
Budownictwo	53	48	45
Handel i naprawy	225	227	241
Transport, gospodarka magazynowa i łączność	22	22	22
Obsługa nieruchomości i firm, nauka	71	75	80
Ochrona zdrowia i opieka społeczna	14	12	14

*bez jednostek lokalnych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Statystycznego we Wrocławiu.

Na podstawie powyższych wyników obserwuje się spadek liczby podmiotów działających w przemyśle. Może to zwiastować ograniczenie specjalizacji stolarsko – tapicerskiej w Twardogórze. Uwidacznia się także wzrost ilości firm w sekcji handel i naprawy. Oznacza to aktywność małych, jednoosobowych podmiotów gospodarczych, szukających szansy dla siebie na rynku w dziedzinie usług.

1.2.3.2. Rolnictwo i leśnictwo

Jak wskazują wyniki Spisu Rolnego 2002 roku, największą grupą gospodarstw rolnych są gospodarstwa od 1 do 5 ha (554 gospodarstw), które stanowią 49,5% ogółu gospodarstw rolnych w gminie. Ogółem 104 gospodarstwa mają powierzchnię ponad 10 ha, co stanowi ok. 10% ogółu gospodarstw rolnych w gminie. Tylko 35 gospodarstw o powierzchni powyżej 20 ha, może prowadzić towarową produkcję rolną. Ze względu na klasy bonitacyjne gleb, tylko ok. 35% gruntów ornych jest przydatnych do prowadzenia działalności rolniczej.

Intensywne rolnictwo na terenie gminy Twardogóra ze względu na niższą jakość gleb oraz walory przyrodnicze krajobrazu będzie ulegać ograniczeniu. Przekształcenia powinny następować poprzez wspieranie modernizacji większych gospodarstw rolnych w kierunku rozwoju produkcji żywności ekologicznej. Dzięki stosowanej ekstensywnej produkcji rolnej istnieje możliwość rozwinięcia produkcji ekologicznej. Zdrowa, ekologicznie wyprodukowana, regionalna żywność, mogłaby stać się atutem regionu.

Świadomość takich możliwości jest jednak ograniczona wśród mieszkańców wsi. Problemem jest postępujące zubożenie i dojmujące poczucie beznadziejności. Przyszłość pokaże, czy dopłaty z Unii Europejskiej i krajowego budżetu odmienią ten stan. Ciągłe brakuje zintensyfikowanej akcji informacyjnej ze strony władz gminy i innych instytucji związanych ze wsią. Wciąż trudno o pozytywne przykłady nowatorskiego działania w gminie.

Lasy to prawdziwy skarb gminy. Charakterystyczne jest duże zalesienie obejmujące ponad 40% terenu. Przeważające są lasy sosnowe choć występują też licznie dęby, olchy, brzozy, buki i świerki.

1.2.3.3. Handel i gastronomia

Informacje na temat ilości sklepów na terenie gminy Twardogóra i zatrudnieniu jakie w nich występuje zawiera poniższa tabela.

Tabela. Ilość sklepów i punktów sprzedaży (2002r.)

	Sklepy	
	ogółem	pracujący
gmina	114	256
w tym miasto	92	217

Źródło: Opracowania własne na podstawie publikacji Urzędu Statystycznego we Wrocławiu.

W ostatnich latach nie zachodzą radykalne zmiany w strukturze handlu. Liczba sklepów i zatrudnionych w nich osób wzrosła od 1999 roku nieznacznie. Niemniej obserwuje się systematyczny przyrost ilości sklepów w mieście. Z 86 placówek w 2000 r., 89 w 2001r. do 92 w 2002r. Zatrudnienie w obniżyło się w 2001r. do 197 osób, wobec 212 osób zatrudnionych w roku 2000 i 217 osób w roku 2002.

W mieście działa Dom Towarowy Spółdzielni Samopomoc Chłopska oraz dyskont spożywczy „Biedronka”. Strukturę handlu uzupełniają działające targowisko o powierzchni 3 110 m².

Obecnie działa zaledwie 10 punktów gastronomii z tego 5 w mieście. Oprócz restauracji „Rzemieślnik” reprezentują one niski poziom. Jedynie wyszynk piwa zapewnia względną dochodowość tych przedsięwzięć. Pozytywnie wyróżnia się gospodarstwo agroturystyczne w Porębach, oferując nawet własnoręcznie wypiekany chleb.

1.2.3.4. Turystyka

Gmina Twardogóra należy do ciekawszych gmin pod względem ukształtowania terenu i stanu środowiska naturalnego na północy Dolnego Śląska. Ponad 40% powierzchni gminy pokryte jest lasem. Szczególnie zalesione są rejony południowo-zachodnie i wschodnie. Malowniczość terenu podkreślają Wzgórza Trzebnickie oraz Wzgórza Twardogórskie, a także liczne jeziora i oczka wodne kotliny Milickiej. Na terenie gminy znajduje się Park Krajobrazowy „Dolina Baryczy”, a także rezerwat przyrody „Torfowisko” koło Grabowna.

Wśród atrakcji i walorów gminy należy wymienić istniejące parki podworskie (m.in. park pałacowy w Chełstowie, park należący do zespołu pałacowo – parkowego w Goszczu i park w Grabownie Wielkim).

Do najważniejszych zabytków miasta Twardogóry należą: barokowy pałac z zabytkowym parkiem w Twardogórze (zajmowany przez zespół szkół) i Stary Kościół p.w. św. Trójcy. W mieście Twardogóra znajduje się także kościół parafialny pod wezwaniem N.M.P. Wspomożenia Wiernych. Kościół jest Sanktuarium Matki Bożej Wspomożenia Wiernych oraz miejscem pielgrzymek.

Przez teren gminy przebiega również odcinek szlaku turystycznego prowadzącego ze wsi Uraz do Twardogóry.

Na terenie gminy najważniejszymi zabytkami są: mały drewniany kościół p.w. św. Idziego (zabytek kl. II) w Chełstowie, ruiny pałacu w stylu barokowo-rokokowym (zabytek kl. I) oraz kościół parafialny w Goszczu.

Gmina z powodu swych walorów przyrodniczych jest licznie odwiedzana przez turystów (przede wszystkim wrocławian) zainteresowanych zbieractwem runa leśnego (jagód, grzybów).

Na terenie gminy rozwija się budownictwo letniskowe oraz, związana z tym, forma wypoczynku letniskowego, którego odbiorcami są majątni wrocławianie.

Funkcjonuje również wykorzystywana rekreacyjnie stadnina koni w Sosnówce.

W części wiejskiej gminy organizuje się wypoczynek typu agroturystycznego. Przykładem gospodarstwa agroturystycznego o bardzo wysokim standardzie jest gospodarstwo „Hubert” w Porębach. Funkcjonuje także gospodarstwo w Grabownie Wielkim.

W niedalekiej przyszłości gmina planuje wybudowanie basenu z podgrzewaną wodą, oraz utworzenie sezonowego lodowiska. Inwestycje te zdynamizują ruch turystyczny.

Powstały warunki do uprawiania turystyki rowerowej. Władze gminy wytyczyły szlaki rowerowe, które przebiegają przez najatrakcyjniejsze miejsca Twardogóry. Zawarto

porozumienie w ramach Powiatu Oleśnickiego o połączeniu tras rowerowych z wszystkich gmin. Uzgodniono wydanie przewodnika po trasach rowerowych powiatu.

Niestety ze względu na brak bazy noclegowej oraz zaplecza turystycznego grozi gminie obecność turystów jedynie przejezdnych - „kilkugodzinnych”. Również takie atrakcje jak prywatne muzeum muru berlińskiego, godny element procesu edukacyjnego dla „zielonych szkół”, nie może być wykorzystany, bo nie ma gdzie przenocować. Można zaobserwować swoisty klinch w dziedzinie turystyki – brak infrastruktury czyni bezcelową spektakularną promocję atrakcji turystycznych. Brak promocji zniechęca do inwestowania w infrastrukturę.

1.2.3.5. Działania marketingowe władz lokalnych, promocja

Działania promocyjne i marketingowe obejmują standardowy zakres dla tego typu organizacji. W roku 2003 ukazało się w dość atrakcyjnej szacie edytorskiej wydawnictwo „Uroki Twardogóry i okolic”. Potencjalnym turystom może posłużyć specjalnie przygotowana mapa gminy i miasta z wyszczególnieniem najciekawszych tras rowerowych. Wydawany jest *Twardogórski informator samorządowy* z informacjami dla mieszkańców.

Istnieje także folder przedstawiający ofertę inwestycyjną gminy. Funkcjonuje oficjalna strona internetowa oraz obowiązkowy Biuletyn Informacji Publicznej. Publikowane są ogłoszenia w prasie oraz informatorach samorządowych.

Istotnym elementem działalności marketingowej, którego znaczenie prawdopodobnie będzie rosło, jest udział w Stowarzyszeniu Gmin Doliny Baryczy i przynależność do Dolnośląskiej Organizacji Turystycznej.

Niebagatą rolę, dla budowy lokalnego patriotyzmu mieszkańców i propagowania atrakcji gminy na zewnątrz, spełniają placówki oświatowe. Przy bibliotece powstanie także punkt informacyjny i promocyjny gminy. Należy również wspomnieć o uczestniczeniu w targach nieruchomości, gdzie prezentowano ofertę gminy.

W dalszym ciągu słabością gminy jest brak strategii promocji. Stanowisko ds. promocji łączone jest z funkcją informatyka. Dla skutecznego działania konieczne wydaje się rozdzielenie tych funkcji.

1.2.3.6. Administracja samorządowa i zarządzanie gminą

W samorządzie polskim zaszły ostatnio znaczące zmiany jeśli chodzi o usytuowanie kompetencji burmistrza. Taka zmiana odbierana jest przez pracowników gminy niejednoznacznie. Podkreśla się możliwość szybszych decyzji w nowej rzeczywistości, ale i łatwość odciskania piętna osobowości burmistrza na pracy urzędu.

Opracowanie Wieloletniego Planu Inwestycyjnego dla gminy oraz utworzenie w urzędzie punktu recepcyjnego dla klientów to pozytywne zmiany w gminie. Wciąż jeszcze czeka na swoją kolej wdrożenie *systemu ocen pracowniczych* i *systemu zarządzania jakością*. Realizacja dwóch ostatnich punktów może ujawnić dodatkowe zasoby do wykorzystania w Urzędzie Gminy.

1.2.3.7. Identyfikacja problemów

Wiodącą gałąź gospodarki Twardogóry, czyli meblarstwo i tapicerstwo, stoi w obliczu wielu niewiadomych. Wstąpienie do UE może nieść zagrożenia obcą konkurencją. Tutaj nasuwają się wątpliwości czy małe firmy poradzą sobie na rynku. Czy sprawdzą się dotychczasowe metody „prób i błędów” marketingu jak i myślenie o własnym tradycyjnym rynku. Być może przyszedł czas na wspólne działanie małych wytwórców w dziedzinie technologii i sprzedaży. Nie obserwuje się jednak takich tendencji modernizacyjnych. W małych rodzinnych firmach nie ma gotowości do dziedziczenia biznesów. Idea kreowania marki twardogórskiego mebla zawarta w strategii gminy z 2001 roku nie została podjęta.

Cech Rzemiosł z Twardogóry zrzesza 70 firm. Istnieje więc konieczność zintensyfikowania myślenia strategicznego.

Inna kwestia to próba ściągnięcia inwestorów. Mogłoby to być partnerstwo publiczno-prywatne na rzecz utworzenia domu opieki społecznej dla obywateli UE w Łaziskach.

Kolejny problem to wypracowanie długoterminowej strategii marketingowej. Trudno tutaj o jednoznaczne recepty. Potrzebne są konsekwentne działania, a to przyniesie zaskakująco dobry wynik.

Problem bezradności rolników może być złagodzony, gdyby zatrudnić osobę na stanowisku doradcy rolniczego z pewnymi kompetencjami psychologicznymi.

1.2.4. Społeczna sfera gminy

1.2.4.1. Rynek pracy i bezrobocie

Zjawisko, jakim jest bezrobocie, nadal jest jednym z podstawowych problemów miasta i gminy Twardogóra. Na podstawie danych z Powiatowego Urzędu Pracy w Oleśnicy na dzień 26.04.2004 liczba bezrobotnych w mieście i gminie Twardogóra wynosiła 1 583 osoby, z czego 237 bezrobotnym przysługuje prawo do zasiłku. 56% ogólnej liczby bezrobotnych stanowią kobiety. Pozostają one o wiele dłużej bez pracy niż mężczyźni, do których adresowana jest większość pojawiających się ofert pracy.

Jeżeli chodzi o rozmieszczenie bezrobotnych w zależności od miejsca zamieszkania (miasto lub wieś), to rozkłada się ono w miarę równomiernie: 49% bezrobotnych zamieszkuje tereny miejskie, a 51% wiejskie. Stopa bezrobocia dla całego powiatu oleśnickiego (dla gmin nie oblicza się stopy bezrobocia) na koniec grudnia 2003r. wyniosła 24,9%, a więc wyżej niż średnia dolnośląska -21,9% oraz krajowa - 20,5%.

Na podstawie wywiadu przeprowadzonego w twardogórskiej Filii Powiatowego Urzędu Pracy w Oleśnicy można stwierdzić, iż główne przyczyny bezrobocia wynikają głównie z problemów o zasięgu ogólnokrajowym i są następujące:

- wchodzenie na rynek kolejnych roczników wyżu demograficznego
- niedostateczne tempo wzrostu dochodu narodowego
- wysokie koszty pracy
- rejestracje z powodu chęci uzyskania świadczeń z zakresu służby zdrowia

Przeniesienie zakładów firmy BOSCH z Twardogóry do Wrocławia nie spowodowało, jak się spodziewano, zwiększenia liczby bezrobotnych. Osoby z terenu miasta i gminy Twardogóra nadal pracują w BOSCH-u, dojeżdżając do Wrocławia. Bardzo dużym czynnikiem umożliwiającym im pracę we Wrocławiu jest zorganizowanie przez pracodawcę bezpłatnego dowozu do pracy. Konieczność pokrywania kosztów transportu byłaby dla nich najprawdopodobniej olbrzymią barierą finansową do pokonania i dla wielu z nich praca ta stałaby się po prostu nieopłacalna.

Strukturę wiekową bezrobotnych ilustruje poniższa tabela.

Tabela. Struktura wieku zarejestrowanych bezrobotnych w gminie Twardogóra (stan na dzień 20.04.2004)

Wiek bezrobotnych	ogółem	w tym kobiety
od 15 do 17 lat	1	1
od 18 do 24 lat	396	254
od 25 do 34 lat	452	284
od 35 do 44 lat	351	214
od 45 do 54 lat	400	192
od 55 do 60 lat	43	12
powyżej 60 lat	6	-

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Oleśnicy

Coraz częściej czynnikiem przesądającym o szansach na rynku pracy jest poziom i rodzaj wykształcenia. Fakt ten potwierdzają statystyki, z których wynika, że ponad 74% bezrobotnych zarejestrowanych w Twardogórze stanowią osoby z wykształceniem zawodowym i podstawowym. Wśród osób pozostających bez pracy z wykształceniem zawodowym najliczniejszą grupę stanowią: sprzedawcy, krawcowe, obuwnicy, cukiernicy, kucharze i piekarze, stolarze i tapicerzy, ślusarze i tokarze, z wykształceniem średnim: ekonomiści i rolnicy, natomiast z wykształceniem wyższym: absolwenci zarządzania i marketingu, ekonomiści oraz zawody pokrewne.

W 2003 roku 15% ogólnej liczby bezrobotnych (251 osób) z obszaru miasta i gminy Twardogóra zostało objętych następującymi formami aktywnego przeciwdziałania bezrobociu:

- prace interwencyjne – 109 osób
- roboty publiczne – 31 osób
- umowy absolwenckie – 42 osoby
- staże – 21 osób
- szkolenia i przekwalifikowania – 35 osób
- pożyczki – 13 osób

Około 4% ogólnej liczby bezrobotnych (dane z 31.12.2003) stanowią absolwenci, z czego 69 % skorzystało z tzw. umów absolwenckich. W roku 2003 najliczniejszą grupę wśród absolwentów stanowiły osoby z wykształceniem zawodowym, kolejną grupę stanowią

absolwenci szkół policealnych i średnich zawodowych. Osoby z wykształceniem wyższym są od kilku lat najmniej liczną grupą i stanowią 1,3% ogólnej liczby absolwentów.

Tutejsza filia PUP posiada oferty pracy także z terenu powiatu oraz województwa, jednak z uwagi na utrudnioną komunikację np. z Wrocławiem tutejsi bezrobotni kierowani są w większości do pracy na oferty zgłoszone z terenu gminy. Na terenie gminy jest aktywnych kilkuset przedsiębiorców, z czego kilkudziesięciu regularnie współpracuje z tutejszym PUP-em. Najczęściej pracodawcy zgłaszają oferty pracy dla stolarzy, tapicerów, kierowców samochodów ciężarowych z przyczepami, pracowników ochrony mienia z licencją, przedstawicieli handlowych, krawcowych, nauczycieli filologii angielskiej i germańskiej.

Ze względu na stałe ograniczanie środków pochodzących z budżetu państwa, przeznaczanych na aktywne formy przeciwdziałania bezrobociu, liczba bezrobotnych kierowanych przez Powiatowy Urząd Pracy do programów rynku pracy stale się zmniejsza. Konsekwencją takiej sytuacji, jak i braku nowych miejsc pracy, jest powiększanie się liczby osób zwracających się po pomoc do Gminnego Ośrodka Opieki Społecznej.

Elementy, które zdaniem kierowniczki twardogórskiej Filii PUP Małgorzaty Woźniak-Kowalskiej, mogą wpłynąć pozytywnie na lokalny rynek pracy w najbliższych latach, są następujące:

- rozwój przedsiębiorczości i gospodarki lokalnej opartej na małych i średnich przedsiębiorstwach (system preferencji dla przedsiębiorców zatrudniających mieszkańców miasta i gminy Twardogóra – kredyty, ulgi podatkowe),
- rozbudowa i unowocześnienie gminnej infrastruktury technicznej (przede wszystkim nowoczesny system komunikacyjny w gminie),
- generowanie i promocja lokalnych produktów i atrakcji turystycznych,
- kształcenie, którego celem jest podnoszenie kwalifikacji oraz umiejętności zawodowych osób pozostających bez pracy: dostosowanie ich do szybkiego tempa zmian technologicznych całych systemów produkcyjnych, oferowanie szkoleń dotyczących uruchomienia własnej firmy.

1.2.4.2. Oświata i wychowanie

Wychowanie przedszkolne

Na terenie gminy i powiatu edukacją dzieci na szczeblu przedszkolnym nadal zajmuje się sześć placówek, z czego jedną jest Niepubliczne Przedszkole Sióstr Opatrzności Bożej. Średnia liczebność oddziałów przedszkolnych wynosi 21,29 uczniów na oddział.

Poniższa tabela pokazuje dane na temat przedszkoli publicznych w gminie Twardogóra w stosunku do wybranych gmin Dolnego Śląska.

Tabela. Wychowanie przedszkolne (dane za rok 2002)

Miejscowość	Ilość placówek (ogółem)	Ilość dzieci (ogółem)	Ilość dzieci w wieku 6 lat	Ilość nauczycieli
Twardogóra	5	267	147	17
Zarów	7	229	126	16
Chocianów	4	196	145	13
Sobótka	6	222	137	15

Źródło: Publikacja Urzędu Statystycznego we Wrocławiu.

W trakcie zajęć warsztatowych przeprowadzanych przez zespół ekspertów Dolnośląskiego Centrum Rozwoju Lokalnego w kwietniu 2004 roku z grupą lokalnych liderów wskazano na potrzebę zapewnienia opieki przedszkolnej w miejscu zamieszkania. Miałyby to być realizowane poprzez stworzenie punktów przedszkolnych we wsiach (ewentualnie jednego punktu obejmującego kilka wsi).

Szkolnictwo podstawowe i gimnazjalne

Edukację na szczeblu podstawowym i gimnazjalnym realizują w mieście i gminie Twardogóra następujące placówki:

- Szkoła Podstawowa nr 1 w Twardogórze
- Szkoła Podstawowa nr 2 w Twardogórze
- Szkoła Podstawowa w Chełstowie
- Szkoła Podstawowa w Goszczu
- Szkoła Podstawowa w Grabownie Wielkim
- Gimnazjum Publiczne w Twardogórze

**Tabela. Szkoły podstawowe i gimnazja w wybranych gminach Dolnego Śląska
(dane za rok 2002)**

Nazwa gminy	Ilość szkół podstawowych	Ilość gimnazjów	Ilość dzieci w szkołach i gimnazjach ogółem
Twardogóra	5	1	1 712
Żarów	7	1	1 502
Chocianów	4	1	1 793
Sobótka	6	1	1 500

Źródło: Publikacja Urzędu Statystycznego we Wrocławiu

Uczniowie szkół podstawowych i gimnazjum w roku szkolnym 2002/2003 uczęszczali do 69 oddziałów, średnia liczebność oddziałów wynosiła 24,81 ucznia, a na jednego nauczyciela przypadało 13,85 uczniów.

Tabela. Szkoły podstawowe i gimnazjum w Twardogórze (dane za rok 2003)

Nazwa szkoły	Ilość oddziałów	Ilość uczniów	Średnia ilość uczniów w oddziale
Szkoła Podstawowa nr 1 w Twardogórze	12	275	22,92
Szkoła Podstawowa nr 2 w Twardogórze	17	465	27,35
Szkoła Podstawowa w Chełstowie	6	92	15,22
Szkoła Podstawowa w Goszczu	6	138	23,00
Szkoła Podstawowa w Grabownie	6	113	18,83
Gimnazjum w Twardogórze	22	629	28,59

Źródło: Urząd Miasta i Gminy w Twardogórze.

Z miejscowości położonych na terenie gminy, w których nie ma szkół, dzieci są dowożone autobusami. Usługa ta świadczona jest nadal przez firmę ZUT BUS z Twardogóry. Zakres dowozów został zwiększony: dzieci dowożone są do szkoły przez 6, a odwożone przez 5 autobusów, bezpośrednio do miejsca zamieszkania (pod dom). Łącznie dowozem objęto w 2003 roku 892 dzieci.

Po analizie zestawienia ilości dzieci uczęszczających do klas pierwszych szkół podstawowych, na przestrzeni kilku ostatnich lat, w Szkole Podstawowej w Chełstowie zauważalna jest wyraźna tendencja spadkowa. W roku 2003 liczba ta osiągnęła pułap 5 dzieci. Jest to wynikiem obniżania się liczby urodzeń w tej miejscowości. Dlatego warto byłoby rozważyć rozwiązanie wykorzystujące zmianę obwodów, dostosowując się zarazem do ogólnych standardów oświatowych.

W szkołach podstawowych i w gimnazjum prowadzone są zajęcia pozalekcyjne. Są to różnego rodzaju kółka zainteresowań, zajęcia świetlicowe, a także gimnastyka korekcyjna. Każda ze szkół dysponuje dwiema pracownikami komputerowymi. Łącznie w 2003 roku do dyspozycji szkół było 105 stanowisk komputerowych, w tym ponad połowa z dostępem do internetu. Średnia ilość uczniów na jeden komputer w roku 2003 wynosiła 20,38. W roku 2004 przewidziano zakup dodatkowych 20 komputerów: 10 stanowisk do Szkoły Podstawowej nr 1 w Twardogórze oraz 10 stanowisk do Szkoły Podstawowej w Goszczu.

W gminie funkcjonuje w chwili obecnej jedna świetlica środowiskowa w Łaziskach. Działalność drugiej świetlicy, w Nowej Wsi, została czasowo zawieszona ze względu na przeprowadzany remont. W trakcie, wspomnianych już, przeprowadzonych w kwietniu 2004 roku, przez ekspertów Dolnośląskiego Centrum Rozwoju Lokalnego, zajęć warsztatowych, lokalni liderzy wskazali na potrzebę wprowadzenia programów integrujących społeczność lokalną poprzez wspieranie inicjatyw związanych z funkcjonowaniem świetlic.

W szkołach podstawowych i gimnazjum obecnie zatrudnionych jest łącznie 136 nauczycieli w pełnym wymiarze godzin i 7, 03 (etatu) nauczycieli w niepełnym wymiarze godzin.

Tabela: Kwalifikacje nauczycieli - rok szkolny 2003 / 2004

Ilość etatów nauczycieli	Gimn.	SP1	SP2	SP Chelstów	SP Goszcz	SP Grabowno	Przedszkola	Razem
pełnozatrudnionych	45	16	28	9	11	11	16	136
zatrudnionych w niepełnym wymiarze godzin	3,16	1,71	0,22	1,11	0,5	0,33	0	7,03
Razem:	48,16	17,71	28,22	10,11	11,5	11,33	16	143,03
w tym: stażysta	4,88	0,11	1,22	0,78	0	1,33	2	10,22
kontraktowy	16,28	7,94	1	1	2	1	1	30,22
mianowany	24	8,66	21	7,33	8,5	6	13	88,49
dyplomowany	3	1	5	1	1	3	0	14

Źródło: Urząd Miasta i Gminy w Twardogórze

Jak wynika z powyższego zestawienia, dominującą grupę nauczycieli tworzą nauczyciele mianowani (62%). Ponadto, po porównaniu danych ze sprawozdania oświatowego za rok 2002 / 2003, w roku 2004 wzrosła ilość etatów nauczycieli zatrudnionych w pełnym wymiarze godzin w szkołach podstawowych i gimnazjum (+10) oraz o połowę zmniejszyła się liczba nauczycieli zatrudnionych w niepełnym wymiarze godzin.

Polityka oświatowa na terenie miasta i gminy Twardogóra została wyznaczona przez dokument, jakim jest „*Program rozwoju oświaty na lata 2001 – 2007*”. Założenia zawarte w tym dokumencie są konsekwentnie realizowane przez gminę.

W roku 2002 gmina Twardogóra zajęła drugie miejsce w Polsce pod względem wysokości wartości inwestycji w oświatę („*Gazeta Sycowska*” 17 lipca 2002). Tendencja dużego inwestowania w sferę oświatową jest stale utrzymywana. Analizując budżet gminy w tej sferze, warto zauważyć, że około 40% środków wydanych w roku 2003 na sferę oświaty musiało być dołożonych do subwencji oświatowej. Sama inwestycja w dobudowę sali gimnastycznej przy Szkole Podstawowej w Grabownie Wielkim (2 165 tys. PLN) wymagała uzyskania dodatkowych 40% dotacji (MEN, WFOŚ). Oddanie sali do użytku nastąpiło 24.04.2004r.

Na terenie gminy realizowane jest także nauczanie na poziomie średnim i zawodowym: w Twardogórze działa Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych im. Jarosława Iwaszkiewicza podlegający władzom powiatu oleśnickiego.

W jego skład wchodzi:

- 3-letnie Liceum Ogólnokształcące z dwoma przedmiotami wiodącymi do wyboru (język angielski i język niemiecki)
- 3-letnie Liceum Profilowane z profilem ekonomiczno -administracyjnym
- 4-letnie Technikum kształcące w kierunkach technik ekonomista i technik technolog drewna
- Zasadnicza Szkoła Zawodowa – klasa wielozawodowa

Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych zatrudnia obecnie 33 nauczycieli. W chwili obecnej uczęszcza do niego 488 uczniów.

Ponadto, również pod auspicjami powiatu oleśnickiego, funkcjonuje w Twarodgórzu szkoła specjalna realizująca kształcenie dzieci i młodzieży na poziomie podstawowym i gimnazjalnym.

Jeżeli chodzi o potrzeby mieszkańców gminy dotyczące szkolnictwa, to w kwestii tak zwanego komfortu nauki i dostępu do wiedzy można stwierdzić, że gminie udaje się je zaspokoić na dość wysokim poziomie, w dobrych warunkach lokalowych i przez wysoce wykwalifikowaną kadrę pedagogiczną. W tej dziedzinie na szczeblu podstawowym i gimnazjalnym wspomina się jeszcze o braku środków na:

- pomoce naukowe
- budowę boisk przyszkolnych.

Warto tutaj wspomnieć o pomocy finansowej i rzeczowej ze strony sponsorów, głównie lokalnych zakładów, które bądź pomagają szkołom w kwestii wyposażenia (np. fabryka mebli BODZIO - w meble), bądź też stosują różnego rodzaju zniżki przy zakupie.

Dzieci i młodzież uzdolniona muzycznie ma możliwość uczęszczania na zajęcia do Społecznego Ogniska Muzycznego „Mezzoforte” powstałego z inicjatywy władz miejskich. W placówce tej zajęcia prowadzone są przez nauczycieli z Dolnośląskiego Towarzystwa Muzycznego w Miliczu. Prowadzą oni naukę gry na fortepianie, skrzypcach, gitarze i perkusji. W planach jest także prowadzenie zajęć z baletu. Ognisko zajmuje pomieszczenia w budynku Gminnego Ośrodka Sportu i Rekreacji przy ul. 1 Maja.

Jeśli chodzi o problemy pojawiające się w sferze wychowania młodzieży, które zaczęły wysuwać się w ostatnim czasie na plan pierwszy, to są to zjawiska, z którymi mamy do czynienia również w skali całego kraju, a mianowicie w związku z:

- pauperyzacją społeczeństwa,
- zagrożeniem patologiami – głównie alkoholizmem i narkomanią.

Dla dzieci z biedniejszych rodzin organizowane jest dożywianie w szkołach i pomoc pochodząca ze środków opieki społecznej, polegająca na wyposażeniu ich w rzeczy potrzebne do nauki (tzw. wyprawki).

Jeśli chodzi o zagrożenie patologiami, to w gminie funkcjonuje Zespół ds. Zapobiegania Patologiom, który zajmuje się koordynacją działań w tym zakresie. W każdej szkole realizowany jest w ramach świetlic środowiskowych „Program działań profilaktycznych w dziedzinie profilaktyki antynikotynowej i profilaktyki antyalkoholowej” jak również inne programy mające na celu motywowanie dzieci i młodzieży do zachowań prozdrowotnych i stylu życia wolnego od uzależnień (np. „I Ty zostań mistrzem”).

Bardzo dobrym rozwiązaniem, mającym na celu zwiększenie kontroli i bezpieczeństwa uczniów było zainstalowanie monitoringu kamerowego w gimnazjum w Twardogórze. Należy zaznaczyć, że patologie wśród młodzieży są zjawiskiem częstszym na terenie samego miasta Twardogóra niż w pozostałych miejscowościach gminy.

1.2.4.3. Ochrona zdrowia

Na terenie Miasta i Gminy Twardogóra znajdują się następujące placówki świadczące usługi zdrowotne:

- Zespół Publicznych Zakładów Opieki Zdrowotnej w Twardogórze
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Intermedicatus”
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Wamed”
- Stomatologiczny Zakład Specjalistyczny „Omni-Dent” w Twardogórze

W ramach przychodni ZPZOZ w Twardogórze funkcjonują gabinety ogólne – 6 lekarzy pierwszego kontaktu oraz dwa gabinety specjalistyczne – ginekolog i laryngolog. W przychodni funkcjonuje także zaplecze diagnostyczne. Ponadto w Goszczu i Grabownie Wielkim funkcjonują Wiejskie Ośrodki Zdrowia, a w Domasławicach punkt medyczny.

Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Wamed” posiadający umowę z Narodowym Funduszem Zdrowia prowadzi następujące poradnie:

- chirurgiczną
- urazowo-ortopedyczną
- neurologiczną
- zdrowia psychicznego
- okulistyczną

Kolejny NZOZ „Intermedicatus” prowadzi następujące usługi:

- poradnię stomatologiczną (3 lekarzy)
- gabinet USG
- laboratorium analiz lekarskich

oraz w ramach praktyki prywatnej:

- rehabilitację leczniczą
- gabinet laryngologiczny
- gabinet internistyczno – kardiologiczny.

W Stomatologicznym Zakładzie Specjalistycznym praktykuje 2 lekarzy stomatologów.

Mieszkańcy miasta i gminy Twardogóra mają obecnie dostęp do trzech aptek.

W porównaniu do wybranych gmin Dolnego Śląska sytuacja ta przedstawia się następująco:

Tabela: Ilość aptek i przypadających na nie mieszkańców.

Miejscowość	Ilość aptek	Ilość mieszkańców przypadających na jedną aptekę
Twardogóra	3	4 311
Żarów	3	4 111
Chocianów	2	6 553
Sobótka	3	4 097

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego we Wrocławiu

W Twardogórze funkcjonuje także Podstacja Pogotowia Ratunkowego w Oleśnicy dysponująca jednym ambulansiem (zaadoptowany na ten cel kilkunastoletni bus dostawczy). Wyjazdy do potrzebujących realizowane są przez całą dobę w ramach dyżurów pełnionych przez lekarzy. Osoby poszkodowane są przewożone, w zależności od potrzeby, do najbliższych szpitali. Głównym problemem tutejszej placówki jest bowiem faktyczny brak ambulatorium – pacjentom, którzy docierają do siedziby Podstacji i wymagają pomocy ambulatoryjnej, jest ona udzielana pomimo tego, że lokal aktualnie przez nią zajmowany (pomieszczenie podnajmowane od Spółdzielni Inwalidów *Spamel* z pierwotnym przeznaczeniem na magazyn leków) nie powinien być wykorzystywany do takich celów, gdyż nie spełnia wymogów narzuconych przez SANEPID. Problemem i zarazem pilną potrzebą wskazywaną zarówno przez lokalnych liderów, w trakcie wspomnianych już wyżej warsztatów przeprowadzonych w kwietniu 2004 roku, jak i przez lekarza twardogórskiej Podstacji Pogotowia Ratunkowego jest uruchomienie funkcjonującego przez całą dobę

i spełniającego wszelkie wymogi ambulatorium. Zadanie to należałoby zrealizować poprzez zobowiązanie ZPZOZ w Oleśnicy do zakontraktowania tego rodzaju usług.

Zdaniem Dyrektora twardogórskiego ZPZOZ w ramach placówki przez niego prowadzonej potrzeby mieszkańców w zakresie podstawowej służby zdrowia są w pełni zaspokajane. Największym problemem do tej pory był brak środków na remont bardzo mocno zaniedbanego obiektu zajmowanego przez ZPZOZ przy ulicy Waryńskiego. Jednakże w roku 2004 gminie udało się przeznaczyć środki na ten cel. Dzięki nim możliwe będą następujące inwestycje:

- zakup nowej aparatury do pracowni RTG
- wymiana centralnego ogrzewania
- budowa windy wewnątrz budynku
- budowa podjazdów dla osób niepełnosprawnych.

Mapę placówek zdrowotnych na terenie gminy uzupełniają prywatne praktyki lekarzy różnych specjalności, nieposiadających umowy z NFZ. Ich liczba w chwili obecnej nie jest znana. Ponadto w ramach Centrum Pomocy Rodzinie Dysfunkcyjnej w Twardogórze funkcjonuje także Punkt Konsultacyjny dla osób z problemami alkoholowymi i osób współzależnych.

Publiczna służba zdrowia doskonale uzupełnia się z niepubliczną, oferując mieszkańcom Miasta i Gminy Twardogóra szeroki wachlarz usług lekarzy niemal wszystkich specjalności.

1.2.4.4. Kultura

Głównym animatorem życia kulturalnego w Twardogórze jest Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy Twardogóra.

Gminną sieć bibliotek tworzą trzy placówki – w Twardogórze oraz filie w Goszczu i w Grabownie Wielkim. W Bibliotece Miejskiej działa wypożyczalnia dla dorosłych, dział gromadzenia zbiorów, oddział dla dzieci i księgowość. Biblioteka pracuje w systemie dwuzmianowym. W sieci gminnej zatrudnionej jest oprócz dyrektora w sumie 5 pracowników merytorycznych, tylko jeden z nich nie posiada wykształcenia wyższego bibliotekarskiego. Księgozbiór trzech bibliotek przekracza 46 000 woluminów, a w roku 2003 odnotowano ponad 55 000 wypożyczeń książek i czasopism, z czego prawie 43% to wypożyczenia przez mieszkańców wsi. Ogółem w roku 2003 było zarejestrowanych 46 144 czytelników, z czego 19 026 (41%) stanowią czytelnicy z terenów wiejskich. Od 1989r. zanotowano trzykrotny wzrost liczby czytelników. Obliczono, że corocznie przybywa ich średnio 100.

Ze względu na to, że 75% ogólnej liczby czytelników stanowią dzieci i młodzież ucząca się, zmieniono profil gromadzenia zbiorów głównie na piśmiennictwo fachowe, informatory, podręczniki akademickie, nowe lektury szkolne. Strukturę czytelnictwa i stan ilościowy zasobów bibliotecznych w gminie Twardogóra, w porównaniu z innymi miejscowościami, obrazują tabele.

Tabela. Wypożyczenia za zewnątrz i na miejscu w roku 2003.

Miejscowość	wypożyczenia na zewnątrz				wypożyczenia na miejscu			
	ogółem		książki		ogółem		książki	
	ogółem	na wsi	ogółem	na wsi	ogółem	na wsi	ogółem	na wsi
Twardogóra	49 952	17 644	48 018	16 993	6 789	3 830	4 637	2 405
Żarów	65 532	7 707	64 297	7 707	4 560	820	2 228	329
Bierutów	48 220	16 803	48 220	16 803	4 028	1 288	2 854	742

Źródło: Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna we Wrocławiu.

Tabela. Zasoby biblioteczne - stan na 31.12.2003

Miejscowość	ilość zbiorów ogółem	w tym wieś
Twardogóra	46 652	18 874
Żarów	34 185	8 483
Syców	90 979	18 297
Bierutów	50 827	19 105

Źródło: Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna we Wrocławiu.

Wszystkie placówki biblioteczne w gminie przygotowują każdego roku propozycję ciekawych imprez kulturalnych na swoim terenie. Znane są z 12-letniej tradycji gminne konkursy recytatorskie i poezji śpiewanej, powiatowe konkursy fotograficzne, konkursy wiedzy ekologicznej, regionalnej, wystawy, lekcje biblioteczne, imprezy artystyczne i inne, związane z polskimi tradycjami, np. organizowane w Goszczu Zapusty, Dzień Kobiet, Andrzejki, w Grabownie Wielkim Dzień Babci i Dziadka, Walentynki, w Twardogórze – wystawy, spotkania z okazji świąt Bożego Narodzenia i Wielkanocy, Dnia Bibliotekarza, spotkania z pisarzami i znanymi postaciami życia kulturalnego. Bardzo ważne jest współdziałanie bibliotek ze szkołami i udział bibliotekarzy w głównych wydarzeniach szkolnych. Ogółem każdego roku organizuje się ponad 50 imprez oraz przeprowadza 20 lekcji bibliotecznych. Uczestniczy w nich co roku średnio 1 800 osób. Działalność kulturalna finansowana jest z budżetu biblioteki oraz w dużej mierze opiera się na sponsoringu przez lokalny biznes bądź też przez instytucje.

Plany rozwoju biblioteki na najbliższe lata

W roku 2002 biblioteka zainicjowała cykl edukacyjny dla młodzieży szkół średnich, studentów i absolwentów pod hasłem „*Działam na własną rękę. Twardogórska Szkoła Przedsiębiorczości*” zakończony uzyskaniem przez 40 młodych ludzi certyfikatu. Nawiązana w tym zakresie współpraca z Urzędem Marszałkowskim Województwa Dolnośląskiego, Bankiem Spółdzielczym w Oleśnicy oraz Kancelarią Prawno – Księgową „Faber” w Twardogórze będzie kontynuowana i rozwijana w ramach działalności przyszłego Twardogórskiego Centrum Informacji Kulturalnej i Turystycznej. Biblioteka zabiega o dofinansowanie tego przedsięwzięcia edukacyjnego ze środków budżetu Województwa Dolnośląskiego, czynione są także starania o pozyskanie środków na ten cel z funduszy unijnych. Koncepcja powołania do życia Twardogórskiego Centrum Informacji Kulturalnej i Turystycznej zawarta została w Programie Działania Biblioteki Publicznej Miasta i Gminy

w Twardogórze na lata 2003 – 2006, opracowanym przez dyrektorę placówki Krystynę Bajcar. Biblioteka spostrzega bardzo istotny aspekt, jakim jest upowszechnianie społeczeństwa informacyjnego i widzi swą centralną rolę jako głównego realizatora tego zadania w gminie. Wszystkie aktualne potrzeby biblioteki wynikają z potrzeb realizacji tego projektu.

Podstawowym zadaniem infocentrum ma być świadczenie wszelkiego typu usług informacyjnych w ramach edukacji młodzieży, poradnictwa zawodowego, promocji turystycznej gminy, obsługi informacyjnej lokalnego biznesu. Będzie to baza informacji lokalnych. Dla tego celu wykorzystywany będzie przede wszystkim internet: strony www i programy poczty elektronicznej, a także własna baza danych oraz bogate piśmiennictwo fachowe. Potrzebą chwili jest uruchomienie w bibliotece czytelni internetowej ze stanowiskiem dla czytelnika.

Centrum będzie miejscem szkoleń z zakresu wiedzy o przedsiębiorczości, wiedzy o poszukiwanych zawodach przyszłości, o aspektach administracyjno-prawnych prowadzenia działalności gospodarczej, nauki wolontariatu, informacji o programach wspólnotowych Unii Europejskiej, o pozyskiwaniu funduszy. Beneficjentami szkoleń będzie młodzież ucząca się oraz absolwenci, nauczyciele, przedsiębiorcy, bezrobotni i społeczność lokalna.

Obecnie biblioteka posiada 3 stanowiska komputerowe połączone w sieć i własną bazę danych (system MiniLib) liczącą 13 000 rekordów. Lokalna sieć komputerowa posiada dostęp do internetu (tylko dla bibliotekarzy). Głównym celem komputeryzacji zbiorów jest umożliwienie użytkownikowi szybszego dostępu do informacji o zgromadzonych dokumentach, o zasobach innych bibliotek. Biblioteka wychodzi naprzeciw zapotrzebowaniu środowisk szkolnych, akademickich, samorządowych, sfery gospodarczej i in. Oczekiwania społeczności twardogórskiej idą w kierunku udostępnienia bibliotece stanowiska internetowego. Utworzenie infocentrum umożliwią następujące przedsięwzięcia:

- realizowana zgodnie z programem komputeryzacja
- wprowadzenie stałego łącza z internetem (SDI)
- otwarcie Czytelni Internetowej
- systematyczna rozbudowa księgozbioru
- zwiększenie oferty czasopism
- gromadzenie zbiorów multimedialnych i audiowizualnych
- atrakcyjna oferta kulturalna.

Aby móc powołać do życia Twardogórskie Centrum Informacji Kulturalnej i Turystycznej, konieczna jest oczywiście adaptacja i wyposażenie pustych obecnie

pomieszczeń znajdujących się pod biblioteką (istnieje już wstępny projekt) oraz modernizacja obecnego lokalu zajmowanego przez bibliotekę: wymiana spróchniałych okien, modernizacja instalacji grzewczej, montaż kamer monitorujących, podniesienie ogólnego stanu technicznego pomieszczeń oddziału dla dzieci i młodzieży i ewakuacyjnej klatki schodowej, a zwłaszcza remont oddzielnej toalety (obecnie dzieci korzystają z toalety wspólnej z pracownikami biblioteki). Pozytywnym elementem byłaby także możliwość ujęcia w planie modernizacji biblioteki i przyszłego lokalu Centrum Informacji instalacji windy osobowej, tak aby ułatwić obsługę osób niepełnosprawnych. Obecnie książki muszą być im wynoszone na zewnątrz, gdyż strome schody wciąż pozostają barierą nie do pokonania. Konieczne będzie także zatrudnienie dodatkowej osoby na cały etat do obsługi Centrum. XXX

1.2.4.5. Sport i rekreacja

Głównym organizatorem działań z zakresu sportu i rekreacji na terenie miasta i gminy jest Gminny Ośrodek Sportu i Rekreacji. Ośrodek ten, podobnie jak Miejska Biblioteka Publiczna, organizuje rocznie kilkadziesiąt imprez, które mają charakter nie tylko lokalny. Warto tutaj wymienić: Dni Twardogóry, Ogólnopolski Wyścig Kolarski (w roku 2004 - 18 edycja), Międzynarodowy Bieg Uliczny, Ogólnopolski Turniej Piłki Siatkowej, Ogólnopolski Wyścig Kolarski o Puchar Burmistrza Miasta i Gminy, Międzynarodowy Rajd Rowerowy „Z wizytą u nas bez nałogów”, turniej rekreacyjny „Gwiazdy i Uczniowie”, Turniej Halowy Piłki Nożnej, Liga Halowej Piłki Nożnej, Liga Piłki Nożnej „Trawa”, Turniej Sołectw, itd. Przy większych imprezach GOSiR może liczyć na pomoc finansową ze strony sponsorów – lokalnych przedsiębiorców.

W GOSiRze zatrudnieni są następujący pracownicy:

- 2 instruktorów sportu
- księgowa
- osoba sprzątająca
- instruktorzy sezonowi (tenis ziemny, aerobik, siłownia)

Obiekty znajdujące się w posiadaniu GOSiRu:

- stadion (płyta piłkarska, siłownia)
- korty (3)
- plac zabaw z amfiteatrem
- budynek do prowadzenia zajęć (przy ul.1-Maja)
- nieużytkowany poniemiecki zbiornik retencyjno-rekreacyjny.

Spośród zajęć oferowanych twardogórzanom warto wymienić aerobik, zajęcia na siłowni, taniec, taekwondo, brydż, szachy, tenis ziemny, nauka pływania (dowóz do Ostrowa Wielkopolskiego), organizacja zajęć dla dzieci (w trakcie ferii zimowych). Łącznie na zajęcia te uczęszcza tygodniowo ok. 200 osób. Dzieci i młodzież uczęszczają na zajęcia bezpłatnie.

Na terenie miasta i gminy działalność sportową prowadzi także kilka klubów sportowych. W przeważającej mierze są to kluby piłkarskie: VIVA Goszcz należy do ligi okręgowej, LOTNIK Twardogóra do klasy „A”, POLONIA Grabowno Wielkie, GWARDIA Grabowno Małe oraz klub sportowy z Chełstowa należą do klasy „B”. Ponadto funkcjonują jeszcze dwa piłkarskie Uczniowskie Kluby Sportowe oraz Towarzystwo Krzewienia Kultury Fizycznej „Błyskawica”, którego działalność w głównej mierze skupia się na uprawianiu tenisa ziemnego.

W dwusekcyjnym klubie MLKS ECHO-Twardogóra (lekkoatletyka i piłka siatkowa dziewcząt) trenuje kilkadziesiąt osób. Klub ten odnosi dość znaczne sukcesy, posiada w swoim gronie medalistów mistrzostw Polski. Analizując infrastrukturę i zaplecze sportowo-rekreacyjne w na terenie miasta i gminy można zauważyć następujące słabe punkty:

- brak hali sportowo-rekreacyjnej, gdzie możliwa byłaby organizacja imprez o charakterze widowiskowym i dużych imprez o charakterze sportowym
- zbyt małe zaplecze lokalowe z możliwością stuprocentowego planowania zajęć (część sal jest wykorzystywana wspólnie z innymi placówkami)
- brak kąpieliska
- znikoma baza noclegowa – funkcjonują jedynie dwa gospodarstwa agroturystyczne i jedno ekologiczne

Dwa ostatnie punkty, a zwłaszcza utworzenie kąpieliska, są decydującymi, aby Twardogóra mogła stać się atrakcyjna pod względem rekreacji i turystyki. Miejscowość ta dysponuje ku temu doskonałym potencjałem: terytorium gminy pokrywa się w pewnym stopniu z Parkiem Krajobrazowym „Dolina Baryczy”, a w samym centrum znajdziemy unikatowy rezerwat torfowiskowy, rezerwat jodłowy oraz niezwykle atrakcyjne użytki ekologiczne i pomniki przyrody. W okolicy występują ponadto liczne stawy z olbrzymią liczbą ptaków wodnych oraz tereny posiadające bogaty drzewostan, zwłaszcza wiekowych dębów i buków. Na terenie gminy znajduje się część szlaku archeologicznego (niebieskiego) oraz pętle rozpoczynające się i kończące w Twardogórze (można je pokonywać na rowerach, a niektóre odcinki nawet pieszo. W gminie działa Koło Środowiskowe PTTK „Twardogóra” nr 305. Organizuje ono dolnośląskie rajdy turystyczne. W tym miejscu należy ponownie wskazać na, podnoszoną przez lokalnych liderów, potrzebę utworzenia parkingów

śródleśnych oraz zakupu i instalacji przenośnych toalet w miejscach o dużej atrakcyjności turystycznej.

Kąpielisko zwiększyłoby, zwłaszcza w okresie letnim, atrakcyjność Twardogóry, a baza noclegowa stworzyłaby turystom możliwość przedłużenia pobytu na tych terenach przynajmniej do kilku dni. Szansa na osiągnięcie takiego stanu rzeczy jest dość duża. Istnieje bowiem gotowy plan zbudowania kompleksu rekreacyjnego: basenu odkrytego (w lecie), lodowiska (w zimie) oraz siłowni. Znajdowałyby się tutaj także pomieszczenie administracyjne. Obiekt powstałby na bazie istniejącego poniemieckiego zbiornika retencyjnego, który w chwili obecnej nie jest użytkowany. Rozpoczęcie budowy tego kompleksu uzależnione jest od decyzji Rady Miejskiej. Gdy powstanie kąpielisko, powstanie tym samym baza noclegowa – te dwie kwestie są bowiem ściśle ze sobą powiązane.

1.2.4.6. Opieka społeczna

Instytucją realizującą podstawowe zadania z obszaru opieki społecznej względem mieszkańców jest Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Twardogórze. W placówce tej zatrudnionych jest 4 wykwalifikowanych pracowników: 3 pracowników socjalnych oraz kierownik ośrodka.

W roku 2003 w ramach zadań zleconych gminie udzielono pomocy 215 osobom na łączną kwotę 473 232 PLN. Dominującym świadczeniem były tutaj zasiłki okresowe przyznane z powodu braku możliwości zatrudnienia. Przyznano je 74 osobom na łączną kwotę 61 010 PLN. Pozostałe formy świadczeń to renty socjalne (przyznane 61 osobom na łączną kwotę 216 226 PLN) oraz zasiłki z tytułu ochrony macierzyństwa (przyznane 35 osobom na łączną kwotę 41 375 PLN). Na pomoc udzieloną w ramach zadań własnych gminy wydano w roku 2003 łącznie sumę 236 331 PLN. Największej pomocy udzielono w ramach zasiłków celowych: świadczenia przyznano 739 osobom na łączną kwotę 146 550 PLN. Kolejną formą pomocy było pokrywanie kosztów posiłków dla dzieci i młodzieży w okresie nauki w szkole: z posiłków skorzystało 302 dzieci na łączną kwotę 73 585 PLN.

Powody trudnej sytuacji życiowej zilustrowane zostały w poniższej tabeli. Warto tutaj zwrócić uwagę na przeważający udział ilościowy występowania poszczególnych zjawisk negatywnych na wsi.

Tabela. Powody przyznania pomocy

Powód trudnej sytuacji życiowej:	liczba rodzin ogółem	w tym na wsi
ubóstwo	215	135
bezdomność	1	1
potrzeba ochrony macierzyństwa	35	18
bezrobocie	510	372
niepełnosprawność	121	62
długotrwała choroba	44	21
bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	473	345
w tym: rodziny niepełne	24	11
rodziny wielodzietne	39	21
alkoholizm	27	17
trudności w przystosowaniu po opuszczeniu zakładu karnego	3	1

Źródło: Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Twardogórze

Elementem niewątpliwie zasługującym na podkreślenie jest fakt, iż rzeczywista ilość osób, którym przyznano świadczenie w ramach zadań zleconych i własnych, bez względu na ich formę, rodzaj i ilość świadczenia, to 1 082 osoby. Wziąwszy pod uwagę fakt, że osoby te są członkami rodzin, daje nam to łączną liczbę 3 767 osób, co stanowi niemal 30% ogólnej liczby mieszkańców powiatu i gminy Twardogóra. Nadal podstawowym powodem trudnej sytuacji życiowej jest bezrobocie, a następnie ogólna bezradność socjalna i nieprzystosowanie społeczne. Dotyczy to szczególnie osób z obszarów wiejskich (zwłaszcza byłych pracowników nieistniejących już Państwowych Gospodarstw Rolnych w Nowej Wsi i Grabownie Wielkim), którzy są głównymi beneficjentami pomocy. Osoby te są z jednej strony bezradne społecznie, z drugiej strony nie są zainteresowane zmianą bądź podniesieniem swych kwalifikacji: od wielu lat korzystają z różnych form pomocy społecznej, a przyzwyczajenie to przenoszone jest powoli z pokolenia na pokolenie rodząc wielopokoleniową biedę i bezradność. Jedynym logicznym rozwiązaniem dla takich ludzi (oprócz świadczeń socjalnych) była do tej pory możliwość prac interwencyjnych lub robót publicznych. Jednakże ze względu na sukcesywne ograniczanie środków na ten cel z budżetu państwa i ta możliwość staje się coraz bardziej niedostępna.

Przy okazji realizacji działań z zakresu świadczenia pomocy społecznej warto jeszcze wspomnieć, iż na terenie gminy funkcjonuje także Stowarzyszenie Pomocy Samotnym Matkom i Dzieciom - Wolontariat w Twardogórze. Ponadto istnieje możliwość dowozu osób z upośledzeniami (głównie psychicznymi) na warsztaty terapii zajęciowej organizowane w Środowiskowym Domu Samopomocy w sąsiedniej gminie Dobroszyce (ośrodek

prowadzony przez Caritas Archidiecezji Wrocławskiej). Twardogórski MOPS jest placówką, która pomaga zainteresowanym osobom uzyskać możliwość skorzystania z tego typu pomocy.

1.2.4.7. Bezpieczeństwo publiczne

Za bezpieczeństwo publiczne w gminie i powiecie odpowiedzialna jest Policja Państwowa ze swoją placówką, jaką jest Komisariat Policji w Twardogórze. Terytorium gminy podzielone jest na 4 rejony dzielnicowe – dwa miejskie i dwa wiejskie. Komisariat zatrudnia następujących pracowników:

- pion operacyjno-dochodzeniowy – 4 osoby
- dzielnicowi – 4 osoby
- drużyna patrolowa – 3 osoby
- komendant
- zastępca komendanta
- dyżurni

W roku 2003 odnotowano na terenie gminy 312 przestępstw stwierdzonych (o 30 więcej niż w roku poprzednim). Najczęstsze przestępstwa to kradzieże, kradzieże z włamaniami, wymuszenia rozbójnicze, a także, coraz częściej, posiadanie i handel narkotykami. Większość przestępstw popełniana jest na terenie miasta (75%). Jeśli chodzi o przestępczość wśród nieletnich, to, zdaniem pracowników Komisariatu, nie stanowi ona dużego problemu. Odnotowano nawet jej zmniejszenie. Główne przestępstwa popełniane przez nieletnich to wymuszenia rozbójnicze, współudział w rozbojach, kradzież.

Ogólny stan bezpieczeństwa w gminie określić można jako zadowalający. Zdaniem pracowników komisariatu byłby on jeszcze wyższy, gdyby nie problemy, z którymi mają oni do czynienia. Wynikają one głównie z faktu zbyt małej ilości pracowników komisariatu. Do prawidłowego zabezpieczenia terenu całej gminy, czterech funkcjonariuszy to zdecydowanie za mało. Ze względu na brak wystarczającej ilości kadry, funkcjonariusze pełniący obowiązki np. dzielnicowych, również patrolują miasto. Stąd konieczność pojedynczych służb w czasie patroli, co wydatnie nadwęża stan bezpieczeństwa. Również ze względu na to, że brak jest wystarczającej liczby pracowników do obsługi komisariatu, wszyscy zatrzymani muszą być przewożeni do Policyjnej Izby Zatrzymań w Oleśnicy, co jest rozwiązaniem dość niewygodnym. Lokalna izba nie jest praktycznie wykorzystywana.

Zbyt mała ilość pracowników jest oczywiście powodem braku funduszy na dodatkowe etaty. Również brak funduszy nie pozwolił do tej pory na wymianę mocno już

wyeksplotowanego, 15-letniego taboru samochodowego oraz przestarzałego sprzętu biurowego (oficerowie dyżurni np. nadal korzystają powszechnie z bardzo starych maszyn do pisania przy sporządzaniu raportów i innych dokumentów). Podobnie rzecz ma się z brakiem dostępu do Krajowego Systemu Informacji Policyjnej poprzez łącze komputerowe, którego koszt instalacji znacznie przewyższa możliwości finansowe gminy. Pracownicy Komisariatu w Twardogórze korzystają z pomocy dysponujących takim łączem kolegów z Oleśnicy, co znów powoduje znaczne utrudnienia i ograniczenia w dostępie do często pilnie potrzebnych danych.

Sytuacja posiadania słabej infrastruktury technicznej oraz zbyt małej obsługi, z jaką mamy do czynienia w twardogórskim Komisariacie Policji, nie jest jednak wyjątkową, dotyczy ona całego kraju. Poprawa nastąpiła jedynie w większych miejscowościach, gdzie zagrożenie przestępczością jest też znacznie większe. W porównaniu do „standardów” występujących w małych miejscowościach Twardogóra nie jest przypadkiem szczególnym.

Bezpieczeństwo przeciwpożarowe

Podstawowym organem odpowiedzialnym za bezpieczeństwo przeciwpożarowe jest Państwowa Powiatowa Straż Pożarna w Oleśnicy. Lokalnymi jednostkami są jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej:

- OSP Twardogóra
- OSP Domasławice
- OSP Grabowno Wielkie
- OPS Goszcz

Ochotnicza Straż Pożarna ma do swojej dyspozycji 3 samochody strażackie z wodą oraz 2 samochody lekkie. Od kilku lat najpilniejszą potrzebą OSP jest wymiana mocno wysłużonego już sprzętu przeciwpożarowego oraz taboru samochodowego. Jeśli chodzi o zaplecze osobowe, to potrzeby w tym zakresie są w pełni zaspokojone.

1.2.4.8. Identyfikacja problemów i potrzeb

Chcąc wskazać na główne obszary problemowe, z zakresu sfery społecznej gminy Twardogóra, to zdecydowanie najważniejszym z nich i pierwszoplanowym jest problem bezrobocia oraz pauperyzacji społeczeństwa. Te dwa czynniki są ze sobą ściśle związane: bezrobocie bowiem jest najbardziej podstawowym powodem ciężkiej sytuacji materialnej, w której, jak już wspomniano, znajduje się obecnie około jednej trzeciej liczby mieszkańców gminy. Wcześniej wskazano już na możliwości i szanse w zakresie redukcji bezrobocia na terenie gminy. Warto jednak jeszcze raz zauważyć, że podstawowym problemem jest brak nowych miejsc pracy na lokalnym rynku pracy, więc zasadnym wydaje się po prostu umożliwienie i ułatwienie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości w obszarach będących atutami Twardogóry. Atutem takim są niewątpliwie, jak już wcześniej wspomniano, walory turystyczno-krajobrazowe miasta i gminy Twardogóra. Aby móc je w pełni wykorzystać, konieczna jest rozbudowa infrastruktury turystycznej: sieci gastronomicznej, bazy noclegowej, zaplecza rekreacyjnego i kulturalnego. Tutaj właśnie istnieją największe szanse na dla lokalnych przedsiębiorców i zarazem szansa powstania nowych miejsc pracy. Działania w zakresie rozbudowy infrastruktury turystycznej powinny być wsparte aktywną promocją miasta i gminy. Doskonałym narzędziem dającym możliwość szeroko pojętej promocji Twardogóry i okolic byłoby Gminne Centrum Informacji i Promocji. Istnienie takiej placówki, pełniącej zarazem rolę nowoczesnego centrum kulturalnego oraz jednostki edukacyjnej skupiającej jednocześnie ludzi związanych z biznesem, nadałoby gminie wizerunek miejsca otwartego dla nowych inicjatyw i wartego poznania, inwestowania, zamieszkania. Ponadto znacznie wpłynęłoby na zwiększenie poziomu identyfikacji mieszkańców z gminą, dając im jednocześnie wiarę i chęć na rozwój własnych inicjatyw na jej terenie.

Elementami, które zwiększyłyby atrakcyjność miasta i gminy jako centrum turystyczno-rekreacyjnego, są:

- rozbudowa bazy noclegowej i gastronomicznej, rozbudowa sieci gospodarstw agroturystycznych,
- rozbudowa zaplecza kulturalnego, czyli obiektów takich jak Gminne Centrum Informacji i Promocji czy hala widowiskowo-rekreacyjna,
- budowa kąpieliska – wykorzystanie w tym celu istniejącego zbiornika retencyjnego,
- budowa miejsc parkingowych i instalacja toalet przenośnych w miejscach atrakcyjnych turystycznie.

Jeśli chodzi o kwestie związane z oświatą i wychowaniem, to warto jeszcze raz podkreślić fakt pojawienia się na terenie gminy zjawisk patologicznych takich jak narkomania i pijaństwo wśród uczniów już nawet szkół podstawowych. Wprawdzie problemem ten występuje w skali całego kraju, jednak nie można go zlekceważyć i bezwzględnie należy nadal rozwijać działania mające na celu zapobieganie wyżej wymienionym zjawiskom.

W sferze bezpieczeństwa publicznego od kilku lat wskazuje się na znaczne braki w wyposażeniu zarówno strażaków jak i policjantów. Dysponują oni przestarzałym sprzętem i wysłużonymi taborami samochodowymi. Pracownicy lokalnego Komisariatu Policji wskazują także na zbyt małe zaplecze osobowe, co ich zdaniem nie pozwala na zapewnienie należytego poziomu bezpieczeństwa na terenie gminy.

Podstawowym problemem lokalnej służby zdrowia jest natomiast brak należytej, całodobowej opieki medycznej. Chodzi tutaj o niewystarczające do spełnienia takich wymogów zaplecze lokalowe, jakim dysponuje twardogórska Podstacja Pogotowia Ratunkowego w Oleśnicy: pomieszczenie zajmowane przez Pogotowie nie spełnia wymogów przewidzianych dla ambulatorium.

Cel strategiczny nr I

Rozwój przedsiębiorczości i gospodarki lokalnej opartej na małych i średnich przedsiębiorstwach, zgodny z zasadami ekologii

Kompetencje gmin w zakresie stymulowania lokalnego rozwoju są raczej skromne. Mimo szczupłości narzędzi można w sposób zauważalny wpływać na poprawę stanu gospodarki lokalnej. Działania te muszą dotyczyć przede wszystkim małych i średnich przedsiębiorstw. Są one fundamentem rozwoju gospodarczego i stabilizują lokalną politykę ekonomiczną. Stworzenie dobrego klimatu dla przedsiębiorczości może skutkować nie tylko zwiększonymi wpływami budżetowymi i mniejszym bezrobociem, ale i aktywizacją społeczności lokalnej.

CEL OPERACYJNY NR 1

ROZWÓJ INFRASTRUKTURY PRZEDSIĘBIORCZOŚCI

Sytuacja małych i średnich przedsiębiorstw jest bardzo trudna. Klimat recesyjny, ucisk fiskalny, niejasne przepisy prawne, wysokie oprocentowanie kredytów – oddziałują niekorzystnie na prowadzenie działalności gospodarczej. Z tego też powodu celowym wydaje się zrealizowanie szeregu przedsięwzięć, których efektem będzie rozwój infrastruktury przedsiębiorczości, co w znaczącym stopniu może usprawnić funkcjonowanie przedsiębiorców twardogórskich.

Gminy i miasta podejmują różnorodne działania w celu zainteresowania i pozyskania inwestorów. Z równym zapałem angażują się w utrzymanie na swoim terenie istniejących firm oraz w zapobieganie ich przeniesieniu na tereny innych gmin. Nie wystarczy już wola dokonania u siebie zmian, a nawet dokonanie zmian na lepsze. Oprócz tego konieczna jest promocja, prezentująca gminę jak najlepiej na zewnątrz. Promocja jest ważnym czynnikiem strategii rozwojowej każdej gminy, pod warunkiem jednak, że zostanie odpowiednio zaplanowana i zrealizowana.

SYSTEM PREFERENCJI DLA PRZEDSIĘBIORCÓW

Obecnie funkcjonujący system preferencji dla przedsiębiorców sprowadza się do zwolnień w podatku od nieruchomości dla tych, którzy tworzą bądź rozwijają nowe miejsca pracy. Dotyczy to zarówno małych jak i większych (pod względem ilości zatrudnienia) firm. Należy pamiętać, aby monitorować skutki wprowadzonego systemu i jego wpływ na lokalny rynek pracy. Wyniki monitoringu należy uwzględnić przy aktualizacji systemu preferencji. Należałoby również rozszerzyć możliwości systemu preferencji, np. o obniżanie stawek opłat za wynajem lokali użytkowych lub opłat za środki transportowe.

STOWARZYSZENIE INICJATYW LOKALNYCH

Powołanie stowarzyszenia jest działaniem mającym na celu z jednej strony stworzenie inicjatywy skupiającej, pomagającej i reprezentującej przedsiębiorców twardogórskich, z drugiej strony animującej aktywność społeczną na terenie miasta i gminy.

Do zadań stowarzyszenia należałoby:

- powołanie Klubu Przedsiębiorczości – platformy spotkań, wymiany doświadczeń i szkolenia przedsiębiorców
- podjęcie działań zmierzających do powołania Funduszu Gwarancyjnego oraz zarządzanie takim Funduszem

Istotną bolączką polskich przedsiębiorców jest brak kapitału. Kredyty bankowe są za drogie, a fundusze własne często niewystarczające. Jedną z możliwości przeciwdziałania temu jest stworzenie proponowanej instytucji udzielającej wsparcia przedsiębiorcom w postaci gwarancji bankowych czy pożyczek. Niezbędne środki na funkcjonowanie Funduszu można zdobyć m.in. z Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości.

SIL może także podjąć inicjatywę powołania Towarzystwa Ubezpieczeń Wzajemnych (oszacowawszy wcześniej możliwości jego funkcjonowania). Jedną z metod aktywizacji społeczności lokalnej, a także przejawem solidaryzmu lokalnego jest funkcjonowanie T UW. Istotą Ubezpieczeń Wzajemnych jest brak akcjonariuszy, każdy członek Towarzystwa jest jego właścicielem. Zyski z działalności są każdorazowo przekazywane członkom Towarzystwa (związek wzajemności członkowskiej). Członkami Towarzystwa mogą być:

gminy, stowarzyszenia, rolnicy, a także przedstawiciele wolnych zawodów (dodatkowe informacje – www.tuw.pl).

- koordynacja Programu Odnowy Wsi Twardogórskiej (proponowanego w celu operacyjnym nr 2).

STREFA AKTYWNOŚCI GOSPODARCZEJ

Istotą tego zadania jest dokonanie analizy możliwości lokalizacyjnych oraz dokonanie wyboru terenu, na którym powstanie Strefa Aktywności Gospodarczej (SAG), obszar oferowany inwestorom dla lokalizacji biznesu. Strefa ta, oprócz optymalnej lokalizacji, w perspektywie czasu powinna być wyposażona w infrastrukturę techniczną. Integralną częścią tego zadania jest przygotowanie strategii promocji Strefy w kontekście pozyskania zainteresowanych przedsiębiorstw.

OPRACOWANIE I WDROŻENIE ZASAD POLITYKI PRZESTRZENNEJ MIASTA I GMINY TWARDOGÓRA

Twardogóra posiada uchwalone w 1998 roku studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. Podczas opracowywania strategii rozwoju uwzględniono wyniki analiz uwarunkowań rozwoju miasta i gminy. Cele strategicznego rozwoju miasta i gminy nawiązują do tych ustaleń. Jednocześnie w dotychczas realizowanej polityce przestrzennej należy dostrzec wiele braków i niekonsekwencji, które skutkują odczuwalnym pogorszeniem istniejącego ładu przestrzennego i urbanistycznego na terenie gminy. Zespół konsultantów proponuje, aby zasadnicze reguły polityki przestrzennej gminy zostały ujęte w postaci uchwały.

Uchwała powinna zawierać:

- potwierdzenie kierunków przestrzennego zagospodarowania gminy,
- określenie zasad polityki inwestycyjnej gminy z uwzględnieniem zasad tworzenia i gospodarowania zasobem gruntów gminnych,
- harmonogram opracowywania dokumentów /planów/ zagospodarowania przestrzennego dla poszczególnych jednostek osadniczych gminy,
- zasady stosowania ułatwień w procedurze administracyjnej związanej z lokalizacją inwestycji.

W uchwale należy wskazać jednoznacznie koordynatora przestrzennej polityki gminy oraz sposób jej oceny i ewentualnej modyfikacji.

POWOŁANIE GMINNEGO CENTRUM INFORMACJI I PROMOCJI

Głównym motywem powołania Centrum jest stworzenie instytucji, która w pełni profesjonalnie i kompleksowo zajmie się tworzeniem i propagowaniem walorów gminy Twardogóra, służąc jednocześnie mieszkańcom gminy. Podstawą Centrum byłaby istniejąca już Biblioteka Publiczna w Twardogórze. W Gminnym Centrum obok funkcjonującej biblioteki pojawiłyby się nowe formy działalności.

Jedną z najważniejszych funkcji proponowanej instytucji byłoby wspomaganie uruchamiania oraz prowadzenia działalności gospodarczej. W ramach realizacji zadania należałoby utworzyć stanowisko (może to być część etatu) zajmujące się m.in. wspomaganie lokalnej ludności w zakresie uruchamiania działalności gospodarczej, doradztwa z zakresu podstaw księgowości, marketingu, podatków i świadczeń małej firmy, nauki tworzenia biznesplanów, itp. Jednocześnie można organizować szkolenia dla osób już prowadzących działalność, a dotyczące: marketingu, sposobów pozyskania środków finansowych na dokapitalizowanie swojej firmy, prawa i podatków dla małej i średniej firmy, planowania rozwoju przedsiębiorstwa, zastosowania internetu w działalności firmy (praktyczne), itd.

Ponadto w proponowanej placówce można utworzyć Biuro Informacji Prawnej – instytucję wzorowaną na wrocławskim Biurze Porad Obywatelskich. W Biurze tym obywatel uzyskałby podstawowe informacje i porady prawne, a także pomoc w napisaniu pisma i wzory podań do różnych instytucji.

W Gminnym Centrum Informacji i Promocji goście i turyści mogliby uzyskać informacje o trasach wycieczkowych, gospodarstwach agroturystycznych, ciekawych miejscach i imprezach z obszaru gminy Twardogóra – byłyby to więc swoisty punkt informacji turystycznej. W Centrum turysta mógłby zaopatrzyć się w foldery i mapy gminy.

TWARDOGÓRSKA MARKA (LOGO)

Swoje logo tworzą firmy, stowarzyszenia, kluby sportowe, a także gminy. Zwrócenie na siebie uwagi - pozostanie w świadomości – jest jednym z najważniejszych czynników skutecznej promocji. Stąd też powyższa propozycja opracowania wzorca twardogórskiej marki. Aby opracować taki wzorzec należy ogłosić konkurs na opracowanie logo. W perspektywie czasu jego widok powinien jednoznacznie identyfikować oznaczony nim towar bądź usługę z Twardogórą. Istotnym elementem zadania jest także powołanie kapituły nadającej logo, złożonej z burmistrza, przewodniczącego rady oraz znamienitych obywateli miasta i gminy. Logo Twardogóry z chwilą jego przyjęcia powinno być promowane wewnątrz i na zewnątrz gminy. Marką twardogórską powinny być oznaczone tylko te towary czy usługi, które odznaczają się wysoką jakością.

INTERNETOWY INFORMATOR GOSPODARCZY

Informator gospodarczy, który należy opracować, ze względu na wielkość gminy (i wiążącą się z tym kosztochłonność), powinien przyjąć postać jak najbardziej optymalną. Dlatego też proponuje się utworzenie takiego informatora w wersji elektronicznej zamieszczonej w Internecie. Informator taki powinien zawierać podstawowe informacje o gminie i jej historii, ale przede wszystkim o gospodarce lokalnej. Proponowany Informator mógłby przybrać postać swoistej, lokalnej twardogórskiej „panoramy firm”. Znajdowałyby się tam reklamy przedsiębiorców, podstawowe dane o funkcjonujących na terenie gminy firmach, adresy, numery telefonów itp. Powinny tam także znajdować się skatalogowane informacje o terenach inwestycyjnych oraz informacje o preferencjach inwestycyjnych. Nie można także zapomnieć o marce twardogórskiej i o należyтым miejscu dla niej w tym wydawnictwie. Warto byłoby także zadbać o to, aby strona wyskakiwała jako jedna z pierwszych na poszczególnych serwerach.

CEL OPERACYJNY NR 2

REWITALIZACJA OBSZARÓW WIEJSKICH

Obszary wiejskie stanowią bardzo istotny składnik twardogórskiej wspólnoty lokalnej. Ich rola, w perspektywie najbliższych lat, będzie rosła. Wejście Polski do Unii Europejskiej, a co się z tym wiąże, pojawienie się funduszy strukturalnych, spowoduje głębokie zmiany na wsi twardogórskiej. Ich dynamika zależeć będzie jednak od działań, które zostaną podjęte już obecnie. Aktywizacja społeczności zamieszkującej obszary wiejskie jest działaniem, które, prawidłowo zrealizowane, może przynieść wymierne korzyści całej społeczności twardogórskiej.

PROGRAM ODNOWY WSI

Zadanie to ma na celu zaszczepienie na wsi twardogórskiej programu realizowanego od kilku lat na opolszczyźnie. W odnowie wsi szczególnie ważne jest przygotowanie społeczności wiejskich do zmian koniecznych na wsi, głównie w rolnictwie oraz tworzenie tkanki rozwoju w postaci organizacji gospodarczych i społecznych, zdolnych do samodzielnego prowadzenia projektów i współpracy z samorządami i instytucjami działającymi na rzecz wsi i rolnictwa. Odnowa wsi wywołuje osobiste zaangażowanie mieszkańców, wypływające z odpowiedzialności za własną przyszłość, daje możliwość samorealizacji i poczucia uczestnictwa we wspólnocie i współtworzeniu, uaktywnia bowiem podstawowy zasób jakim dysponuje społeczeństwo tj. zaangażowanie ludzi. Mobilizuje siły i zasoby własne, wykorzystuje posiadane atuty i szanse jakie znajdują się w otoczeniu. Odnowa wsi polega na aktywnym zaangażowaniu społeczności wiejskiej, któremu wychodzi naprzeciw wielostronne wsparcie gminy i regionu. Prostota tego mechanizmu jest zaskakująca. Tkwi w nim bowiem formuła „pomocy dla samopomocy” wynikająca z zasady pomocniczości, fundamentalnej dla demokracji lokalnej i samorządności terytorialnej.

Przeprowadzenie programu odnowy wsi polega na oddolnym określeniu przez społeczność sołectwą całościowej wizji wsi i zrealizowaniu tej wizji, czemu służy szereg działań gospodarczych, infrastrukturalnych i społecznych, a także działań w dziedzinach edukacji, kultury i sportu, ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego, urządzeniu przestrzeni publicznych, podnoszeniu estetyki wsi oraz pojedynczych domostw i zagrod (szczegółowe informacje – www.oportal.pl).

CEL STRATEGICZNY NR II

ZAPEWNIENIE WYSOKIEGO STANDARDU USŁUG PUBLICZNYCH ŚWIADCZONYCH MIESZKAŃCOM MIASTA I GMINY TWARDOGÓRA

Głównym zadaniem władz gminnych jest dostarczanie usług publicznych na rzecz mieszkańców. Świadczeniami tymi będą: zapewnienie edukacji na poziomie podstawowym, wykonywanie czynności administracyjnych, umożliwienie i zapewnienie rozwijania się kultury oraz inne świadczenia komunalne. Aby zrealizować te zadania potrzebne jest ciągłe doskonalenie istniejącego systemu oraz realizacja nowych zadań i przedsięwzięć. Celowi temu będą służyć przedstawione poniżej cele operacyjne i zadania strategiczne.

CEL OPERACYJNY NR 1

POPRAWA FUNKCJONOWANIA JEDNOSTEK ORGANIZACYJNYCH GMINY

Nie ma rozwoju gminy bez poznania zamierzeń czynników zewnętrznych, niezależnych od władz gminnych. Nie będzie również rozwoju bez poznania aspiracji i dążeń mieszkańców gminy, przy jednoczesnym zdobyciu ich poparcia dla zamierzonych działań. Zanim władze gminne poznają, czego pragną ich obywatele, powinny skupić się na poprawie prowadzonych już działań i instytucji. Wszystkie te zamierzenia mają przynieść jeden cel – satysfakcję obywatela z pracy swojej władzy oraz zbliżenie się obu partnerów. Cel ten można zrealizować poprzez wdrożenie poniższych zadań.

MONITOROWANIE POTRZEB I JAKOŚCI USŁUG

Rozpoznawanie potrzeb mieszkańców jest jednym z podstawowych wyróżników sprawnego i bezkonfliktowego zarządzania gminą. Regularne prowadzenie badań społecznych powinno dotyczyć każdej istotnej „zmiany” wdrażanej przez gminę. Badania te

mogą być prowadzone przez wykwalifikowaną firmę, aczkolwiek wyjściem optymalnym wydaje się przeszkolenie jednego z pracowników urzędu, który prowadziłby powyższe badania.

DOSKONALENIE SYSTEMU INFORMOWANIA SPOŁECZEŃSTWA

Zadanie to ma na celu zbudowanie większej więzi pomiędzy mieszkańcami a władzą gminną. Opracowanie kompleksowego systemu informowania społeczeństwa wychodzi również naprzeciw przepisom prawnym, dotyczącym jawności działania samorządu terytorialnego oraz zmniejsza możliwość pojawienia się oskarżeń o działania nieuprawnione.

System taki winien zawierać już istniejące metody informowania tj.: bezpłatny biuletyn o pracach rady i zarządu, informacje w internecie. Działania takie powinny być jednakże zintensyfikowane i stale doskonalone. Dodatkowymi sposobami informowania mogą stać się tablice np.: informacyjne umieszczone na terenie każdej wsi oraz regularne spotkania przedstawicieli zarządu z mieszkańcami. Tę ostatnią formę szeroko postulują mieszkańcy gminy (oraz młodzież) w badaniach ankietowych przeprowadzonych jesienią 2004 r.

WPROWADZENIE SYSTEMU OCEN PRACOWNICZYCH W JEDNOSTKACH ORGANIZACYJNYCH GMINY

Umiejętne zarządzanie personelem stanowi podstawowy warunek funkcjonowania organizacji. Mając na uwadze cel strategiczny, jakim jest zapewnienie najwyższego standardu usług publicznych, należy pamiętać o tym, że to pracownicy jednostek organizacyjnych gminy dostarczają oraz dbają o jakość tych usług. Dlatego istotnym jest wdrożenie systemu oceny ich działań. Należy pamiętać, że system taki ma na celu przede wszystkim wskazanie pracownikowi jego błędów i niedociągnięć, tak aby w przyszłości swoje zadania wypełniał efektywniej. Oznacza to, że ocena ma stanowić bodziec motywacyjny, a nie demotywacyjny. Aby się tak stało musi ona spełniać kilka warunków tj.: powinna opierać się na jasnych i w miarę obiektywnych kryteriach, powinna w niej uczestniczyć osoba oceniana, zasadą powinno być porównywanie wyników pracownika z zadaniami, nie zaś z innymi pracownikami. Stąd też najwłaściwszym wydaje się wdrożenie systemu oceniania opartego na metodach zarządzania przez cele. System oceniania pracowników powinien być powiązany z systemem zarządzania organizacją.

WPROWADZENIE SYSTEMU ZARZĄDZANIA JAKOŚCIĄ W JEDNOSTKACH ORGANIZACYJNYCH GMINY

Niewątpliwie klient jakiegokolwiek organizacji chciałby otrzymać produkt o najwyższym standardzie i jakości. Realizacja przedstawionych wyżej zadań strategicznych tj.: wprowadzenia monitorowania potrzeb i jakości usług oraz opracowania i wdrożenia systemu informowania społeczeństwa, może doprowadzić do sytuacji, że jednostki organizacyjne gminy w pełni zaspokoją potrzeby klienta. Należy jednak przy tym pamiętać o należytej staranności wykonywanej usługi czyli jej jakości. Aby ten cel zrealizować zespół ekspertów proponuje wprowadzić system zarządzania jakością jako sposób zarządzania jednostkami gminy. Wprowadzenie takiego systemu zapewni, że usługi świadczone przez urząd są dostosowane do potrzeb klientów – zarówno zewnętrznych jak i wewnętrznych. Usługi dobrej jakości zwiększają satysfakcję obywateli jak i pracowników jednostek. Jednocześnie zwrócenie uwagi na jakość powoduje większy nacisk na efektywne wykorzystanie istniejących zasobów.

STWORZENIE SPOŁECZNEJ RADY OŚWIATOWEJ

Edukacja dzieci nie może ograniczać się tylko do kontaktu szkoła-nauczyciel – dziecko-rodzice, bądź z drugiej strony szkoła - organ nadzorczy.

Cały system edukacyjny to sieć wzajemnych relacji i powiązań dzięki, którym dziecko ma możliwość zdobywania wiedzy na najwyższym poziomie przy zachowaniu jednocześnie wysokiego standardu warunków nauczania. Analiza SWOT dokonana przez mieszkańców jak i spotkania z liderami wykazały, że sfera oświaty ma priorytetowe znaczenie dla ludności i władz gminy. Dokonana została udana reorganizacja sieci szkół, a baza lokalowa poprawia się z roku na rok.

Zdaniem ekspertów, aby oświata funkcjonowała w gminie lepiej, konieczne jest zbudowanie platformy porozumienia i współpracy pomiędzy wszystkimi zainteresowanymi tą sferą w gminie. Dlatego proponujemy powołanie Społecznej Rady Oświatowej. W jej skład wchodziłoby nie tylko rodzice, nauczyciele oraz przedstawiciele szkoły i urzędu gminy, ale

też przedstawiciele środowisk społeczno – gospodarczych (zakładów pracy, cechu) i reprezentanci gminy w powiecie.

Celem takiej rady byłoby badanie potrzeb oświatowych, opiniowanie działań szkół, analiza inwestycji poczynionych w oświacie i ustalanie głównych kierunków rozwoju oświaty w gminie. Rada taka włączałaby różne środowiska w proces kształtowania systemu oświaty i edukacji dzieci. Zgodnie z art. 48 ustawy o systemie oświaty rada taka może powstać z powołania przez Radę Miasta i Gminy Twardogóra. Powstanie Społecznej Rady Oświatowej może wyjść naprzeciw planom rządowym zakładającym, iż samorząd terytorialny będzie mógł decydować o profilu kształcenia w poszczególnych szkołach, tak, aby odpowiadał on potrzebom konkretnego, lokalnego rynku pracy.

CEL OPERACYJNY NR 2

AKTYWIZACJA SPOŁECZNA I KULTURALNA WSPÓLNOTY LOKALNEJ

Proponowany cel operacyjny w swoim założeniu ma pobudzić społeczność lokalną do aktywności. Wiele przykładów dowodzi, że stagnację i niedostatki społeczności lokalne przewyciężają dzięki aktywności niewielkiej grupy pasjonatów i entuzjastów. Po dokonanej analizie i przeprowadzonych warsztatach z mieszkańcami i liderami zespół ekspertów proponuje zrealizować w tym celu sześć zadań. Można sądzić, że ich realizacja uaktywni społeczność lokalną zwłaszcza, że z analizy układu lokalnego wynika, iż na terenie gminy zamieszkuje wiele osób chętnych do poświęcenia swego czasu innym. W perspektywie strategicznej realizacja tych zadań, w powiązaniu z niektórymi zadaniami dotyczącymi turystyki, może doprowadzić (i powinna) do stworzenia z gminy Twardogóra centrum kulturalnego na miarę Kazimierza Dolnego.

BUDOWA SALI WIDOWISKOWO – SPORTOWEJ Z ODPOWIEDNIM ZAPLECZEM

Mimo bliskości dwóch dużych miast - Wrocławia i Oleśnicy mieszkańcy gminy Twardogóra niejednokrotnie wyrażali zaniepokojenie zbyt małą ilością imprez kulturalnych

na swoim terenie. Fakt ten tłumaczono brakiem miejsca na organizowanie takich imprez. Ponadto zespół ekspertów uważa, że obecna sala gimnastyczna w Gimnazjum i Szkole Podstawowej nr 2 nie wystarcza do prowadzenia zajęcia wychowania fizycznego dla dzieci. Dlatego właśnie proponowana jest budowa drugiej sali, która nie tylko spełniałaby rolę sali gimnastycznej, ale też miałaby funkcje hali widowiskowej. Hala taka powinna dysponować od 100 do 200 miejscami dla publiczności z nowocześnie zaprojektowaną częścią sceniczną, tak by w zależności od potrzeb mogła spełniać funkcje sali kongresowej, teatralnej czy kinowej. Należy pamiętać, że obiekt taki powinien posiadać odpowiednie zaplecze sanitarne oraz multimedialne. W związku z powyższym sala taka powinna być wybudowana jak najbliżej Gimnazjum i Szkoły Podstawowej nr 2. Obok wskazanych powyżej funkcji można jednocześnie postarać się o ich uzupełnienie hali budową basenu (przy SP nr 2 i Gimnazjum), co przyczyniłoby się do powstania w Twardogórze ośrodka sportów indywidualnych i zespołowych.

NAWIĄZANIE WSPÓŁPRACY GMIN PARTNERSKICH

Gmina Twardogóra nie istnieje w oderwaniu od instytucji i partnerów zewnętrznych. Świadczy o tym chociażby administracyjna przynależność gminy do Powiatu Oleśnickiego, czy też dobrowolne uczestnictwo w Stowarzyszenie Gmin i Powiatów Doliny Baryczy. Działania te w zamyśle ekspertów strategii należałoby zintensyfikować, zwłaszcza w związku z rozwojem turystyki. Sąsiedztwo z gminą Milicz, a przez nią z gminami Trzebnica i Oborniki Śląskie pozwala uzyskać niepowtarzalne korzyści turystyczne. Mamy tutaj na myśli powstanie dużego kompleksu leśnego ze znajdującymi się na jego terenie stawami i rezerwatami przyrody. Ponadto gmina powinna nawiązać współpracę z gminami z innych państw, dzięki czemu mogłaby korzystać z ich doświadczeń i sposobów rozwiązywania problemów.

Dodatkowo współpraca taka powinna odbywać się na poziomie młodzieży i dzieci. Gmina Twardogóra po wcześniejszym zainicjowaniu na swoim terenie młodzieżowej rady gminy może zostać inicjatorem powołania Rady Powiatowej.

POWOŁANIE GMINNEGO CENTRUM KULTURY

Konieczne wydaje się powołanie w gminie ośrodka zajmującego się animowaniem i propagowaniem działań kulturalnych. Mogłoby ono przybrać formę Gminnego Centrum

Kultury (GCK). Centrum nie powinno być przedsięwzięciem infrastrukturalnym, które wiąże się z budową nowego obiektu na terenie gminy. W zamyśle autorów w GCK mieliby pracować profesjonalni animatorzy kultury. Ich zadaniem byłoby organizowanie różnorodnych imprez kulturalnych począwszy od koncertu w bazylice poprzez zaproszenie artystów, np.: wrocławskich, na prelekcje z uczniami szkół. Terenem ich działania byłaby cała gmina. Pracownicy GCK mieliby również za zadanie pomaganie w organizowaniu imprez innym podmiotom gminnym, np.: mieszkańcom wsi. Zadanie to jawi się jako szczególnie ważne w świetle wyników ankiety przeprowadzonej wśród mieszkańców gminy oraz młodzieży. Obie grupy respondentów wyraźnie wskazały na niezadowolenie z realizacji usług z tego zakresu, ze względu na brak podmiotu realizującego zadania obejmujące sprawy kultury (z wyłączeniem biblioteki, której działalność oceniana jest pozytywnie).

STWORZENIE SIECI DOMÓW LUDOWYCH

Sieć Domów Ludowych w gminie Twardogóra miałyby powstać w dawnych świetlicach wiejskich bądź w innych nieużytkowanych obiektach. Po odpowiednim wyposażeniu Domów mogłyby się tam odbywać różnorakie imprezy, np.: zebrania wiejskie, wesela, wieczory kulturalne, nauka wypieków, spotkania z ciekawymi ludźmi oraz wszystkie inne inicjatywy, których realizacja nie byłaby możliwa w mieszkaniach prywatnych. Powinny one być jednak wspomagane przez animatorów kultury pracujących w ramach TCK. Dodatkową korzyścią jest pozytywny wpływ inicjatywy na młodzież. Dzięki uczestniczeniu w działalności Domów uczy się ona funkcjonowania w grupie, a tym samym w przyszłości ułatwia sobie wchodzenie w nowe środowiska i dorosłe życie. Działania Domów mogłyby się również przyczynić do zagospodarowania czasu wolnego młodzieży.

UTWORZENIE FUNDUSZU MAŁYCH GRANTÓW

Istota zadania sprowadza się do aktywizacji społeczności lokalnej gminy. Zadanie polega na utworzeniu Funduszu Małych Grantów (inicjatyw lokalnych), który powinien wspierać drobne, oddolne przedsięwzięcia. Powinien on działać na zasadzie systemu małych dotacji celowych, a więc, np.: konkursu projektów opracowywanych przez sołectwa, czy zorganizowane grupy mieszkańców. Fundusz powinien działać w oparciu o regulamin,

zatwierdzany np.: przez Radę Gminy, określający cele jego działania, a tym samym rodzaje inicjatyw, jakie będą z niego dofinansowane. Można w każdym roku jego działania wskazywać na odmienne priorytety, każdorazowo związane z konkretnymi problemami gminy: ekologia, edukacja, rozwój przedsiębiorczości, zdrowie, pomoc społeczna, kultura, sport, integracja europejska i inne.

Fundusz winien być powołany na podstawie uchwały Rady Gminy i początkowo finansowany ze środków budżetowych gminy. W uchwale winno być wskazane, na co środki mogą być przeznaczone, kto nimi zarządza i w jaki sposób je rozliczać. Po okresie rozpropagowania proponowanej inicjatywy oraz jej efektów, z całą pewnością łatwo będzie pozyskać sponsorów całkowicie albo w znacznej części finansujących Fundusz.

Realizacja i rozpropagowanie takiej proponowanej inicjatywy przyczyni się do aktywizacji i integracji miejskiej społeczności lokalnej, możliwe będzie także osiągnięcie wysokiego poziomu identyfikacji mieszkańców gminy ze swoim środowiskiem lokalnym, itp.

PODJĘCIE DZIAŁAŃ AKTYWIZUJĄCYCH RADY SOŁECKIE

Jak wynika z odbytych spotkań i odbytych rozmów z przedstawicielami gminy, przyczyną braku realizacji (bądź opieszałości) niektórych z zadań strategicznych wytyczonych w 2002 roku, jest brak tzw. oddolnej inicjatywy. Dlatego właśnie konieczne wydaje się podjęcie działań, które integrowałyby społeczności lokalne i aktywizowały je na rzecz rozwoju własnego sołectwa, a w wymiarze „globalnym” także całej gminy. W tym celu, naszym zdaniem, należy przeprowadzić szeroko zakrojoną akcję edukacyjną skierowaną do rad sołeckich poszczególnych sołectw. Rady sołeckie powinny być traktowane jako podmiot, będący „pasem transmisyjnym” pomiędzy społecznościami lokalnymi, a władzami gminy i wyższych szczebli samorządu terytorialnego. Ponadto aktywność rad sołeckich będzie sprzyjała samoorganizacji społeczności wiejskiej. Z tego względu należy organizować różnego rodzaju wyjazdy studyjne i szkolenia. Można organizować różnego rodzaju akcje informacyjne, np.: dotyczące świadczenia usług agroturystycznych, czy umiejętności wypełniania różnego rodzaju wniosków aplikacyjnych, na podstawie których sołectwa mogłyby zdobywać środki finansowe. Pierwszym sprawdzianem aktywności rad sołeckich może okazać się realizacja zadania dotyczącego budowy programów odnowy wsi, które z założenia powinny być tworzone oddolnie. W tym celu należy jednak przeprowadzić akcję edukacyjną, dotyczącą tego jak takie plany należy budować i jak organizować się.

Przystępując do realizacji tego zadania trzeba mieć na uwadze, że ma ono charakter długotrwały, a jego owoce pojawić się mogą dopiero po kilku latach od podjęcia pierwszych kroków.

Przystępując do aktywizowania rad sołeckich należałoby także zweryfikować treść istniejących w poszczególnych sołectwach statutów – podczas odbytych warsztatów zwracano uwagę na ich przestarzały charakter.

CEL STRATEGICZNY NR III

ROZBUDOWA I UNOWOCZEŚNIENIE

GMINNEJ INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ

Infrastruktura techniczna jest podstawowym podsystemem obszarów, na których mieszkają ludzie, obejmującym wodociągi i kanalizację, transport, sieć energetyczną oraz inne urządzenia sieciowe, a także elementy techniki budowlanej. Od jej jakości i łatwej dostępności zależy nie tylko poziom życia mieszkańców, ale też chęć inwestowania przez zewnętrzne podmioty gospodarcze. Ma zatem infrastruktura techniczna także pośredni wpływ na sferę społeczną, czy kulturalną, nie wspominając już o ekologicznej.

Stan zagospodarowania infrastrukturalnego gminy Twardogóra, w momencie przygotowywania diagnozy, oceniony został przez ekspertów na poziomie niezadowolającym w pełni użytkowników. Są oczywiście i takie układy infrastruktury, które ocenione zostały jako dobre, czy w wystarczającym stanie technicznym i te właśnie zostały przez nas poniżej pominięte. Nie można nie wspomnieć, że w optymistycznym świetle pozwalają one widzieć szansę rozwoju sfery infrastruktury technicznej w gminie Twardogóra, ponieważ wydaje się, że poziom planistyczny związanych z tym przedsięwzięć jest już bardzo zaawansowany – rozpoczęta gazyfikacja, założenia gospodarki wodno – ściekowej, program gospodarki odpadami i inne – tak, że reszta zależy już tylko od umiejętności gospodarowania własnymi środkami finansowymi i przyciągania kapitału z zewnątrz.

Poniższe cele operacyjne i konkretne już zadania strategiczne będą zmierzały do realizacji tych sfer, które wydają się bądź to pominięte w istniejących dokumentach planistycznych, bądź na tyle istotne, że zasługuje to na dodatkowe podkreślenie.

CEL OPERACYJNY NR 2

NOWOCZESNY SYSTEM KOMUNIKACYJNY W GMINIE

Twardogóra jak większość tego typu miejscowości w Polsce ma liczne problemy z infrastrukturą drogową i jej otoczeniem. Liczne niejasności ciągle rodzi porozumiewanie się z zarządcami na poziomie powiatu i województwa, ale na te kwestie gmina może mieć jedynie taki wpływ, że utrzymywać będzie jak najlepsze stosunki z określonymi podmiotami.

Problemem jest też niewątpliwie kosztowność większości inwestycji prowadzonych w interesującym nas zakresie. Bez względu, jednak na utrudnienia muszą zostać podjęte określone wysiłki w celu usprawnienia poruszania się po samej gminie, jak i ułatwienia dostępności Twardogóry osobom (czy podmiotom) przybywającym z zewnątrz. Uważamy, że aby stworzyć w gminie nowoczesny, w pełni zadowolający system komunikacyjny, konieczne będzie zrealizowanie następujących zadań strategicznych.

BUDOWA OBWODNICY MIEJSKIEJ TWARDOGÓRY

Jednym z kluczowych elementów strategii powinno być przygotowanie i wdrożenie realizacji projektu związanego z budową obwodnicy miasta Twardogóry. Zasadniczym celem zadania jest wyprowadzenie poza wysoce zurbanizowane tereny miejskie znacznej części ruchu tranzytowego, w tym szczególnie pojazdów ciężarowych. Inwestycja ta ze względu na układ podziału zadań publicznych oraz koszty i związane z tym możliwości finansowe gminy, powinna być prowadzona przez podmioty zewnętrzne w stosunku do gminy, w tym Generalną Dyрекcyję Dróg Publicznych. Władze lokalne powinny pełnić funkcję inspiratora, a nie bezpośredniego wykonawcy, ewentualnie partycypować w niewielkim zakresie w jej finansowaniu. Podstawą dla działań planistycznych powinny być ustalenia zawarte w *Miejscowym planie ogólnym zagospodarowania Przestrzennego miasta Twardogóry*, zatwierdzone uchwałą Rady Miasta i Gminy w 1993 r. oraz *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Twardogóra*, zatwierdzone uchwałą Rady Miasta i Gminy w 1998 r. Jak przekonują dotychczasowe doświadczenia inne sposoby alternatywnego rozwiązania tego problemu natrafiają na znaczące ograniczenia techniczne i kompetencyjne.

Realizacja tego przedsięwzięcia jest ściśle powiązana z możliwościami urzeczywistnienia innych zadań, takich chociażby jak rewitalizacja centrum miasta. W trakcie prac projektowych i związanych z ich realizacją, należałoby zadbać o to, aby obwodnica nie spowodowała radykalnego spadku ilości osób odwiedzających miasto.

MODERNIZACJA DRÓG NA TERENIE GMINY TWARDOGÓRA

Opracowanie i wdrożenie programu modernizacji szlaków komunikacyjnych jest istotnym elementem i przesłanką dla realizacji strategicznej wizji gminy. Istniejąca sieć dróg umożliwia dotarcie do wszystkich miejscowości na jej terenie. Jak wykazała diagnoza, stan

dróg na terenie gminy, zarówno tych administrowanych przez władze lokalne jak i samorząd powiatu nakazuje podjęcie pilnych działań, powstrzymujących proces ich dekapitalizacji i poprawę standardu. Realizacja programu powinna zakładać, w przypadku dróg gminnych, partnerstwo między podmiotem publicznym, jakim jest gmina a podmiotami prywatnymi (mieszkańcami lub firmami operującymi na jej terenie). W odniesieniu do dróg powiatowych i wojewódzkich należałoby stworzyć warunki dla zaangażowania tych podmiotów w działania modernizacyjne, oddziaływając przynajmniej na wskazanie priorytetów w tej dziedzinie.

BUDOWA I MODERNIZACJA CHODNIKÓW

Istotnym brakiem w stanie infrastruktury technicznej jest deficyt chodników na terenie gminy. Dotyczy to zwłaszcza terenów wiejskich, oraz obszarów w pobliżu szkół i przystanków autobusowych. Liczne zagrożenia komunikacyjne, jakie są obserwowane na terenie gminy mają z tym bezpośredni związek. Władze lokalne działając w porozumieniu z reprezentantami poszczególnych miejscowości powinny opracować i wdrożyć gminny program, działający w oparciu o system wsparcia finansowego dla społeczności wiejskich, które podejmą się takich działań. Naturalnym jest, aby w tym dziele zapewnić współdziałanie ze strony podmiotów administrujących drogami.

BUDOWA ŚCIEŻEK ROWEROWYCH

Zważywszy na fakt, że poruszanie się rowerem staje się coraz powszechniejsze (modniejsze), a na obszarach wiejskich, które przecież dominują na terenie gminy Twardogóra, stanowi często jeden z podstawowych środków transportu, utworzenie stosownej infrastruktury wydaje się nieodzowne. Realizacja takiego zadania wydaje się konieczna nie tylko ze względu na bezpieczeństwo ruchu, ale także w perspektywie zwabienia do Twardogóry turystów preferujących aktywny wypoczynek. Nie ma tutaj, co prawda, ograniczeń dostępności do różnych miejsc czy miejscowości na terenie gminy dla ruchu rowerowego. Obecnie problemem jest bezpieczeństwo rowerzystów poruszających się po tych samych drogach co inne pojazdy. W perspektywie rozwoju funkcji turystycznej gminy, turystyka rowerowa może odegrać bardzo ważną rolę. Dlatego właśnie zajęcie się tym problemem i, w perspektywie kilku lat, rozbudowanie sieci tras rowerowych, ich oznaczenie i wypromowanie wydaje się konieczne.

BUDOWA SIECI PARKINGÓW

Jednym ze znaczących mankamentów infrastruktury technicznej jest brak wystarczającej ilości miejsc parkingowych na terenie miasta i gminy Twardogóra. Ten element decyduje w pewnym stopniu o komunikacyjnej dostępności terenu oraz o atrakcyjności turystycznej miasta i gminy. Problem ten w sposób szczególny dotyczy terenów wiejskich gminy, które stanowią atrakcję dla turystów w tym szczególnie grzybiarzy. Brak miejsc postojowych prowadzi też do dewastacji terenów leśnych znajdujących się w bezpośrednim sąsiedztwie dróg. Władze miasta i gminy, wespół z zarządcami dróg oraz Lasami Państwowymi powinny podjąć wysiłki zmierzające do opracowania koncepcji, a następnie wykonania sieci parkingów leśnych. Należałoby je wyposażyć w pojemniki na odpadki oraz sanitariaty. Z czasem mogłyby się one stać także miejscami dla organizowania sezonowej działalności gastronomicznej (np.: pod postacią punktów zatrzymania ruchu). W przypadku miasta należy również wskazać tereny dla realizacji tej funkcji, zwłaszcza w sąsiedztwie rynku z uwzględnieniem planowanego procesu rewitalizacji tego obszaru.

OPRACOWANIE I REALIZACJA PROGRAMU ODBUDOWY I KONSERWACJI ROWÓW PRZYDROŻNYCH I PRZEPUSTÓW

Stan rowów i przepustów na terenie gminy pozostawia wiele do życzenia. W świetle dotychczasowych doświadczeń. Przejęcie przez reaktywowane spółki wodne tego zadania mogłoby spowodować znaczącą zmianę na tym polu. Idąc za sugestią zgłoszoną w trakcie warsztatów strategicznych, realizację tego zadania należałoby powierzyć takim podmiotom.

SYSTEM KOMUNIKACJI Z WROCŁAWIEM

Dostępność komunikacyjna gminy Twardogóra dla otoczenia dalszego niż gminy sąsiednie jest obecnie bardzo utrudniona. Zdaniem ekspertów ani transport autobusowy, ani PKP nie zaspokajają istniejących w tym zakresie potrzeb. W perspektywie rozwoju turystyki tym bardziej konieczne będzie zrewidowanie i udoskonalenie istniejącego systemu. Istnieje tutaj kilka możliwych rozwiązań:

- Świadczenie usług w tym zakresie przez prywatnego przewoźnika.

- Doprowadzenie do określonych uzgodnień z podmiotami już prowadzącymi tego typu działalność – np. PKS Syców czy PKP.
- Uruchomienie tzw. autobusu szynowego. co wiązało się będzie ze stosownymi uzgodnieniami z koleją. Aby zredukować koszty związane z taką działalnością można też zaproponować innym gminom utworzenie związku w celu doprowadzenia do funkcjonowania takiej formy transportu zbiorowego obsługującego mieszkańców różnych gmin.

Proponujemy tutaj szczególnie usprawnienie transportu właśnie w kierunku Wrocławia z tego względu, że ta aglomeracja jest w stanie zapewnić Twardogórze potencjalnych turystów. Równie ważne okazuje się jednak uruchomienie połączeń komunikacji zbiorowej z innymi większymi miejscowościami np.: z Ostrowem Wielkopolskim czy Kaliszem.

CEL OPERACYJNY NR 2

MODERNIZACJA I ROZBUDOWA SYSTEMU

WODNO – KANALIZACYJNEGO ORAZ GOSPODARKI ODPADAMI

System wodno – kanalizacyjny i gospodarowanie odpadami w gminie Twardogóra znajduje się obecnie na zaawansowanym etapie planistycznym. Przed władzami powstaje jednak problem doprecyzowania, zintensyfikowania pewnych działań; opracowania konkretnych projektów w interesujących ją dziedzinach i ostatecznie poszukiwanie oraz uruchamianie środków finansowych na te cele. Podjęcie działań związanych z uregulowaniem wskazanych podsystemów infrastruktury technicznej jest konieczne przede wszystkim po to, aby zaspokoić potrzeby mieszkańców, ale nie tylko – także zmieniające się przepisy dotyczące ochrony środowiska wymuszają podjęcie stosownych kroków.

REALIZACJA TECHNICZNEJ KONCEPCJI GOSPODARKI

WODNO – ŚCIEKOWEJ W GMINIE

Gmina Twardogóra posiada już koncepcję programową gospodarki wodno – ściekowej. Koncepcja ta wskazuje dwa konkretne warianty możliwe do zastosowania przy realizacji systemów odprowadzania i unieszkodliwiania ścieków. W takiej sytuacji należy jeszcze:

- dokonać wyboru określonego wariantu, w oparciu o wstępne studium wykonalności
- opracować projekty wykonawcze,
- przyjąć etapy realizacji,
- określić sposoby finansowania.

Prace związane z omawianym zakresem zaspokajania potrzeb mieszkańców gminy będą wymagały także dokończenia wodociągowania niektórych obszarów gminy

MODERNIZACJA ISTNIEJĄCEJ OCZYSZCZALNI ŚCIEKÓW

Celem zadania byłoby podniesienie standardu technicznego i sposobu funkcjonowania instytucji komunalnej mającej wpływ na jakość życia w gminie. Propozycja polegałaby na takiej modernizacji instalacji technicznych, która zapewniłaby powiększenie mocy przerobowych do poziomu odpowiadającemu takiej ilości ścieków, która może być odebrana z terenu gminy wskazanego we wstępnym studium wykonalności tj. między innymi obszar wsi: Sosnówka, Kolonia Sosnówka, Drogoszowice, Sądrożyce, Chełstów, Chełstówek, Moszyce, Dąbrowa oraz ścieki dowożone z obszaru wsi, na którym na dzień dzisiejszy brak uzasadnienia ekonomicznego do budowy kolektorów sanitarnych. Efektem długofalowym byłoby podniesienie atrakcyjności turystycznej miasta i gminy.

Przygotowanie wniosku o dofinansowanie przez Stowarzyszenie Gmin i Powiatów Doliny Baryczy związanego z realizacją wieloletniego programu budowy i modernizacji sieci kanalizacyjnej otwierałoby szanse na pozyskanie znaczących środków. Realizacja tego zadania mogłaby wiązać się z przygotowaniem wniosku do Funduszu Spójności w ramach działalności SGiPDB lub do innych funduszy strukturalnych, które przewidują możliwość dotowania inwestycji z zakresu zaopatrzenia w wodę oraz inwestycje związane z odprowadzaniem i oczyszczaniem ścieków. Wydaje się, że korzystniej byłoby zabiegać o dotację dla kilku gmin, ale można też rozważyć perspektywę samodzielnego wniosku gminy.

ROZBUDOWA I MODERNIZACJA SIECI WODNO-KANALIZACYJNEJ

Istotną barierą w rozwoju gminy stanowi brak prawidłowo funkcjonującej sieci kanalizacyjnej. Możliwość realizacji celów związanych z funkcją turystyczną i rekreacyjną, a także dążenie do wykreowania oczekiwanego przez społeczność standardu usług komunalnych, wymaga dość znaczącego zaangażowania się gminy w realizację tego zadania.

W oparciu o istniejące rozwiązania koncepcyjne, studialne i projektowe, należałoby opracować i przystąpić do realizacji harmonogramu inwestycyjnego z zakresu budowy i modernizacji sieci wod-kan. Szczególne znaczenie należy przypisać działaniom na terenie miasta, gdyż zasadnicza część istniejącej sieci funkcjonuje właśnie tutaj. Zespół konsultantów uważa, że środków pieniężnych należy poszukiwać m.in. w różnych agencjach finansujących rozwój lokalny. Brak źródeł wewnętrznego finansowania przemawia także za taką koniecznością.

Aby wzmocnić pozycję przetargową gminy proponujemy rozważenie ewentualności podjęcia międzygminnej i wewnątrzpowiatowej współpracy na tym polu, przy wykorzystaniu Stowarzyszenia Gmin i Powiatów Doliny Baryczy. Jest to, bowiem znaczący problem pozostałych gmin i zbiorowy nacisk mógłby okazać się skuteczniejszy.

W trakcie realizacji zadania należałoby zadbać o włączenie społeczności wiejskich w realizację zadania, na przykład pod postacią uruchomienia programu odnowy wsi na terenie gminy, zainspirowania i wspierania finansowych i rzeczowych zbiorowych działań, zmierzających do budowy kanalizacji, np.: jako konkursu na inicjatywę lokalną. Służyłoby to zarówno poprawie warunków życia oraz tworzenia przesłanek dla integracji. Może to służyć pobudzaniu aktywności poprzez mechanizm dobrze rozumianego współzawodnictwa.

ZINTENSYFIKOWANIE DZIAŁAŃ ZWIĄZANYCH Z GOSPODARKĄ ODPADAMI KOMUNALNYMI

Gmina Twardogóra posiada już program gospodarki odpadami komunalnymi. Jednak ze względu na aspiracje gminy w zakresie rozwijania funkcji turystycznej oraz na rozpatrywaną chęć poddania się certyfikacji zgodnej z normami ISO 14001, wszelkie działania prowadzone w opisywanym zakresie należy zintensyfikować. Szczególną uwagę należy zwrócić na takie sprawy jak:

- Rozbudowa infrastruktury związanej z segregacją odpadów.
- Doposażenie gminnej infrastruktury służącej gospodarowaniu odpadami (np. zakup kompaktowa czy wozu asenizacyjnego).
- Prowadzenie, w szerokim zakresie, akcji edukacyjnych z zakresu gospodarowania odpadami oraz dotyczących ochrony środowiska wśród mieszkańców gminy.

Gmina taka jak Twardogóra, posiadająca aspiracje turystyczne oraz chcąc wprowadzić System Zarządzania Środowiskowego, powinna szczególną uwagę zwracać na kształtowanie świadomości ekologicznej mieszkańców. Szerzenie wiedzy ekologicznej polegać powinno na

propagowaniu znajomości procesów zachodzących w środowisku naturalnym, zależności między różnymi sferami działalności człowieka a środowiskiem, zagrożeń oraz możliwości przeciwdziałania im, itp.

CEL OPERACYJNY NR 3

INTENSIFYKACJA DZIAŁAŃ NA RZECZ ESTETYKI I WARUNKÓW BYTOWYCH MIESZKAŃCÓW GMINY

Zważywszy na nowe funkcje turystyczne, jakie może pełnić w przyszłości gmina, a w szczególności Miasto Twardogóra, ale także uwzględniając ułatwienie i uprzyjemnienie życia obecnym (i potencjalnym) mieszkańcom uznano, że konieczna jest intensyfikacja działań zmierzających do podniesienia estetyki i warunków bytowych mieszkańców. Rzeczą dotyczy zarówno terenów miejskich, co wymaga bardziej kompleksowego podejścia, jak i wiejskich – gdzie działania mogą np. polegać na organizowaniu konkursu na najładniejszą zagrodę.

Taki właśnie cel operacyjny mają realizować poniższe zadania strategiczne.

ROZBUDOWA I MODERNIZACJA INFRASTRUKTURY ELEKTROENERGETYCZNEJ

Zadanie to jest związane z aktywnością podejmowaną przez podmiot zewnętrzny wobec gminy, jakim są Zakłady Energetyczne Wrocław SA. Program budowy stacji transformatorowych i modernizacji istniejącej sieci w poszczególnych miejscowościach na terenie gminy nie jest *de facto* realizowany. Władze samorządowe mogą w tej sytuacji, jedynie poprzez działania o charakterze lobbingowym, wspierać staranie o podniesienie standardów technicznych zaopatrzenia elektroenergetycznego.

NADANIE CENTRUM MIASTA TWARDOGÓRA FUNKCJI USŁUGOWO – HANDLOWEJ

Centrum miasta w dłuższej perspektywie powinno zostać poddane rewaloryzacji. W pierwszej kolejności należy uruchomić zabiegi, które będą zmierzały do podniesienia funkcjonalności i estetyki budynków znajdujących się w tej części miasta. Konieczne będzie także wyeliminowanie ruchu samochodowego z centrum. Sądzymy jednak, że w dłuższej perspektywie czasowej będzie to możliwe w związku z pojawieniem się obwodnicy Twardogóry. W uwolnionym od ruchu Rynku pojawią się możliwości dla wzbogacenia funkcji usługowo – handlowej. Na takie cele powinny zostać zaadoptowane powierzchnie parterowe budynków. Będą tam mogły powstać sklepy, kawiarenki, małe restauracje i różnego rodzaju punkty usługowe.

OPRACOWANIE I REALIZACJA BRANŻOWEJ STRATEGII ZASOBÓW KOMUNALNYCH MIESZKALNYCH I UŻYTKOWYCH

Charakterystyka mieszkaniowych i użytkowych zasobów komunalnych miasta Twardogóra wskazuje na konieczność opracowania i realizacji dokumentu strategicznego, który zinwentaryzuje komunalne zasoby mieszkaniowe i użytkowe, wypracuje system remontów budynków znajdujących się w zasobach ZGKiM (wymiana instalacji, doprowadzenie gazu, docieplenie budynków, odnowa elewacji, i in.), skalkuluje koszty modernizacji i remontów, wskaże zasady prywatyzacji mieszkań komunalnych, określi system mieszkalnictwa socjalnego, wskaże priorytety (np. analizując wskaźniki demograficzne), którymi władze gminy będą się kierowały w polityce mieszkaniowej i przestrzennej. Program taki w kompleksowy sposób regulowałby priorytety i sposoby ich osiągania w omawianej dziedzinie.

ROZBUDOWA I MODERNIZACJA TERENÓW ZIELENI PUBLICZNEJ

Samo miasto Twardogóra, w przeciwieństwie do jego otoczenia, razi brakiem miejsc zielonych. Uwzględniając klimatyczne i glebowe warunki, należy w Twardogórze aktywnie wpływać na jakość i stan zieleni, która bywa przecież jedną z wizytówek miasta. Działania zmierzające do realizacji tego zadania powinny polegać na: trwałym sadzeniu drzew

i krzewów, budowie nowych nawierzchni – alejek, budowie placów zabaw wkomponowanych w zielen, uwzględnianiu rozbudowy miejsc zielonych we wszelkich planach urbanistycznych.

CEL STRATEGICZNY NR IV

ROZWÓJ TURYSTYKI I REKREACJI

Walory krajobrazowe i przyrodnicze gminy stwarzają warunki do pełnienia przez nią funkcji turystycznej. Szczególnie atrakcyjna powinna być dla wrocławian potrzebujących wypoczynku na świeżym powietrzu. Twardogóra już dzisiaj jest chętnie odwiedzana przez „grzybiarzy”. Niestety z tej formy turystyki nie płyną dla gminy żadne korzyści.

Aby rozwinąć działalność turystyczną niezbędne są inwestycje, zaangażowanie władz samorządowych oraz społeczności lokalnej. Gmina ma szansę zostać zapleczem turystyki weekendowej Wrocławia i przyciągać turystów jedynie wtedy, gdy podejmie trud wykreowania nowych produktów i atrakcji turystycznych. Aby rozwinąć działalność turystyczną w gminie oprócz zaangażowania władz samorządowych musi zostać zorganizowane szerokie poparcie społeczne.

CEL OPERACYJNY NR 1

BUDOWA ORAZ ROZWÓJ INFRASTRUKTURY TURYSTYKI I REKREACJI

Niezbędnym dla prawidłowego rozwoju turystyki jest odpowiednie zaplecze. Turysta odwiedzający gminę musi mieć zapewniony odpowiedni standard pobytu oraz możliwości korzystania z atrakcji gminy w sposób odpowiadający jego potrzebom. Dlatego tak ogromnego znaczenia nabiera realizacja tego celu operacyjnego.

BUDOWA OŚRODKA SPORTOWO – REKREACYJNEGO W TWARDOGÓRZE (KĄPIELISKA OTWARTEGO WRAZ Z LODOWISKIEM)

Jednym z najważniejszych zadań inwestycyjnych służących podniesieniu atrakcyjności Twardogóry jest budowa ośrodka sportowo- rekreacyjnego. W przedmiotowym ośrodku zostanie zlokalizowane kąpielisko o charakterze rekreacyjnym - wyposażone w atrakcje wodne, otwarty basen sportowy, boisko sportowe, a w okresie od późnej jesieni do wiosny lodowisko. Na terenie ośrodka znajdzie się również infrastruktura towarzysząca

(zaplecze funkcjonalne, mała gastronomia, punkty odnowy biologicznej – wellness, łowisko , itp.). Służyłby on mieszkańcom oraz turystom. Dzięki realizacji tego zadania zostaną stworzone nowe propozycje programowe w zakresie turystyki, sportu i wypoczynku, będzie można wykorzystać obiekt w programie wychowania fizycznego szkół zlokalizowanych w gminie Twardogóra. Projekt będzie również generować kilkanaście miejsc pracy bezpośrednio związanych z obsługą obiektu oraz następne kilka w jego otoczeniu (punkty gastronomiczne).

UTRZYMANIE I ROZWIJANIE CIEKAWYCH SZLAKÓW TURYSTYCZNYCH

Gminy, poszukując możliwości rozwijania turystyki na swoim terenie, muszą znaleźć sposób na zaprezentowanie swoich atrakcji. Na terenie gminy powstała już sieć szlaków turystycznych. Teraz należy zadbać o dostosowanie ich do oczekiwań potencjalnych turystów. Należy więc zadbać o ich dokładne oznakowanie, stosowną, atrakcyjną prezentację (na tablicach informacyjnych) ciekawych miejsc, rozmieszczenie miejsc odpoczynku, itp. Szlaki powinny być dostosowane do uprawiania turystyki pieszej, rowerowej, konnej oraz narciarskiej (narty biegówki). Ponadto należy także zadbać o to, aby szlaki te stanowiły, wraz ze szlakami znajdującymi się na terenie innych gmin powiatu czy gmin sąsiednich, integralną całość.

PRZYGOTOWANIE ZAPLECZA DLA TURYSTYKI ROWEROWEJ

Twardogóra ze względu na swoje walory przyrodnicze oraz położenie (w pobliżu Wrocławia) stanowi potencjalnie atrakcyjne miejsce dla turystyki rowerowej. Turyści rowerowi potrzebują kontaktu z naturą, a proponowane w okolicy Wrocławia szlaki rowerowe wyznaczone są przede wszystkim na drogach dostosowanych do ruchu samochodowego co powoduje ich mniejszą atrakcyjność.

Gmina powinna stać się, ze względu na wymienione czynniki, głównym ośrodkiem wycieczek rowerowych wrocławian. Oprócz wyznaczenia dobrze oznakowanych i atrakcyjnych ścieżek rowerowych należy stworzyć warunki do powstania na terenie gminy:

- wypożyczalni rowerów,

- punktów napraw rowerów.

Punkty napraw mogą powstać w istniejących na terenie gminy zakładach ślusarskich. Powinny one być wymienione w istniejących przewodnikach, a odpowiednie tabliczki z informacjami o nich powinny znaleźć się na oznakowaniach szlaku.

STWORZENIE WARUNKÓW DO POWSTANIA NA TERENIE GMINY OBIEKTÓW HOTELARSKO-NOCLEGOWYCH

Niezbędnym zadaniem strategicznym w obszarze rozwoju turystyki jest doprowadzenie do powstania na terenie gminy obiektów hotelarsko – noclegowych. Władze gminy powinny przeprowadzić aktywną akcję promocyjną w celu pozyskania inwestorów, gotowych rozwinąć tego typu działalność na terenie gminy. Można do tego celu wykorzystać obiekty w Moszycach i Łaziskach. Trudno wyobrazić sobie pełnienie funkcji turystycznych przez gminę bez pojawienia się wspomnianych obiektów na jej terenie, dlatego realizacja tego zadania w perspektywie strategicznej wydaje się być jednym z priorytetów.

BUDOWA WIEŻY WIDOKOWEJ NA TERENIE GMINY

Atrakcją, stanowiącą istotny walor turystyczny będzie wieża widokowa postawiona na jednym ze wzgórz na terenie gminy (na przykład na wzgórzu Chełstów).

Doświadczenia gmin rozwijających turystykę wskazują, że tego typu obiekty są chętnie odwiedzane przez turystów.

Twardogóra, posiadająca zielone i urozmaicone wzgórzami atrakcyjne tereny, jest bardzo dobrym miejscem na tego typu inicjatywę. W przyszłości wskazane byłoby zlokalizować na terenie gminy więcej podobnych obiektów.

CEL OPERACYJNY NR 2 GENEROWANIE I PROMOCJA LOKALNYCH PRODUKTÓW I ATRAKCJI TURYSTYCZNYCH

Twardogóra zdając sobie sprawę z niedoskonałości swojego produktu turystycznego musi wnikliwie zastanowić się nad podniesieniem swojej atrakcyjności. Musi stwarzać takie warunki, aby wizyta turysty w gminie była dla niego jedynym i niepowtarzalnym przeżyciem.

Dlatego ważne jest budowanie lokalnej, twardogórskiej kultury, opartej na własnych wartościach, tradycjach i lokalnych produktach. Będzie ona oparciem, na którym stworzyć należy marketing turystyczny gminy oraz jej atrakcje.

AKTUALIZACJA I DYSTRYBUCJA PRZEWODNIKA TURYSTYCZNEGO PO GMINIE

Podstawą rozwoju turystyki jest promocja, dlatego niezbędnym zadaniem strategicznym jest opracowanie profesjonalnego przewodnika turystycznego. Przewodnik po gminie już został opracowany. Obecnie kluczowe jest skuteczne rozpropagowanie tegoż wydawnictwa. Należy zadbać o to, aby dotarł on do jak najszerszego grona odbiorców, żeby był łatwo dostępny. Wynika to stąd, że przy promowaniu turystyki należy przyjąć filozofię aktywnego poszukiwania odbiorcy oferowanych przez nas usług – należy wyjść turyście naprzeciw, dostarczyć mu informację o tym, że Twardogóra to atrakcyjna miejscowość, w której można przyjemnie spędzić kilka dni. Dystrybucję proponowanego informatora może ułatwić aktywna współpraca, np. z wrocławskimi biurami podróży czy też z organizacjami zrzeszającymi tego typu przedsiębiorców. Atrakcyjną grupą turystów mogą się również okazać studenci – ofertę można, więc dystrybuować w organizacjach studenckich czy nawet akademikach i na uczelniach.

UTRZYMANIE W DOBRYM STANIE ATRAKCYJNYCH OBIEKTÓW NA TERENIE GMINY

Atrakcje gminy, czyli wszelkiego rodzaju zabytkowe budowle, kompleksy pałacowo-parkowe, przyrodę i jej pomniki należy systematycznie remontować, restaurować i pielęgnować. Należy oczywiście przeznaczać na ten cel odpowiednie, w miarę możliwości środki z budżetu gminy, ale również należy włączyć do działań społeczność lokalną, a przede wszystkim dzieci i młodzież szkolną. Dlatego potrzebne jest zaangażowanie szkół. Ochrona zabytków oraz przyrody powinna stać się tematem realizowanych w szkołach ścieżek edukacyjnych.

Atrakcyjne obiekty powinny być również opatrzone odpowiednimi tabliczkami informacyjnymi.

WYKORZYSTANIE LOKALNYCH BOGACTW NATURALNYCH POPRAZ ROZWÓJ RĘKODZIELNICTWA

Ważnym, choć nie do końca wykorzystanym potencjałem gminy, są bogactwa naturalne: drewno oraz ily, nadające się do wytwarzania wyrobów ceramicznych.

Obecnie wraz z odbudową dziedzictwa kulturalnego odtwarza się rękodzielnictwo. Wyroby tego rodzaju są poszukiwane przez turystów. Stanowią istotny element wizerunku gminy i podnoszą jej atrakcyjność. Aby rozwinąć rękodzielnictwo należy rozpoznać ludzi zajmujących się taką działalnością lub ewentualnie posiadających stosowne umiejętności. Następnie powinno się zorganizować możliwość prezentacji i sprzedaży wyrobów. Należy wykorzystać do tego Interaktywne Muzeum Twardogórskie, Centrum Informacji i punkty sprzedaży w gminie.

Kolejnym działaniem jest wspomaganie i zachęcanie do takiej działalności poprzez organizowanie wystaw i konkursów. Bardzo ważne jest również, aby zainteresować tego rodzaju działalnością młodzież. Dlatego niezbędna jest współpraca ze szkołami. W realizowaniu tego zadania bardzo pomocna będzie aktywność pracowników Twardogórskiego Centrum Kultury oraz Domów Ludowych.

UTWORZENIE INTERAKTYWNEGO MUZEUM TWARDOGÓRSKIEGO

Obecnie jednym z istotnych trendów, jaki występuje na świecie jest utrzymywanie dziedzictwa kulturowego związanego z szeroko pojętą kulturą regionalną.

W krajach Unii Europejskiej możemy obserwować odbudowywanie tradycji regionalnych i związane z tym upowszechnianie się wartości lokalnych. W małych miejscowościach Niemiec, Austrii, Francji, itp. istnieją małe muzea, w których odwiedzający może zapoznać się z miejscową kulturą, obejrzeć eksponaty związane z lokalną gospodarką i obyczajami.

Aby odpowiedzieć na nowoczesne trendy i jednocześnie uatrakcyjnić gminę należy założyć Interaktywne Muzeum Twardogórskie. Eksponowałoby ono rzeczy związane z uprawą ziemi czy rzemiosłem ze szczególnym uwzględnieniem stolarstwa.

Muzeum powinno być atrakcyjne, dlatego musi proponować nowatorski sposób podejścia do prezentacji swoich zbiorów. Oglądający powinni mieć możliwość dotykania wielu eksponatów sami sprawdzając działanie narzędzi czy urządzeń.

Powinna istnieć możliwość organizowania interaktywnych pokazów dla wycieczek (np. dzieci z "zielonych szkół"). Odpowiednio przygotowany człowiek mógłby prezentować

działanie urzędów i pokazywać etapy technologiczne powstawania jakiegoś wyrobu (np. z drewna). Funkcje taką powinien pełnić ktoś posiadający umiejętności techniczne, lubiący kontakt z ludźmi i dysponujący czasem (np. emeryt, bezrobotny ale również zainteresowany rzemieślnik, rolnik). Dodatkową atrakcją muzeum mógłby być film o gminie i jej życiu, wyświetlany w czasie interaktywnych pokazów, także indywidualnym gościom. Istotnym elementem byłoby połączenie muzeum ze sklepikiem, w którym można będzie kupić pamiątki twardogórskie (ceramika, wyroby z drewna).

WZBOGACANIE I PROPAGOWANIE PROGRAMU IMPREZ TURYSTYCZNO – REKREACYJNYCH

Twardogóra opracowała program imprez turystyczno-rekreacyjnych. Kolejnym krokiem powinno być wypromowanie serii imprez sportowo – rekreacyjnych o charakterze lokalnym i ponadlokalnym oraz stałe wzbogacanie zakresu wydarzeń. Byłyby to różnego rodzaju wydarzenia sportowo – rekreacyjne (także kulturalne), niektóre odbywające się w systemie cyklicznym. Swoim zasięgiem miałyby one obejmować nie tylko teren gminy, lecz również cały powiat oraz np. powiat milicki. Proponowane imprezy powinny wywołać zainteresowanie gminą oraz napływ turystów. Imprezy docelowo przyciągałyby także mieszkańców Wrocławia, którzy przyjechaliby samochodami lub pociągiem (z rowerami), spędzali czas w Twardogórze, spotykali się w większym gronie na łonie natury i uciekali od wielkomięjskiego gwaru.

Do pełnego zrealizowania zadania potrzebna jest odpowiednia, szeroko zakrojona promocja planowanych wydarzeń.

ZAANGAŻOWANIE DO DZIAŁAŃ SPOŁECZNO-KULTURALNYCH PODEJMOWANYCH W TWARDOGÓRZE OSOBISTOŚCI ŚWIATA KULTURY, MIESZKAJĄCYCH W GMINIE BĄDŹ IDENTYFIKUJĄCYCH SIĘ Z NIĄ

Czynnikiem przyciągającym ludzi na różnego rodzaju imprezy kulturalne czy społeczne jest uczestnictwo znanych ludzi. Dlatego należy starać się włączać miejscowe osobistości w działania organizowane na terenie gminy. Dodatkowym walorem tego typu przedsięwzięć jest także to, że ludzie ci posiadają liczne znajomości w świecie kultury, co może owocować pozyskiwaniem do współpracy znanych i cenionych wykonawców, działaczy kulturalnych, a nawet mecenasów kultury.

Współpraca z osobistościami powinna polegać na organizowaniu ich występów, wystaw ich prac. Przyciągnęłoby to do Twardogóry wielu wielbicieli czy koneserów kultury.

PODJĘCIE DZIAŁAŃ PROMUJĄCYCH BAZYLIKĘ MNIEJSZĄ NA BAZIE RUCHU PIELGRZYMKOWEGO

Gmina znajduje się niedaleko znanego ośrodka kultu, jakim jest sanktuarium św. Jadwigi w Trzebnicy, które odwiedzają liczne rzesze pielgrzymów. Wykorzystując ten fakt należy włączyć w ten istniejący ruch pielgrzymkowy również Sanktuarium Twardogórskie. Obecne wydarzenia pielgrzymkowe (np. zjazd ministrantów) należy odpowiednio nagłośnić. Aby realizować to zadanie należy zamieszczać odpowiednie informacje w mediach, którymi dysponuje gmina (internet, przewodnik, informatory). Do podejmowanych przez gminę działań promocyjnych należy włączyć przedstawicieli kościoła.

UKŁAD CELÓW STRATEGICZNYCH

CEL STRATEGICZNY NR1 ROZWÓJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI I GOSPODARKI LOKALNEJ OPARTEJ NA MŚP, ZGODNY Z ZASADAMI EKOLOGII

CELE OPERACYJNE	ZADANIA STRATEGICZNE	PODMIOTY INICJUJĄCE I / LUB ODPOWIEDZIALNE ZA REALIZACJĘ ZADAŃ	CZAS REALIZACJI ZADANIA
1. Rozwój infrastruktury przedsiębiorczości	A SYSTEM PREFERENCJI DLA PRZEDSIĘBIORCÓW	RADA MIASTA I GMINY, BURMISTRZ	ZADANIE CIĄGŁE
	B. STOWARZYSZENIE INICJATYW LOKALNYCH	RADA MIASTA I GMINY PRZY WSPARCIU ORGANIZACYNYM GMINNEGO CENTRUM INFORMACJI I PROMOCJI	2 LATA
	C. STREFA AKTYWNOŚCI GOSPODARCEJ	BURMISTRZ	2 LATA
	D. TWARDOGORSKA MARKA (LOGO)	SPECJALISTA DS. PROMOCJI	1 ROK
	E. INTERNETOWY INFORMATOR GOSPODARCZY	SPECJALISTA DS. PROMOCJI	1 ROK
	F. POWOŁANIE GMINNEGO CENTRUM INFORMACJI I PROMOCJI	RADA MIASTA I GMINY	1 ROK
	G. OPRACOWANIE I WDROŻENIE ZASAD POLITYKI PRZESTRZENNEJ MIASTA I GMINY TWARDOGÓRA	RADA MIASTA I GMINY	1 ROK
	2. Rewitalizacja obszarów wsi	A. PROGRAM ODNOWY WSI	RADY SOŁECKIE, SOŁTYSI

CEL STRATEGICZNY NR 2
ZAPEWNIENIE NAJWYŻSZEGO STANDARDU USŁUG PUBLICZNYCH ŚWIADCZONYCH
MIESZKAŃCOM TWARDOGÓRY

CELE OPERACYJNE	ZADANIA STRATEGICZNE	PODMIOTY INICJUJĄCE I / LUB ODPOWIEDZIALNE ZA REALIZACJĘ ZADAŃ	CZAS REALIZACJI ZADANIA
1. Poprawa funkcjonowania jednostek organizacyjnych gminy	A. MONITOROWANIE POTRZEB I JAKOŚCI USŁUG	BURMISTRZ	ZADANIE CIĄGŁE
	B. DOSKONALENIE SYSTEMU INFORMOWANIA SPOŁECZEŃSTWA	BURMISTRZ	ZADA CIĄGŁE
	C. WPROWADZENIE SYSTEMU OCEN PRACOWNICZYCH W JEDNOSTKACH ORGANIZACYJNYCH GMINY	SEKRETARZ MIASTA I GMINY	1 ROK
	D. WPROWADZENIE SYSTEMU ZARZĄDZANIA JAKOŚCIĄ W JEDNOSTKACH ORGANIZACYJNYCH GMINY	BURMISTRZ	3 LATA
	E. STWORZENIE SPOŁECZNEJ RADY OŚWIATOWEJ	RADA MIASTA I GMINY	2 LATA
2. Aktywizacja społeczna i kulturalna wspólnoty lokalnej	A. BUDOWA SALI WIDOWISKOWO – SPORTOWEJ Z ODPOWIEDNIM ZAPLECZEM	RADA MIASTA I GMINY	3 LATA
	B. NAWIĄZANIE WSPÓŁPRACY GMIN PARTNERSKICH	RADA MIASTA I GMINY, BURMISTRZ	1 ROK
	C. POWOŁANIE GMINNEGO CENTRUM KULTURY	RADA MIASTA I GMINY, BURMISTRZ	3 LATA
	D. STWORZENIE SIECI DOMÓW LUDOWYCH	RADY SOŁECKIE, RADA MIASTA I GMINY, BURMISTRZ, DYREKTOR GMINNEGO CENTRUM KULTURY	5 LATA
	E. UTWORZENIE FUNDUSZU MAŁYCH GRANTÓW	RADA MIASTA I GMINY	2 LATA
	F. PODJĘCIE DZIAŁAŃ AKTYWIZUJĄCYCH RADY SOŁECKIE	BURMISTRZ, SPECJALISTA DS. PROMOCJI	ZADANIE CIĄGŁE

CEL STRATEGICZNY NR 3
ROZBUDOWA I UNOWOCZEŚNIENIE GMINNEJ INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ

CELE OPERACYJNE	ZADANIA STRATEGICZNE	PODMIOTY INICJUJĄCE I / LUB ODPOWIEDZIALNE ZA REALIZACJĘ ZADAŃ	CZAS REALIZACJI ZADANIA
1. Nowoczesny system komunikacyjny w gminie	A. BUDOWA OBWODNICY TWARDOGÓRY	RADA MIASTA I GMINY, BURMISTRZ	10 LAT
	B. MODERNIZACJA DRÓG NA TERENIE GMINY TWARDOGÓRA	RADA MIASTA I GMINY, BURMISTRZ	ZADANIE CIĄGŁE
	C. BUDOWA I MODERNIZACJA CHODNIKÓW NA TERENIE GMINY TWARDOGÓRA	RADA MIASTA I GMINY, BURMISTRZ	ZADANIE CIĄGŁE
	D. BUDOWA ŚCIEŻEK ROWEROWYCH	RADA MIASTA I GMINY, BURMISTRZ	7 LAT
	E. BUDOWA SIECI PARKINGÓW	RADA MIASTA I GMINY, BURMISTRZ	5 LAT
	F. OPRACOWANIE I REALIZACJA PROGRAMU ODBUDOWY I KONSERWACJI ROWÓW PRZYDROŻNYCH I PRZEPUSTÓW	RADA MIASTA I GMINY, BURMISTRZ, RADY SOŁECKIE	8LAT
	G. SYSTEM KOMUNIKACJI Z WROCŁAWIEM	RADA MIASTA I GMINY, BURMISTRZ,	10 LAT
2. Modernizacja i rozbudowa systemu wodno – kanalizacyjnego oraz gospodarki odpadami	A. REALIZACJA TECHNICZNEJ KONCEPCJI GOSPODARKI WODNO –ŚCIEKOWEJ W GMINIE	BURMISTRZ	5 LAT
	B. MODERNIZACJA ISTNIEJĄCEJ OCZYSZCZALNI ŚCIEKÓW	BURMISTRZ	2 LATA
	C. ROZBUDOWA I MODERNIZACJA SIECI WODNO – KANALIZACYJNEJ	BURMISTRZ	3 LAT
	D. ZINTENSYFIKOWANIE DZIAŁAŃ ZWIĄZANYCH Z GOSPODARKĄ ODPADAMI KOMUNALNYMI	BURMISTRZ, DYREKTOR ZGKiM	ZADANIE CIĄGŁE
3. Intensyfikacja działań na rzecz estetyki i warunków bytowych mieszkańców gminy	A. ROZBUDOWA I MODERNIZACJA INFRASTRUKTURY ELEKTROENERGETYCZNEJ	BURMISTRZ	3 LATA

	B. NADANIE CENTRUM MIASTA TWARDOGÓRA FUNKCJI USŁUGOWO – HANDLOWEJ	BURMISTRZ	7 LAT
	C. OPRACOWANIE I REALIZACJA BRANŻOWEJ STRATEGII ZASOBÓW KOMUNALNYCH MIESZKALNYCH I UŻYTKOWYCH	BURMISTRZ, DYREKTOR ZAKŁADU GOSPODRAKI MIESZKANIOWEJ I KOMUNALNEJ	4 LATA
	D. ROZBUDOWA I MODERNIZACJA TERENÓW ZIELENI PUBLICZNEJ	BURMISTRZ, DYREKTOR ZAKŁADU GOSPODRAKI MIESZKANIOWEJ I KOMUNALNEJ	ZADANIE CIEGŁE

**CEL STRATEGICZNY NR 4
ROZWÓJ TURYSTYKI I REKREACJI**

CELE OPERACYJNE	ZADANIA STRATEGICZNE	PODMIOTY INICJUJĄCE I / LUB ODPOWIEDZIALNE ZA REALIZACJĘ ZADAŃ	CZAS REALIZACJI ZADANIA
1. Budowa oraz rozwój infrastruktury turystyki i rekreacji	A. BUDOWA OŚRODKA SPORTOWO – REKREACYJNEGO W TWARDOGÓRZE (KĄPIELISKA OTWARTEGO WRAZ Z LODOWISKIEM)	RADA MIASTA I GMINY, BURMISTRZ	3 LATA
	B. UTRZYMANIE I ROZWIJANIE CIEKAWYCH SZLAKÓW TURYSTYCZNYCH	DYREKTOR GMINNEGO OSRODKA SPORTU I REKREACJI	ZADANIE CIĄGŁE
	C. PRZYGOTOWANIE ZAPLECZA DLA TURYSTYKI ROWEROWEJ (WYPOŻYCZALNIA, PUNKTY NAPRAW)	DYREKTOR GMINNEGO OSRODKA SPORTU I REKREACJI	1 ROK
	D. STWORZENIE WARUNKÓW DO POWSTANIA NA TERENIE GMINY OBIEKTÓW HOTELARSKO-NOCLEGOWYCH (MOSZYCE, SZKOŁA CHEŁSTÓW)	BURMISTRZ	5 LAT
	E. BUDOWA WIEŻY WIDOKOWEJ	BURMISTRZ	4 LATA
2. Generowanie i promocja lokalnych produktów i atrakcji turystycznych	A. AKTUALIZACJA I DYSTRYBUCJA PRZEWODNIKA TURYSTYCZNEGO PO GMINIE	SPECJALISTA DS. PROMOCJI	ZADANIE CIĄGŁE
	B. UTRZYMANIE W DOBRYM STANIE ATRAKCYJNYCH OBIEKTÓW NA TERENIE GMINY	RADA MIASTA I GMINY, BURMISTRZ	ZADANIE CIĄGŁE
	D. WYKORZYSTANIE LOKALNYCH BOGACTW NATURALNYCH POPRZEC ROZWÓJ RĘKODZIELNICTWA	DYREKTOR GMINNEGO CENTRUM KULTURY	ZADANIE CIĄGŁE
	E. UTWORZENIE INTERAKTYWNEGO MUZEUM TWARDOGÓRSKIEGO PEŁNIĄCEGO FUNKCJĘ MUZEUM REGIONALNEGO	RADA MIASTA I GMINY, BURMISTRZ	5 LAT
	F. WZBOGACANIE I SZEROKA PROMOCJA PROGRAMU IMPREZ TURYSTYCZNO – REKREACYJNYCH	SPECJALISTA DS. PROMOCJI, DYREKTOR GMINNEGO OSRODKA SPORTU I REKREACJI	ZADANIE CIĄGŁE
	G. ZAANGAŻOWANIE DO DZIAŁAŃ SPOŁECZNO –	SPECJALISTA DS. PROMOCJI	ZADANIE

	KULTURALNYCH PODEJMOWANYCH W TWARDOGÓRZE OSOBISTOŚCI ŚWIATA KULTURY MIESZKAJĄCYCH W GMINIE BĄDŹ SIĘ Z NIĄ IDENTYFIKUJĄCYCH		CIĄGŁE
	H. PODJĘCIE DZIAŁAŃ PROMUJĄCYCH BAZYLIKĘ MNIĘJSZĄ NA BAZIE RUCHU PIELGRZYMKOWEGO	SPECJALISTA DS. PROMOCJI, PRZEDSTAWICIELE KOŚCIOŁA	ZADANIE CIĄGŁE